

זכרון

עליל

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: A035703446@gmail.com

עלה 65

בס"ד, ד' סיון תשפ"ד

בגליון:

ב גנוזות ממשפחת רבי יצחק צבי זינגר

שטר התחייבות לחליצה בחינם מאחיו ר' יהודה ליב ור' ישראל, אודות אוסף
משפחת זינגר – מהרב ברוך יהודה לשם

ט רבי אליעזר פריינד - טרענטשינער אב"ד טשוס

תולדותיו וצאצאיו, מחותנו רבי ליב פאפער אב"ד קיצע – מהרב שלום הס /
רשימת צאצאי חתנו רבי ליב פריינד דומ"ץ שאללא – מאת ש. יוסט (כא)

לא ידיעות חדשות על משפחת רבי אבא חייא הירש אב"ד סערעד

חותנו רבי מאיר ליב קאפשטיין מנ" סאללאק, אביו רבי צבי הירש אב"ד
ביטשקע – מהרב שמואל צבי שפיטצער

לט רבי לייב יוסף ביסטריצער שו"ב בוילחאוויטץ

תולדותיו והליכותיו, צאצאיו משפחות ביסטריצער, נאטאוויטש, ענגעלמאן,
רעזמיוועש – מהרב עמרם בנימין וידר

נד משפחת האברפעלד בטורא-לוקא

רבי יעקב הברפלד מטורא-לוקא, בניו וחתניו וצאצאיהם – מהרב אלימלך
קעססלער / תעודות לשו"ב רבי מרדכי הברפלד, ר' יצחק הברפלד ממיאוו
(סח)

עא לפני תשעים שנה (37)

לקט ידיעות מהעיתונות בשנת תרפ"ח – מהרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

עו עוללות

משפחת פאשקעס ממאקאווא – הרב ש. צ. שפיטצער (עו) / רבי אליעזר
שאנפעלד ובית אבותיו – הרב ב. י. לשם (עו) / רבי יודל גאטליב מפטיהארין –
הרב ז. ל. ווייס (פב) / תלמידי ישיבת סאנטוב – הרב א. גרינולד (פג)

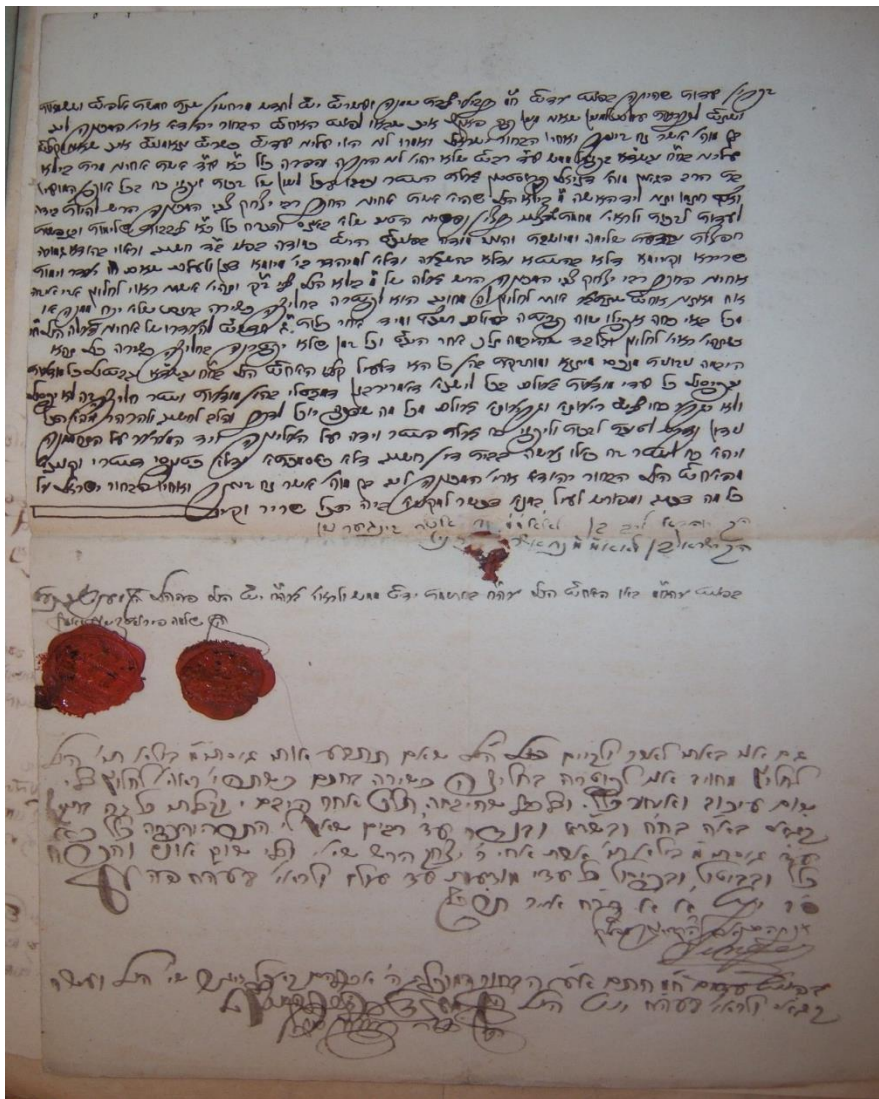
הרב ברוך יהודה לשם

ביתר עילית

גנוזות ממשפחת רבי יצחק צבי זינגר

שטר התחייבות לחליצה בחינם מאת אחיו ר' יהודה ליב ור' ישראל

ביחד עם רבים מכת"י של ק"ז הג"ר דניאל פרוסטיץ זצוק"ל רבי"ד פרעשבורג הנמצאים בבית גזניו של הנגיד הנכבד הרה"ח ר' אברהם אהרן לעזער מברוקלין נ"י הי"ו השתמרו תעודות רבות, ביניהן מסמכים משפחתיים שונים הנוגעים ליו"ח של הגר"ד. באוצר זה מצאתי לפני שנים רבות שטר ובו

הנני מצהיר ומוציא לאור כי הנני מוכר ומתנתן לרבי יצחק צבי זינגר רבי"ד פרעשבורג
 ורבי דניאל פרוסטיץ זצוק"ל רבי"ד פרעשבורג הנמצאים בבית גזניו של הנגיד הנכבד הרה"ח ר' אברהם אהרן לעזער
 מברוקלין נ"י הי"ו השתמרו תעודות רבות, ביניהן מסמכים משפחתיים שונים הנוגעים ליו"ח של הגר"ד.
 באוצר זה מצאתי לפני שנים רבות שטר ובו

הנני מצהיר ומוציא לאור כי הנני מוכר ומתנתן לרבי יצחק צבי זינגר רבי"ד פרעשבורג
 ורבי דניאל פרוסטיץ זצוק"ל רבי"ד פרעשבורג הנמצאים בבית גזניו של הנגיד הנכבד הרה"ח ר' אברהם אהרן לעזער
 מברוקלין נ"י הי"ו השתמרו תעודות רבות, ביניהן מסמכים משפחתיים שונים הנוגעים ליו"ח של הגר"ד.
 באוצר זה מצאתי לפני שנים רבות שטר ובו

שטר התחייבות לחליצה בחינם מאת אחיו ר' יהודה ליב ור' ישראל

הנני מצהיר ומוציא לאור כי הנני מוכר ומתנתן לרבי יצחק צבי זינגר רבי"ד פרעשבורג
 ורבי דניאל פרוסטיץ זצוק"ל רבי"ד פרעשבורג הנמצאים בבית גזניו של הנגיד הנכבד הרה"ח ר' אברהם אהרן לעזער
 מברוקלין נ"י הי"ו השתמרו תעודות רבות, ביניהן מסמכים משפחתיים שונים הנוגעים ליו"ח של הגר"ד.
 באוצר זה מצאתי לפני שנים רבות שטר ובו

התחייבות לחליצה בחינם מאת שלושת אחי חתנו ר' יצחק צבי (איצק הרש) זינגר אשר נשא לאשה את בתו הצעירה מרת בילא.

על חלקו הראשון של השטר חתומים ב' אחיו הצעירים של ר' יצחק צבי הבחור יהודא אריה המכונה ליב והבחור ישראל. השטר נכתב ונחתם בפאקש בכ"ח מרחשוון תר"ב וחתום עליו כעד הג"ר מענדל בנעט הדיין בפאקש (את שם משפחתו של העד השני - ר' שלמה, שכנראה שימש שם כשמש ונאמן לא עלה בידי לזהות). החלק השני של השטר נכתב בפרעשבורג ביום ל' בניסן תר"ב ע"י הצדיק ר' מענדל כ"ץ (כן ניכר מצורתו של כתב היד) ונחתם ע"י אחי החתן 'הבחור המופלג' ר' אברהם קאפל. כעדים חתמו ר' מענדל כ"ץ הנ"ל ור' בער פרענק סג"ל. משטר הכתובה של ר' יצחק צבי וזוגתו אשר צילום ממנו הובא בס' פנקס המוהל של החת"ס עמ' תרע"ח עולה כי היום הנ"ל היה יום החופה. להלן אכתוב מעט אודות האישים הנזכרים ואציין למקורות שונים בהם נכתב אודותם. בנוגע לר' יצחק צבי יש להקדים כי עד לשנים האחרונות היה ידוע לי עליו רק את המעט אשר נכתב אודותיו בס' פנקס המוהל עמ' פ"ג (בנוסף לשטר הכתובה הנ"ל שפורסם שם ובנוסף לשטר המתפרסם כאן), אמנם בשנים האחרונות התגלה בקצווי ארץ אוסף גדול ובו מסמכים רבים הקשורים אליו ולמשפחתו, אשר מהם עולים פרטים חדשים רבים אודותיו. להלן אכתוב בנוגע לאוסף זה, שמסמכים רבים מתוכו פורסמו בעלים האחרונים.

ר' יצחק צבי בן ר' אשר נח זינגר (באוסף הנ"ל נמצאים מכתבים ומסמכים רבים הנוגעים לר' אשר נח, וראה אודותיו בעלה 62 עמ' כ"ח-ל"ד) נשא כאמור את בתו הצעירה של הגר"ד מרת בילא בשלהי ניסן תר"ב. נשתמרו שטרות שונים הקשורים לנישואיהם (מלבד השטר שלפנינו והכתובה הנ"ל נמצאים באוסף 'שטר תנאים' - ראשי פרקים שהותנו בין הצדדים אשר נכתב בחודש אלול תר"א, ו'שטר חצי זכר' מאת הגר"ד לבתו מרת בילא שנכתב אף הוא ביום החופה) ובהם מכונה החתן בתארים חשובים המורים על מעלתו (כגון: 'החבר', 'התורני', 'המושלם').

בעלה 64 עמ' ח"י"ד פורסמו כתבי סמיכה והמלצות שונות שניתנו לו במשך השנים (חלקם עוד בימי בחרותו), ביניהם כתב סמיכת חבר שניתן לו ע"י הכת"ס סמוך לנישואיו, וכן כתב סמיכה לשחיטה משנת תר"ד שנחתם ע"י הכת"ס ובית דינו וגם בהם מצוינות מעלותיו החשובות (בכתב זה נכתב עליו: 'התורני המושלם במעלות ומדות תרומיות... יראת ה' חתולתו ואמונה אפודתו, הצנע לכת עם ה' ואנשים').

מהמקורות השונים אודותיו עולה כי ר' יצחק צבי שימש במהלך השנים וכבר בימי בחרותו כמלמד (באגרתו מטבת תר"ב אל הג"ר אליקים געץ הכהן שווערין אב"ד ביאה כתב אודות שהותו בישוב פאראבוטי בבית הקצין ר' מנלי פורסט 'ללמד את בניו, להדריכם בהנהגה ישרה ולהורה[ות] להם הדרך

והמסילה העולה בית אל, וכן הזכיר שם מקומות אחרים בהם עסק במלאכת קודש זו), כבעל תפילה (באגרת שכתב בשנת תר"ב לגיסיו כתב כי בהיותו בפאקש בתחילת השנה שימש שם כבעל תפילה בחלק מתפילות הימים הנוראים ושמיני עצרת, וראה עוד להלן בענין זה), כשו"ב (ראה להלן בנוגע לתקופת שבתו בבאראטשקא) ועוד, וברצותו לשפר ולבסס את מעמדו הכלכלי ניסה אף לשלוח את ידו במסחר.

אגרת מאת אביו נשלחה אליו ללוגאש בשנת תר"ה (באגרת הוזכר כי שימש שם כש"צ בתפילת מוסף של ר"ה) ובשנת תרי"ג לאראד (ראה בעלה 62 עמ' ל"א). מאוחר יותר ישב בבוקרשט (אגרת מאת אביו אליו נשלחה לשם בשנת תרט"ו, אמנם אין מכך ראייה מכך כי כבר אז ישב שם בקביעות. גם אגרת זו הוזכרה בעלה 62 שם, אמנם יש לציין כי מה שנכתב שם שבאגרת מוזכרת זוגתו מרת בילא אינו נכון, שכן המוזכרת שם היא דודתו מרת בילא וכפי שנכתב שם לעיל בעמ' כ"ט ובעלה 63 עמ' פ'). לפי הנמסר עסק גם שם בהוראה לתלמידים (כך נכתב בס' פנקס המוהל עמ' פ"ג ובעלה 46 עמ' ו') ושם נפטר בשנת תרל"ז (כן נכתב שם ובעלה 62 עמ' ל"א, יש לציין כי נשתמר באוסף מכתב שכתב משם בשנה זו לבנו ברנהרד, הוא יששכר דוב המוזכר בעלה 62 שם, ובעלה 46 שם).

יש בנותן טעם להביא מאגרת אביו אליו מסיוון תרי"ח בראשה הוא כותב לו: 'אהובי בני הבכור הרבני המופלא והמופלג בתורה וביראה המושלם במעלות טובות וישרים) [ות] מ' **יצחק הרש** נ"י עמ"ש יחי' על התורה ועל העבודה עד סוף כל הדורות, עם זוגתך החשובה ומיוחסת'. ובתוך דבריו על צערו בשל מצבו הכלכלי של בנו כתב: 'מכאובי שאני מצער עליך שאתה בעו"ה מחוסר פרנסה, ה' יהפוך את כל אלה לטובתך מהר ויצליח אותך בכל דרךך בעושר ובכבוד ובאריכות שנים עד סוף כל הדורות' (ובדומה לזה כתב לו במכתבו הנ"ל לאראד 'אל תצטער, ישועת ה' אי"ה כהרף עין, ואני התפללתי כל יום עליכם תפילת הדרך שיצליח ה' מהר את דרככם לטובה', ואת מכתבו משנת תרי"ז חתם 'דברי אביכם המתפלל בעדכם יום ולילה לראות ממכם בנים ובני בנים עד סוף כל הדורות לעבודת השם יתברך ולתורתו הקדושה והטהורה').

יש לציין כי מתוך מכתבו הנ"ל של רי"צ אל הג"ר אליקים געץ הכהן שווערין (וראה בעלה 64 עמ' י"א) מכתב המלצה שכתב לרי"צ במרחשוון תר"א, וכן נמצא באוסף מכתב ממנו לרי"צ מטבת תר"ב) נראה כי הג"ר פיבל הורוויץ אב"ד פאפא היה מעורב בשידוכו של רי"צ עם בתו של הגר"ד (הג"ר פיבל היה אב"ד פאקש לפני שעבר לפאפא ומסתבר ששם הכיר את רי"צ ומשפחתו, וראה אודותיו בס' מזכרת פאקש ח"א עמ' 106-116 ובעלה 61 עמ' ב"י"ז. בעלה 62 עמ' ע"ג פורסם מתוך האוסף מכתב שכתב לגר"ד פרוסטיץ באב תר"ד ובו מזכיר את חתנו רי"צ).

כמו כן יש לציין כי במכתב זה הזכיר את התקופה בה היה 'מורה ושו"ב בבית הנגיד והקצין המפואר כ"ה **משה פאשקוס** בישוב באראטשקא'. ומשם עולה כי ר' משה פאשקוס (עליו נכתב בעלה 59 עמ' ל"ט-מ"א ובעלה 62 עמ' ס"ה-ס"ז) ישב בבאראטשקא עוד לפני שנת תר"ב. בעלה 59 עמ' מ' נכתב כי גר שם עכ"פ בסוף ימיו (ולפי המובא שם בעמ' מ"א נפטר בתרכ"ו כבן 89), ומהמכתב הנ"ל מתברר כי אמנם ישב שם שנים רבות.

נראה כי למותר להרחיב כאן אודות הג"ר דניאל פרוסטיץ ותולדותיו שהרי כבר נכתב אודותיו במקומות רבים. אמנם אציין שבנוסף למה שבס"ד פרסמתי אודותיו במקומות שונים, עוד עמדי בכתובים כהנה וכהנה על תולדותיו והליכותיו בקודש ותולדות צאצאיו, ויה"ר שאזכה לפרסם את הדברים ביחד עם חידושים בשמעתתא ודרשות מתוך כתביו שבכוונתי להוציא לאור בס"ד.

בנוגע לבתו מרת בילא יש לציין את דברי רי"צ באגרתו אל הגר"ד וזוגתו הרבנית (מזווי"ש) משלהי אלול תר"א הנמצאת באוסף בה כתב: 'ידעתי גם ידעתי כי רבות בנותיהם גברו ועשו חיל, אולם זו בת זקונ[ני]ם, היא על(י)ת על כלנה'. כמו כן נמצאת באוסף אגרת ממנה לבעלה (אשר נכתבה בכת"ק של אביה הגר"ד) ממרחשוון תר"ו (באותו תאריך כתבו לו גם גיסו ר' משה בערגר-קאטענדארף, לימים רב"ד פרעשבורג, וגיסו ר' אנשיל וייס, אחד מהמוהלים המומחים בפרעשבורג), ואגרת נוספת ממנה שנשלחה אליו מפרעשבורג לטעמשוואר, ככל הנראה באייר תר"ז. מרת בילא ובעלה רי"צ נזכרים גם באגרת מאת הגר"ד אל בנו הג"ר וואלף אב"ד לוגאש משנת תר"ה שפרסמתי בס"ד בקובץ אוצרות הסופר האחרון (קובץ ל"ד).

על חלקו הראשון של השטר חתמו כאמור ב' אחיו הצעירים של רי"צ הבחורים יהודא אריה וישראל, ראה אודותם בעלה 46 עמ' ו' ובעלה 62 עמ' ל"א (ובעמ' כ"ח). סמיכות לשחיטת עופות מאת הג"ר צבי הירש אופנהיים אב"ד טעמשוואר ועוד לבחור יהודא אריה ראה בעלה 64 עמ' י"ד-ט"ו.

על חלק זה של השטר חתום כעד הדיין הנודע בפאקש הג"ר מענדל בנעט, ראה אודותיו ואודות צאצאיו בס' מזכרת פאקש ח"א עמ' 154-150 ובעלה 62 עמ' ל"ה-מ"ט (וכן הוזכר שם בעמ' ל"א ובעלה 14 עמ' מ"ח-נ', בעלה 16 עמ' ס"ב-ס"ז, בעלה 46 עמ' ט', ובעלה 61 עמ' י"ז-י"ח). צילום של חתימתו על גבי ספר ראה בס' מזכרת פאקש עמ' 154 (ובעלה 62 עמ' ל"ח), ובעלה 61 עמ' י"ח הובא צילום חתימתו על גבי ספר נוסף. באגרת ר' אשר נח זינגר לבנו רי"צ מתשרי תר"ה הוא מכונה 'הצדיק הדיין המופלא ומופלג בתורה וביראה'.

(יש לציין כי באגרת זו מוזכרת אסיפת הרבנים בפאקש, ולפי דבריו מספר הרבנים שהשתתפו בה היה ל"ב, לעומת זאת בס' מזכרת פאקש עמ' 115-113 הובאו שמות של כ"ד רבנים שחתמו על החלטות האסיפה, וראה בהוספות שבסוף המהדורה החדשה עמ' 32 במכתבו של הגר"י אסאד שהועתק מקובץ

כרם שלמה שכתב שהשתתפו באסיפה כ"ט רבנים, ואילו ברשימה שהובאה בתולדות הריב"א שבסוף המהדורה החדשה של ס' תשובת ריב"א ח"ב עמ' כ"ט הוזכרו ל"א רבנים וראה שם בהערה בענין זה. ציונים רבים בנוגע לאסיפה זו והמשתתפים בה הובאו בעלה 38 עמ' נ"ה וראה עוד בענין זה בעלה 61 עמ' ד'-ה' ובס' תולדות וחידושי ר' מנחם כ"ץ פרוסטיץ עמ' ל"א-ל"ד).

כאמור חלקו השני של השטר נכתב בפרעשבורג ביום ל' בניסן תר"ב (יום החופה כאמור) ע"י ר' מענדל כ"ץ ועליו חתום אחי החתן 'הבחור המופלג' ר' אברהם קאפל. האח שלמד באותה עת בישיבה בפרעשבורג היה מבחירי התלמידים של החת"ס והכת"ס ולימים נודע כרב חשוב, ה"ה הג"ר אברהם יעקב קאפל אב"ד קערעסטור ולאשאנץ (ראה אודותיו בס' החת"ס ותלמידיו עמ' י"ט-כ'), ובאריכות בעלה 46 עמ' ו'-נ"א וכן בעלה 47 עמ' ס"א-ס"ו ובעלה 61 עמ' ע"ד-ע"ו). הוא מוזכר לשבח כמה פעמים באגרותיו של אביו לאחיו ר"צ שבאוסף, מצויה שם גם העתקה של אגרת מאת ר"צ אליו משנת תר"ב וכן הזכירו באגרות אחרות שכתב בתקופה זו.

כעדים על השטר חתמו ר' מענדל כ"ץ ור' בער פרענק סג"ל, שניהם היו כידוע מאנשי המעלה ומיחידי הסגולה שבק"ק פרעשבורג וכן היו מהמקורבים ביותר לחת"ס.

אודות ר"מ כ"ץ וקשריו עם החת"ס ראה בס' החת"ס ותלמידיו עמ' שכ"ה-שכ"ו ובס' פנקס המוהל עמ' קנ"א-קנ"ג (וכן כתבתי אודותיו באוצרות הסופר קובץ ל"א עמ' כ"ג-כ"ו).

אודות ר' בער פרענק וקשריו עם החת"ס ראה בס' פנקס המוהל עמ' ל"א-ל"ג. תולדותיו נכתבו באריכות בס' תולדות וחידושי ר' מנחם כ"ץ פרוסטיץ עמ' פ"ג-ק"י"ב (וראה עוד שם עמ' ח'-י').

יש לציין כי ר' מענדל ור' בער חתומים גם על הכתובה וכן על הישטר חצי זכר' הנ"ל מאת הגר"ד לבתו, ומלבד שטרות אלו שנכתבו ע"י ר' מענדל גם שטר התנאים הנ"ל נכתב ונחתם על ידו. סמיכת החבר הנ"ל מאת הכת"ס לר"צ אף היא נכתבה על ידו וכן הסמיכה לשחיטה שקיבל מאת הכת"ס ובית דינו היא בכתב ידו. גם ר' בער פרענק ששימש בפרעשבורג גם כשו"ב כתב המלצה בענין מומחיותו של ר"צ כשו"ב שפורסמה אף היא בעלה 64 עמ' י"ג.

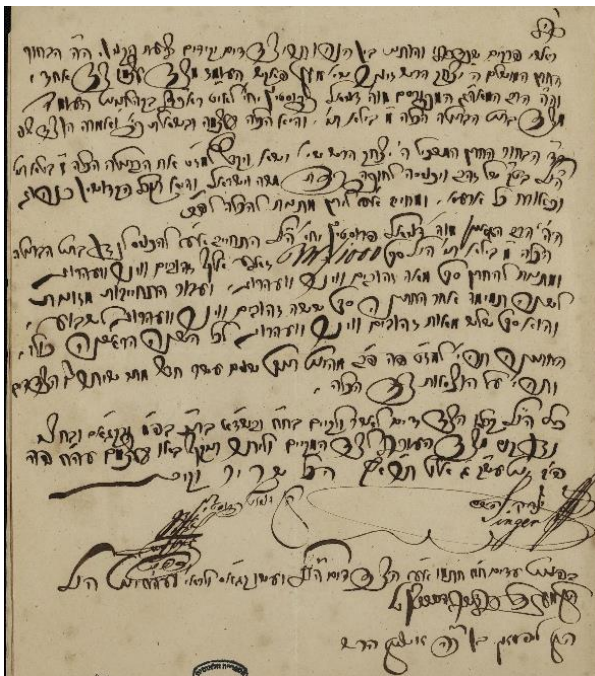
יש לציין כי באגרתו של ר"צ לחותנו שבאוסף שנכתבה בשלהי אלול תר"א ביקש ממנו לדרוש בשלומו של ר"מ כ"ץ אותו הוא מכנה 'ידיד עליון המופלא ומופלג בתורה וביראה, כהנא צדיקא כמו"ה מנחם נ"י', ובאגרת אחרת אליו ממרחשוון תר"ב כתב עליו 'רעי ואהובי המופלג בתורה וביראה הצדיק אמיתי מו"ה מנחם מבית אהרן'. בדומה לזה הוזכר גם באגרתו לגיסיו ר' קלמן בעטלהיים והבחור מאיר שטיינשניידער מחודש כסליו, וכן כתב עליו באגרת

לגיסו ר' אנשיל וייס מחודש טבת 'הכהן צדק הרבני והמופלא האהוב למקום ואהוב לבריות כמו"ה מנחם', אף באגרתו לארבעה גיסים אחרים מער"ח אדר הזכיר את 'חביבי צח השכל העושה טוב והדורש טוב כמדרכי הצדיק מו"ה מנחם נין אהרן'.

האוסף החשוב שהתגלה באוסטרליה בשנים האחרונות (ראה בעלה 62 עמ' כ"ח ול"ג ובעלה 63 עמ' ע"ח) הגיע לשם ביחד עם צאצאים של ר' יצחק צבי אשר נמלטו ליבשת הרחוקה סמוך לפרוץ מלח"ע השניה ועמם מכתבים ומסמכים רבים הקשורים באבות משפחתם (כאמור מסמכים רבים קשורים לר' אשר נח אביו של ר' יצחק צבי ומשפחתו).

לאחרונה העבירו בני משפחת לעהרר ממעלבורן, מצאצאי ר' יצחק צבי, את

האוסף שברשותם לידי מחלקת כתבי היד של הספריה הלאומית בירושלים. יש מהמסמכים הנוגעים גם לבני משפחה אחרים של הגר"ד, ליו"ח ולחתניו (ביניהם 'שטר חצי זכר' מאת הגר"ד לבתו הגדולה מרת הענדל אשת חתנו ר' דוד צבי סופר-זוסמאן אשר נחתם על ידו באלול תקע"א, וכבר הוזכרה למעלה האגרת מאת הגר"ד לבנו הג"ר וואלף אב"ד לוגאש).

שטר ה'תנאים' של ר' יצחק צבי עם בת רבי דניאל פרוסטין

באופן מיוחד יש לציין את המכתבים הרבים לחתן הגר"ד ר' מאיר קליין תלמידו המופלג של החת"ס אשר למד ולימד בפרעשבורג ומאוחר יותר בוויען. בחלק מהמכתבים נכתבו דברי תורה, ומהם פורסמו בעלה 63 עמ' פ"ה-פ"ו אגרת אליו מאת הג"ר פסח פראנקל אב"ד שאטמאנסדארף, ובעלה 64 עמ' ס"ו-ע' אגרת אליו סמוך לנישואיו מאת הג"ר שמואל בן הג"ר בונם איגר אב"ד אבראהם ובה חידושים על ריש ב"מ.

באוסף עוד אגרות רבות לר' מאיר שבהן דברי תורה, ובהן בעיקר האגרות שכתב לו ידידו הג"ר אברהם אהרן קאנישא-פשרהופר אב"ד יעמרנג

ופרויענקירכען. כן נשתמרו באוסף גם כמה מקונטרסיו של ר' מאיר ובהם מחידושויו בהלכה ובאגדה ודרשות רבות (ר' מאיר שימש במשך תקופה מסויימת כמגיד מישרים בפרעשבורג וכפי שנוזכר בכמה מאגרותיו של הג"ר אברהם אהרן קאנישא אליו).

בנוסף לדברי התורה בהלכה ובאגדה מאת החת"ס המובאים בחידושויו של ר' מאיר ישנה באוסף העתקה מתוך הגהותיו של החת"ס לשו"ע או"ח, שכפי הנראה נעשתה ע"י ר' מאיר עוד בחייו של החת"ס.

אודות ר' מאיר כתבתי באוצרות הסופר קובץ ל"א עמ' י"ט-כ' ושם ציינתי למקומות נוספים בהם כתבתי אודותיו ואודות כתביו. אמנם מלבד מה שעולה מסמיכת מורינו מאת החת"ס הנמצאת באוסף (אשר פורסמה ע"י הר"ש אופמאן ממעלבורן עוד לפני העברת האוסף ארצה בעלה 52 עמ' ב"ג' בצירוף מכתב נוסף מהחת"ס, וכן פרסם מתוך האוסף בעלה 61 עמ' ע"ז-ע"ח מכתב אל החת"ס מאת זוגתו השלישית הרבנית מרת חיה, אשר אודותיה ואודות צאצאיה נכתב בעלה 41 עמ' י"ד-ל', יש לציין כי לענ"ד גם מכתב זה נעתק ע"י ר' מאיר, ביחד עם הגהותיו הנ"ל של החת"ס בשנת תקצ"ו) לא יכולתי להוסיף אז אודותיו פרטים רבים אחרים העולים מתוך המסמכים הרבים הקשורים אליו שבאוסף.

כאן אוסיף רק כי מתוך המסמכים שבאוסף מתברר כי לאחר נישואיו של ר' מאיר למרת מרים בתו של הגר"ד בשלהי שנת תקצ"ז (באוסף שתח"י רא"א לעזער הנ"ל נמצא שטר התחייבות לחליצה בחינם מאת ב' אחיו של ר' מאיר שנכתב באלול של שנה זו) המשיך לעסוק בתורה מתוך הדחק. במשך שנים רבות למד ולימד בפרעשבורג (וכנ"ל גם שימש שם כמגיד מישרים), וכפי הנראה בשנת תר"כ לערך עבר לוועין ונראה כי גם שם המשיך בלימוד ובהרבצת תורה עד לפטירתו בשנת תרל"ג.

כמו כן עולה ממסמכים שבאוסף כי היה לא רק גיסו של ריי"צ זינגר, אלא גם חותן בנו ר' וואלף (הוא וילהלם זינגר אשר לפי האמור בעלה 46 עמ' ו' נפטר בוועין בתרצ"ג, אמנם במועד זה היה לכל היותר כבן 90 ולא כפי שנכתב שם) אשר נשא את בתו מרת שרל (כשם אמו של אבי אמה הגר"ד). באוסף נמצא מכתב אל ה'קצין הר"ר וואלף זינגר' וזוגתו מאת דודס אחי אימותיהם הג"ר איסרל, בנו הצעיר של הגר"ד (מ"מ בפרעשבורג מתלמידיו של החת"ס, מחבר ס' מקוה ישראל על מס' אבות, אשר רבים מכתביו עודם בכתובים).

ובס"ד עוד חזון למועד לכתוב ולהוסיף פרטים אודות האי גברא רבה הג"ר מאיר קליין, אשר עד לאחרונה כמעט ולא נודעו עקבותיו. ויה"ר שאזכה לפרסם אף מכתביו החדשים המצטרפים לכתבים רבים אחרים שלו שצילום מהם נמצא תח"י, ואשר רק מעט מזעיר מהם פירסמתי עד כה בס"ד.

הרב שלום הס

ביתר עילית

רבי אליעזר פריינד - טרענטשינער אב"ד קאלטא וטשוס

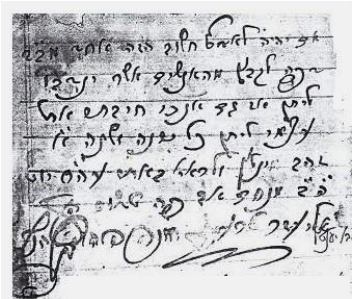
תולדותיו וצאצאיו, מחותנו רבי ליב פאפער אב"ד קיצע

הגאון רבי אליעזר פריינד טרענטשינער, דומ"ץ בק"ק נייטרא ואח"כ אב"ד בק"ק קאלטא ובק"ק טשוס, היה מגדולי מאורי ארץ הגר בסוף המאה הת"ק ובראשית המאה הת"ר. בספר 'שם הגדולים מארץ הגר' (מערכה א אות קנב) מתארו המחבר 'רב גדול גאון ומפורסם'. נינו, הגאון רבי שמעון מיללער דומ"ץ בפארקאשד, מזכירו בפתח ספרו 'שבת שבתון' (פאקש תרס"ד): "אאמו"ז הרב הגאון החסיד ועניו לב טוב פיזר נתן לאביונים מסיפוקו די מחסורן, הצדיק מו"ה אלעזר טרענטשין זי"ע שהיה אבדק"ק טשוס יע"א". מחלציו יצאו משפחות ענפות שפיארו את קהילות הקודש בסלובקיה, ובין צאצאיו נמנים גאונים מופלגים בתורה, יושבי על מדין ומורי הוראה בישראל. תודתינו הרבה למ' ש. יוסט על גילויים של רישומים רבים, אשר שפכו אור חדש על תולדות המשפחה, ועליהם התבססנו בהכנת מאמר זה. ותשו"ח לעורך הי"ו על סיועו הרב בעריכת המאמר.

בית הוריו בטרענטשין

רבי אליעזר פריינד נולד בעיר טרענטשין (Trencsen) בשנת תק"מ בערך, כך ע"פ רישומו במפקד תר"ח (1848).

שם אביו לעי"ע אינו ידוע, אך שם אמו - מרת יענטל - נודע מתוך חתימתו בכתי"ק על כתב התחיבות לצדקה: "הק' אליעזר בן יענטל טרענטשין". באותן שנים מצאנו בטרענטשין רק יהודי אחד, יליד תקכ"ח, העונה לשם המשפחה פריינד, וניתן לשער כי הוא אחיו של רבי אליעזר. שמו הלועזי סבסטיאן (Sebastian) יכול אולי ללמד ששמו העברי היה שבתאי. הוא נזכר במפקדים כדלהלן:

"אם יהיה לאדם חשוב הזה אחד מב"ב דפה לקבץ מהאנשים אשר ינדבו ליתן, אז גם אנכי חייבתי את עצמי ליתן כל שנה ושנה ט"ו(?) זהב מינטץ, ולראי' באתי עה"ח ה' ב' מנחם אב פה ק"ק טשוס, הק' אליעזר בן יענטל טרענטשין חונה פה ק"ק הני"ל"

(מתוך פנקסו של רבי יצחק חיים גליקזון מגערעש קטן, ששלח לארה"ק בשנת תרי"ז)

1. במפקד תקנ"ה (1795), ברשימת היהודים שטרם העלו את מס הסובלנות שהושת אז על יהודי הונגריה. 2. במפקד הבא שנערך בשנת תקנ"ח (1798) נרשמו בביתו רעייתו, שלושת בניו, בתו ומשרת אחד. 3. בשנת תקע"ח (1818) נרשמו רק שנים מבניו, ויהודי נוסף בשם פיליפוס (Philippus) פריינד שנרשם אז בטרענטשין עם אישה בלי בנים -

הוא כנראה הבן השלישי, שנישא באותו הזמן. 4. בשנת תקפ"א (1821) מופיעים בביתו של סבסטיאן פריינד רק אשה ובן אחד. בבית פיליפוס פריינד כבר נרשם גם בן אחד. יהודי נוסף, בשם יצחק (Isacus) פריינד [יליד תקנ"ח], אשר בביתו נרשמו אשה ובת - הוא כנראה בנו השני של סבסטיאן.

סבסטיאן פריינד נפטר בטרענטשין ביום כ"ז ניסן תר"ה כשהוא בן 77 שנים. מי שהוא כנראה בנו, יצחק פריינד, נפטר שם ביום ד' אייר תרכ"ו כשהוא בן 68 שנים.

ביתו בנייטרא

בהגיעו לפרק האיש מקדש נשא רבי אליעזר לאשה את מרת יוכבד לבית שווארץ. "ע"פ מפקד תר"ח (1848) היא נולדה בנייטרא בשנת תקמ"ה, אך לכאן אי"ז מדוייק, כי בנה ובתה נולדו כבר בסביבות שנת תק"ס".

בנייטרא הקים רבי אליעזר את ביתו, שם נולדו שני בניו - רבי [שרגא] פיבל פריינד ורבי דב בער פריינד, ובתו מרת צארטל [אודות בת נוספת ע"י בעלי זכרון גליון 36 עמ' נג]. תולדותיהם יובאו אי"ה להלן באריכות.

רבי אליעזר נודע ביגיעתו הרבה בעסק התורה, כפי שלימים תיאררוהו תלמידיו בחקיקת מצבתו: "אשר תענוגות וגם מרורות טעם, הכל לשתייהם קרא כי למלאות חוקו זמם, מעודו אך תורה ביקש ומדע שמע". בהתמדתו קנה קנייני נצח בכל מקצועות התורה, מתוך גאונות עצומה ובקיאיות מופלאה.

בשנת תקפ"א כבר ישב רבי אליעזר בבית הדין בנייטרא על כס הדיין, לשפוט את העם משפט צדק.

בתשובת מרן בעל חתם סופר זי"ע (אה"ע ח"א סי' ט) להגאון רבי שלמה פלעש אב"ד נייטרא, מיום כ"א סיון תקפ"א, נזכרים גם חברי בית דינו ורבי אליעזר בתוכם: "שלום ליי" הרב המאוה"ג הישיש המופלג בחכמה ודעת תורה כש"ת מהו' שלמה נ"י אב"ד דק"ק נייטרא יע"א, בצירוף רבני' בית דיני הצדק אלופים מסובלים בתורה ויראה, כבוד מהו' ליזר ותלמודי המופלא כבוד מהו' מנחם אהרן, ה' עליהם יחי"ם".

ברבנות ק"ק קאלטא וק"ק טשוס

תצלום עתיק מהכפר קאלטא

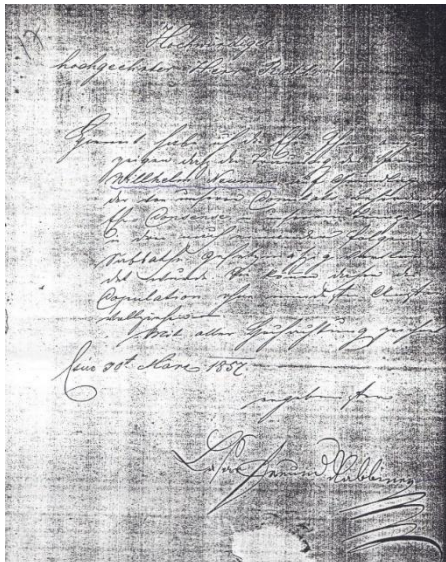
כעבור שנים ספורות נקרא רבי אליעזר לכהן כאב"ד ק"ק קאלטא (Kolta). תשובה ששלח לו מהר"ם בנעט מיום י"א ניסן תקפ"ד, נדפסה בשו"ת פרשת מרדכי (אה"ע סי' מא), בפתיחתה הוא כותב: "יצו ה' שלום למשמרת עולם, לה"ה הרב המופלא ומופלג כי מו"ה אליעזר נ"י אבדק"ק קאלטא יע"א".

ביום ב' אדר תק"צ שלח בעל יחתם סופרי תשובה לרבי אליעזר (אה"ע ח"א סי' כא). בפתח דבריו כתב: "שלום וכ"ט לה"ה המופלג המאוה"ג כבוד מוהר"ר אליעזר נ"י אב"ד דק"ק קאטה". ובחתימה מברכו: "ואורך ימים בימין ה' רוממה, כנפשו ונפש הטרוד ויומא קא גרים".

בשנת תקצ"ב עבר רבי אליעזר מק"ק קאלטא לכהן ברבנות ק"ק טשוס (Csuz), כיום (Dubník), אליה היו כפופים י"ב כפרים ועיירות מגלילותיה, לאחר שהאב"ד שם הגאון רבי ליב פאפער נקרא לרבנות ק"ק קיצע [ע"י אודותיו להלן].

את מקומו של רבי אליעזר ברבנות ק"ק קאלטא מילא הגאון רבי אריה יהודה ליב רייכהארט, אליו נקשר רבי אליעזר בקשרי ידידות והערכה. לאחר פטירתו של רבי אריה יהודה ליב בדמי ימיו, היה זה רבי אליעזר אשר הציע למהר"י אסאד לקחת לחתן את בנו של הגאון המנוח, ה"ה הגאון רבי יונה רייכהארט אב"ד קאלטא (ע"י גליון 31 עמ' נח).

הגאון רבי אברהם ליטש סג"ל ראזענבוים דומ"ץ נייטרא בעל מח"ס שו"ת בן יהודה, כתב לרבי אליעזר בתקופת כהונתו ברבנות טשוס (סי' כ): "שלום על ראש גיא שמנים, יחי' לאורך ימים ושנים, שמן תורק שמו בנבונים, ריחו נודף כבושם ושושנים, ה"ה הרב המאור הגדול החרף והבקי מו"ה אליעזר טרענשין אב"ד ור"מ דק"ק

איגרת בלועזית בכתב יד קדשו
(באדיבות נכדו הרב יואל ווינשטאק הי"ו, תשו"ח לו):
"כבוד הרב המכובד
אני מתכבד להודיע לכו' שהחופה של האדון ויילהעלם
ניימאן, על סמך של הסכמה מטעם רשויות
הקומויטאט, תהיה בעוד שלושה שבועות
טשוס 20 במרץ 1857 (כ"ד אדר תרי"ז)
בכבוד רב
לאזאר פרוינד - רב"

טשועס". ובחתימת דבריו: "ודברי אלו יספיקו לו, וה' הטוב יגביהו ויגדילו, ינשאהו וירוממו וירחיב גבולו, ורוב שלום בתוך אהלו, כעתירת אוהבו כנפשו, הק' אברהם בהרב"מ יהודה ליטש ראזענבוים הלוי".

בשנת תר"ה השתתף רבי אליעזר באסיפה גדולה שנערכה בבית הגאון רבי מאיר צבי פרידלענדער אב"ד שוראן בעל 'דרך ימה', לחיזוק הדת מול המחבלים בכרמים אשר הרימו ראש באותו הזמן. אחר שכל הגאונים ערכו מכתב מחאה ובו דברים חוצבי להבות אש, בחתימת כלל הרבנים שהיו שם,

הוסיף רבי אליעזר בקנאתו כמה שורות לפני חתימתו (עי' דרך ימה הנדפס עם הס' זכרון שמואל, ברוקלין תשנ"ט, שו"ת סי' ב):

"בשלושה מקומות המועט מחזיק את המרובה (ברייתא מעשה תורה אות תג), וזו אחת מהנה, להיות נטפל לעושי מצוה. אחזתי עטי עט כושל לכתוב את שורותי אלו, אנכי אתמה ואתפלא על האנשים סכלים האלה, האם לא ראו מה שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"א מ"ג) מצדוקים וביתוסים ומה עלתה בידם, אבד זכרם. ויותר אני תמה עליהם, איך העזו מצחם ולפתוח פה לתקן ולהרות נגד כמה וכמה מאות ואלפים רבבות לומדי תורה יראי אלקים, ולא לקחו עצה מהם, וזה עדות נאמנה כי שלא לשם שמים נתכוונו. מנאי הק' אליעזר טרנטשינר חונה בק"ק טשוס והגליל".

בתשובה ששלח רבינו מהר"י אסאד לתלמידו הגאון רבי נתן מיללער ביום כ"ו מנחם אב ברי"ת, שבוע לפני שמחת נישואיו עם נכדתו של רבי אליעזר, הוסיף בחתימת דבריו (שו"ת אבני חשן סי' סד): "דרוש בגיני את שלום אבותיך היקרים, אביך הרבני הצדיק נ"י, ובשלום המיועד להיות חותנך הרבני הקצין מו"ה פייבל נ"י, ואביו **ידיד נפשי הרב המאה"ג אבד"ק טשוס נ"י** וכל משפחתם, ואומר לכם כולכם מז"ט, כנפשיכם ונפש אוה"נ הדש"ת, הק' יהודה אסאד".

בליל ש"ק ט' טבת תרי"ח נפטר בשיבה טובה הגאון רבי אליעזר פריינד טרענטשינער, לדאבון נפש קהל מרעיתו, בני ק"ק טשוס וגלילותיה. כידוע (עי' גליון 36 עמ' נג, וגליון 39 עמ' סו) קודם פטירתו אמר: "אז מען האט צווי לייבעליך קען מען שלאפן רוהיג", בכוונתו על הגאונים רבי ליב פריינד ורבי ליב בוים לוקחי בנותיו (עי"ש). למחרת ביום א' הובא למנוחת עולמים בבית החיים בטשוס. תמונת מצבתו ונוסחה הובאו ע"י נכדו הרב יואל וויינשטאק הי"ו בגליון 36 (עמ' נד).

אחריו כיהן כאב"ד ק"ק טשוס הגאון רבי ברוך עקפעלד בעל 'פאת השדה' (הורחב אודותיו גליון 48 עמ' פ).

בנו רבי [שרגא] פייבל פריינד

חותנו הגאון רבי ליב פאפער אב"ד טשוס וקיצע

בנו של הגאון רבי אליעזר פריינד טרענטשינער, ה"ה רבי [שרגא] פייבל פריינד, נולד בנייטרא בשנת תקס"א בערך [על פי רישום פטירתו]. בעיקר נודע שמו פייבל, אך על מצבת אחד מבניו נחקק "ב"ר שרגא", וכדלהלן. מהר"י אסאד בתשובתו (הנ"ל), בדרשו את שלום רבי פייבל, מתארהו: "הרבני הקצין מו"ה פייבל נ"י". בספר 'תמונת הגדולים' (נייפעסט תרפ"ה) מזכירו המחבר הרב אביגדור הכהן קאצבורג: "הרב החריף הצדיק מו"ה פייבל". ונכדו הגאון רבי

שמעון מיללער כותב אודותיו בפתח ספרו 'שבת שבתון': "הנגיד המרומם אוצר התורה והיראה וכו' מו"ה פייבל זצ"ל".

בהגיעו לפרקו דובר בו נכבדות, עת לקח אותו לחתן הגאון רבי אריה יהודה ליב פאפער אב"ד קיצע, אשר כיהן ברבנות ק"ק טשוס קודם לכהונת הגאון רבי אליעזר. כך נעשו שני רבני ק"ק טשוס מחותנים זה עם זה.

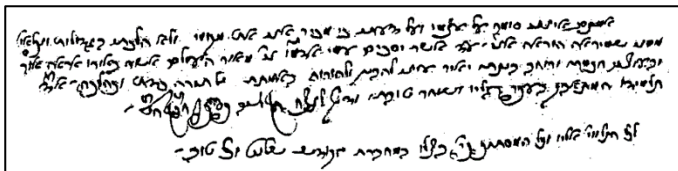
לפלא כי בקרב נכדיו של רבי פייבל השתכח יחוסם לגאון רבי ליב פאפער, וגם לא שמענו על בני משפחה אחרת היודעים על יחוסם לגאון זה. ונוכר כאן תולדותיו בקצרה.

הגאון רבי ליב נולד בעיר שטאמפפי (Stampfen). בכמה ספרים כתבו שנולד בשנת תקל"ו, אך על פי רישום פטירתו נולד בשנת תקמ"א. רבי ליב למד תורה מפי רבותינו בעל חתם סופר והמהר"ם בנעט, ונשא חן וחסד בעיניהם. אחר לימודיו אצל המהר"ם הבטיחו רבו, כי בכל עת ועונה שיקראנו ישתדל עבורו למנותו לרב ומורה בקהילה מפוארה (עי' מוריה שנה יח גליון ט-י עמ' לו).

את ביתו הקים בנייטרא, שם נולדה בסביבות שנת תקס"ו [ע"פ מצבתה] בתו מרת אסתר, לימים אשת רבי פייבל פריינד. בסביבות שנת תק"פ נולדה בתו מרת רייזל, הנזכרת באחד מפנקסי ק"ק קיצע ברישום הבא [הובא ע"י הרב שלמה שפיצר הי"ו בהקדמתו לס' 'הרועים בשושנים' (ב"ב תש"ג) הערה 26]: "באוקטובר 839 (תשרי-חשוון ת"ר) מגבית מטעם הקהילה עבור הכנסת כלה של הנערה רייזל בת אדונינו מורינו הרב פאפער אב"ד, נאסף סך 165 גולדן".

לפי המתואר על מצבת רבי ליב, הרי ש"כל ימי חלדו למד דרש וחקר בחכמת ד' טהורה". כבר בשנת תקע"ב, בראשית העשור הרביעי לחייו, מינוהו לאב"ד ק"ק טשוס. גם קהילות אחרות באזור הביאו לפניו שאלות בהלכה, כפי שניתן לראות מתשובת מרן בעל חתם סופר זי"ע (חוו"מ סי' לח) לשאלת הגאון רבי ליב והגאון רבי שמואל שמעלקי מייזליש אב"ד באגעדע, אודות נידון שהתפתח בין שתי קהילות סמוכות, ק"ק סעמערע וק"ק קאלטא. החת"ס מתארהו במילים: "ואחרון חביב **תלמידי הרב הותיק מו"ה ליב פאפר** נ"י אבדק"ק טשוס יע"א".

שאלה הלכתית נוספת שהתעוררה בזמן היותו אב"ד טשוס, עסקה בכשרות

חתימת רבי ליב על שאלתו למהר"ם בנעט: "א"ד תלמידו המתאבק בעפר רגליו ושחר טובתו וד"ש לנצח, הק' ליב פאפר חפ"ק הנ"ל"

אחד מספרי התורה בבית הכנסת שם. ביום כ"י סיון תקע"ה שלח לו רבו החת"ס

תשובה בעניין זה (או"ח סי' קעח), בה מתארהו "**תלמידי הרב המופלג השנון מו"ה ליב** נ"י אבדק"ק טשוס יע"א". כנראה איחרו פעמי התשובה עד הגיעה

אל רבי ליב, שכן ביום י"ב תמוז תקע"ג שלח רבי ליב לרבו מהר"ם בנעט שאלה באותו הנידון (נדפסה מתוך כתב ידו במוריה, שנה יח גליון ט-י, עיי"ש).

גם בתשובת החת"ס הנזכרת למעלה מיום כ"א סיון תקפ"ה לבי"ד דק"ק נייטרא (אה"ע ח"א סי' ט), נזכר רבי ליב בתוך דברי רבו: "זה ימים לא כבירים אתא לקדמנא נידון הלז ממש מתלמידי הרב החרוץ מק"ק טשוס".

בשנת תקפ"ג, אחר י"א שנים בהן כיהן רבי ליב ברבנות ק"ק טשוס, התמנה רבי ליב לכהן כאב"ד ק"ק קיצע, בהשתדלות רבו החתם סופר (ע"פ מעין התורה שנה ג גליון ז עמ' כח). שם העמיד בישיבתו תלמידים רבים, מהם רבנים ומורי הוראה בישראל, ביניהם הגאון רבי גבריאל הלוי דעסויער אב"ד קאיאר

בעל יד גבריאל, אשר הביא בהקדמה לספרו מכתב סמיכה שכתב לו רבי ליב ביום י"ב שבט תקצ"ח [ועי' מה שהוסיף שם הגאון רבי יחזקאל בנעט אב"ד פאקש ונייטרא אחר הסכמת רבי ליב: "דברי הרב הגאון החתום למעלה (האב"ד דק"ק קיצע) ראויין לסמוך עליו"]. כמו כן השתמר כתב סמיכה שכתב רבי ליב לתלמידו רבי שמואל קאהן בן הגאון רבי משה מק"ק קאפשיץ (צילום כתי"ק ותוכנו נדפסו בקובץ אוצרות הסופר יט עמ' כב-כג).

אורו של רבי ליב זרח אז למרחקים, ונודע בקרב בני דורו בגדלות תורתו. בספר 'שם הגדולים מארץ הגר' (מערכה ל אות יג) מתארהו

מ כ ת ב

מאדמו"ר הגאון (אמ"ו אלף ועור) החרוץ ובקי הרב המא"הג
נשגב שטו בישראל מ"ח ליב פאפר האב"ד דק"ק קיצע
(ובתוכו צדוף אהבה כתב סמיכת הוראה).

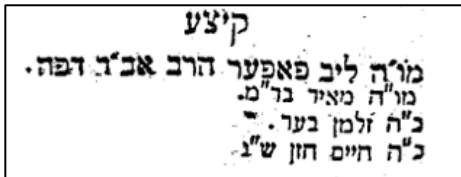
גברא רבא דתמי' לקדמנא אחא ואייתי תמניחא נידים חריף וזקי משנתו קט וזקי, נמיד וקציר זש"ס ופוסקים אהו כסוף תזוקקים — זכה ונכורה, מרצ חיה מונחת ט' סברו, זקנדא ישרה ונכורה, חכס גדול להורה, ה"ס הרבני המופלא, עושה פלא, זעיונא וזמלפולא, מריה גבריאל קב"ל מנייערא, טיילתי ענוו ארוכות וקלרות, הכל לפניו ערוכות וקדויות, קלות וחמורות, זלבו שמורות — זכפיו הן שמורות, זכל ד' שולחן ערוך דנחיה זהו זכ"מ לעומקי דשומענא ולאסוקי שומענא אליבא דהלכתא כל כי האי קטורא לנא לדון ולהורות, יורה יורה, ידיו ידיו, יחידותרות, ילבו מרא דרצנו להורות הודאה זשיראל זקלם גדולה כמות שיהי, רדוי למקדכו ולהוטיבו על כסא הרצנות, לא כהל ולא טק ויעלת חן חן, וידום קינו והודו, ויחנשא כבודו, על גפי מרומי קדה, ילבו עטרת חפארת, ולנענו כי לא תהיה האמת כעדרת, כחצתי לו זה לנשמת, כי הלך ליעיניהו, וידעת. אלהים חקוצהו, גם אסף עני הוד זכ"א חיד, לשנומי אמוני בני ישראל פירות' מלאים חכמה וידאה, ישנת ויגל ויזיא כלי לנעשהו.

הכ"ד פי המדבר לכבוד החורה ולומדיה, פה קיצע יוס ד' י"ז שנת תקצ"ח לפ"ק.

ה"ק ליב פאפר משטאמטש
חפ"ק חנ"ל ואגפיה יע"א.

המחבר 'רב גדול גאון מפורסם'. גם רבנים מחברי ספרים ביקשו מרבי ליב שיעניק להם את הסכמתו [בית יצחק לגאון רבי יצחק ממונקאטש (אופן תקפ"ה); 'בית יעקב' לגאון רבי יעקב וואליער אב"ד ביטש (זלקוב תק"ץ)]; 'אמונת שמואל' לגאון רבי שמואל ענדלער משטאמפפי (פראג תקפ"ג), עיי' קורות בתינו' עמ' קנב].

בתשובות החת"ס אל רבי ליב בימי כהונתו כאב"ד קיצע מתארהו רבו בתארי חביבות והערכה מופלגים: "ידידי הרב המאה"ג החרוץ ומופלג כש"ת מו"ה ליב נ"י אב"ד דק"ק קיצע יע"א" (או"ח סי' קנ, כ"ו שבט תקצ"א); "ידיד נפשי הרב המאה"ג המופלג המפורסם כש"ת מו"ה ליב נ"י אב"ד דק"ק קיצע" (ח"ו סי' נא, ד' דחנוכה תקב"ץ).

הגאון רבי ליב פאפער אב"ד קיצע ברשימת הפרענומער אנטן לספר 'תוצאות חיים' (פרעשבורג תקצ"ד)

זמן קצר לפני פטירתו, חתם רבי ליב על מכתב ששלחו גדולי רבני ארץ הגר לברון אנשיל ראהטשילד, במהלך ההכנות לקראת 'אסיפת פאקש' הנודעת, בו הפצירו בברון שיתייצב לימין יראי ה' ויסייע בידם בהשתדלות אצל הקיסר.

המכתב נערך באוגוואר ביום ג' תמוז תר"ד (עי' קובץ מעין התורה שנה ג גליון ז).

בשלהי שנת תר"ד חלה רבי ליב ונסע לוויען לדרוש ברופאים, אך כבר נגזרה הגזירה, וביום ג' כ"ו אלול תר"ד שבק חיים לכל חי. לאחר יומיים הובא למנוחת עולמים בבית החיים בעירו קיצע, כמתואר בפנקס הח"ק (הובא ע"י הרב שלמה שפיצר הי"ו בהקדמתו לסי' 'הרועים בשושנים' הערה 26): "הרב אב"ד דקהילתנו המאור הגדול הגאון המפורסם אריה ליב פאפער זצ"ל, נפטר בעיר מלוכה וויען יום ג' כ"ו אלול, ונקבר פה קיצע בכבוד גדול יום ה' כ"ח אלול תר"ד, זי"ע ותנצב"ה".

בעל הכתב סופר הספידו בפניו, כפי שהזכיר בדרשתו כעבור תקופה (דרשות כת"ס, דרשה לח' טבת תר"ה): "אנחנו שאבדנו איזה צדיקים ת"ח יושבי כסאות למשפט מורי התורה... והרב הגאון מו"ה ליב זצ"ל שהיה אבד"ק הסמוכה לנו היא ק"ק קיצע, אשר כבר הספדתו בפניו, שהיה מפורסם למורג חרוץ בעל פיפיות נאמן לאלקים".

נוסח מצבתו הובא בסי' אבן המאיר (אות קסה): "הוי אדון לספדן להאי גברא יקירא כי נפלה נזר ראשינו / אב"ד קהלתינו ה"ה הרב הגאון הגדול החרוף ובקי / מו"ה יהודה ליב פאפער זצ"ל / כל ימי חלדו למד דרש וחקר בחכמת ד' טהורה / טוב ומיטיב ללמוד לאחרים ולהרביץ תורה / גדלו והצליחו וגם עשו פרי לתורה ולתעודה / רבים מנהו ראויים לישב על כסאות בית יהודה / גוע בעיר וויען ביום ג' ונפטר ביום ה' כ"ה [כ"ח] אלול תר"ז [תר"ד]".

כאמור, בתו של הגאון רבי ליב, מרת אסתר, נישאה בשלהי שנות הת"ק לרבי פייבל פריינד. תחילה הם הקימו את ביתם באולוועד (Ulved), משם עברו לקי-שאללא (Kis Sallo), ואחר כך לגראס-ענדרעד (Gross Endred). מרישומי הלידות בשאללא בין השנים תרי"ב - תרי"ט עולה כי רבי פייבל מל את רוב

ילדי העיירה. באחרית ימיו עבר רבי פייבל לגור בטאמאש-עסטערגאם (Tamas Esztergom), שם נפטר.

מקור המידע העיקרי אודות משפחת רבי פייבל הוא מרשימת משפחות שהתגוררו בסביבות שנת תר"כ בעיירות ליד העיר לעוויטץ (Levice), בה מופיעים רבי פייבל ובני ביתו שטרם נישאו באותו הזמן. גם תאריכי לידתם נכתבו שם, אך לכאורה הם בלתי מדוייקים. ע"פ רשימה זו רבי פייבל נולד בנייטרא ביום ז' ניסן תקע"א (1 אפריל 1811), ורעייתו מרת אסתר נולדה בנייטרא ביום ל' סיון תקס"ט (14 יוני 1809), אך ממצבתה מוכח שנולדה בשנת תקס"ו.

בני רבי [שרגא] פייבל פריינד

א) בשנת תקצ"ב בערך נולדה בתם מרת **חיה שרה**, לימים אשת הגאון רבי נתן **מיללער** אב"ד וואג-וועטשע, איפאלישאג וסעטשין, בעל שו"ת 'אבני חשן' וספר 'מנחה בלולה בשמן'. עוד חזון למועד להרחיב אי"ה בתולדותיו.

הגאון רבי נתן מיללער

ברישום נישואיהם, מיום ג' אלול תרי"ב, נרשמה מרת חיה שרה בשם שאלי (Saly) פריינד, ילידת שאללא, בת 21. מסדר הקידושין היה זקינה הגאון רבי אליעזר פריינד אב"ד טשוס.

מרת חיה שרה מיללער נפטרה בסעטשין ביום י"ט טבת תרנ"ז. על פי רישום פטירתה היתה אז בת 63 שנים. נוסח מצבתה הובא בקונטרס 'חבצלת השרון': "הרבנית הצדקת מרת **חיה שרה** אשת הגאון מו"ה **נתן מיללער** זצוק"ל נפטרה י"ט טבת תרנ"ז / חשובה וחסידה מפז יקרה / יראת שמים

בנפשה קשורה / הוד דרכיה מי יהלל / שבחי מעשיה אין למלל / רבה אהבתה למאור התורה / היתה לבעלה עזר ותפארה / נקית כפים זרחת שמש ובאת בצהרים / בניה הדריכה בדת יקתיאל / זכרונה לברכה בעדת ישראל / נשמתה הקשור[ה] ביראת שמים / צרורה עתה בצרור החיים".

ב) בת נוספת לרבי פייבל ומרת אסתר פריינד נולדה בגראס-אולוועד בשנת תקצ"ז (1837). ברשימת משפחתה נרשם שמה בשולי הגליון, וברבות השנים הוא היטשטש ונמחק, אך ברור שמדובר בבת כי עמודת הסנדק/המוהל ריקה.

ג) בנו השלישי של רבי פייבל, רבי [אורי] (Aron/Adolf) פריינד, נולד באולוועד, ע"פ הרשימה הנ"ל ביום י"ז תשרי תרי"ב (2 אוקטובר 1841). שמו העברי משוער ע"פ רישומי קבורתו וקבורת בנו, כדלהלן. הוא נשא לאשה את בת גילו ששמה הלועזי הוא 'לעני' (Leni) לבית קאליש, ילידת העיירה אבא-לעהאטא (Aba

(Lehota) הסמוכה לנייטרא. הם הקימו את ביתם בנייטרא-פארוצא (Nyiitraparucz), משם עברו לנייטרא, ובהמשך קבעו מושבם בוויען. בערים אלו נולדו ילדיהם:

1. מרת **ליבלה** (Lidia) הי"ד נולדה בפארוצא בשנת תרכ"ח (1868). נישאה לרבי **פאלק ביכלער**, בן הגאון רבי **פנחס ביכלער** אב"ד מאאר [ע"י אודותיו גליון 28 עמ' סא], בן הגאון רבי **אליעזר סודיטץ-ביכלער** מורה הוראה בק"ק פולעק [ע"י שם], בן הגאון רבי **יהושע פאלק סודיטץ-ביכלער** אב"ד סעטשין [ע"י שם עמ' מו]. מרת ליבלה נעקד"ה בשואה.

2. אליעזר (Alajos) פריינד נולד בנייטרא בשנת תרכ"ט (1896). נישא לבת דודו רבי אריה ליב פריינד (להלן אות ו), ששמה הלועזי הוא אילונה (Helen/Ilona). הם התגוררו בפטרזאלקא (Petrzalka), אחד מפבררי העיר פרעשבורג. במפקד תר"ץ נרשמו בביתם הבן אריך (Erich) והבת מליטה (Melitta). בבית החיים בפרעשבורג נטמן בשנת תרח"ץ יהודי בשם ד"ר אליעזר בן אורי, מרובע קומרוב (Komarov) שבפרעשבורג השוכן בסמיכות לפטרזאלקא; כנראה הוא אליעזר פריינד, ומכאן נודע שם אביו [וע"י עוד להלן]. רעייתו ובנו נהרגו עקד"ה בשואה.

3. רבי פייבל (Philip) פריינד נולד בוויען בשנת תרל"ה (1875). נישא למי ששמה הלועזי הוא מארגיט (Margit) ניימאן. הוא נפטר בבודאפעסט בשנת תרע"ו.

4. אברהם יהודה (Arnold) פרוינד נולד בוויען בשנת תרל"ו (1876). נישא למרת ציפורה (Theresr) לבית שושיצקי. הם עלו לארה"ק ונפטרו בשיבה טובה [ע"י בצילום מצבתו, בה נפלה שגיאה בשמו ובשם אביו].

5. מרת רייזל (Rosalia) אשת ארנולד ברבר, נולדה בוויען בשנת תרל"ט (1879), ובהמשך חייה עלתה לארה"ק.

בבית החיים בפרעשבורג נטמן בשנת תרפ"ב יהודי בשם רבי אורי בן מרת אסתר, שמו הלועזי אהרן (Aron), ויתכן שזהו רבי אורי פריינד.

ד) בנם ששמו הלועזי מרקוס (Markus) או עמנואל (Emanuel) פריינד נולד בקיש-שאללא, ע"פ רשימת משפחתו ביום כ"ו ניסן תר"ד (15 אפריל 1844). הוא נישא בזיוו"ר והקים את ביתו בוויען, אך רעייתו נפטרה בטרם עת. בזו"ש נישא בפרעשבורג ביום כ"ד ניסן תרל"ה [ע"פ רישום נישואיו - בגיל 28] לבת

הגאון רבי עזריאל סג"ל אוברנברייט, רב בית הכנסת בריל בפרעשבורג, תלמיד החתם סופר ומהר"ם בנעט.

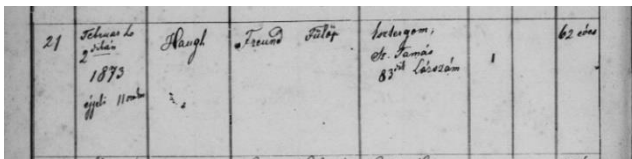
ה) בתם לייזי (Liesi) נולדה ע"פ רשימת משפחתה בקיש-שאללא ביום י"ט אדר ב' תר"ה.

ו) בנם רבי אריה ליב (Leopold) פריינד נולד ע"פ הרשימה הנ"ל בקי-שאללא בשנת תר"ז (1847). לימים נשא לאשה את מרת יטיי (Jetti) באדאנצקי (Bodansky).

רבי אריה ליב נפטר ביום י"ח אב תרח"ץ [ע"פ רישום פטירתו] כשהוא בן 91 שנים, ומנ"כ בבודאפעסט.

ז) בתם רעגי (Regi) נולדה בקי שאללא ביום ט"ז חשוון תרי"ד (כך ע"פ רישום לידתה, וברשימה הנ"ל מופיע שנולדה בגראס-ענדרעד (Gross Endred) ביום

רישום פטירת רבי פיבל פריינד

י"ט חשוון תרי"ד). בהמשך חייו עבר רבי פיבל פריינד לעסוק במסחר בעיר טאמאש-

עסטערגאם (Tamas Esztergom), שם נפטר בבוקרו של יום ה' שבט תרל"ג, כשעל פי רישום פטירתו הוא בן 62 שנים.

נוות ביתו מרת אשתר האריכה ימים אחריו, ונפטרה ביום כ"ח כסלו תר"ן. היא הובאה לקבורות במקום מנוחת אבותיה, בבית החיים בטשוס. על מצבתה נכתב: "האשה החשובה מ' אשתרל / אשת התורני מהו"ר ר' פיבל / פריינד, אביה הרב מ' ליב / פאפפער וחמיה הרב מ' אליעזר / טרענטשין ישרו על כסא / הרבנות פה ק"ק טשוס / מתה בת פ"ד שנים כ"ח / כסליו תר"ן לפ"ק / תנצב"ה".

בנו רבי דב בער פריינד שו"ב בק"ק רעטע

בנו השני של הגאון רבי אליעזר פריינד טרענטשינער, ה"ה רבי דב בער פריינד, נולד בנייטרא בסביבות השנים תק"ע-תק"פ.

במשך כמה שנים קיבל תורה מפי הגאון רבי יחזקאל בנעט אב"ד פאקש ונייטרא, כאשר העיד

בניה
הנוכחי האלף התרגו כבוד מהר בער ניי מכירו הייתי לשעבר עת עמדו לפני כמה שנים. כי יעלה אייה במעלות דאורייתא. והנה הוא בר אבוחן ובר אוריין בנו של יודי הרב המופלא ומוסלג אביד משוס (יעא. ונס שלה יוד בעניני שחיטות ובריקות כאשר העידו עליו שוחמי דמתא אובן ישן כי הוא מוסחה ובעת היוקר הנוכה. איננו יכול לעמוד על נפשו להביא מוץ לביתו כי מקומו הוא מצער, וישם עצות בנפשו. לילך לבקש לו מקום אשר ירוח לו. ולכן הנני מסכים לרבו. למסחו אליהם מקום אשר יצטרכו להם איש כזה. כי ימצאו בו כל המצמ. ומוסלג. הסק כי יצטרך לעמוד על נסיון בעניני שרב לפני הרב אביד דשם כמנהג דברי החוהם מה נייטרא יום ה' כ"ז תמוז תרנ"ז

הק' יחזקאל בהריב"ש יעקבנעט זצלהה.
נ"י, מכירו הייתי לשעבר עת עמדו לפני כמה שנים, כי יעלה אייה במעלות דאורייתא, והנה הוא בר אבוחן ובר אוריין, בנו של ידידי הרב המופלא ומופלג אב"ד טשוס יע"א...

כפי שניתן ללמוד מכתב התעודה, הרי שמספר שנים שימש רבי דב בער כשו"ב בק"ק אויבן-ישן, עד שנאלץ לעבור משם מחמת קשיי פרנסה. כנראה עבר תחילה לשאללא, ואח"כ קבע מושבו ברעטע.

בנו של רבי דב בער פריינד, רבי יצחק פריינד, נולד בשאללא בשנת תרי"ג. בשלהי חורף שנת תרל"ז, נשא לאשה את מרת שרל הי"ד אחות הגאון רבי יהודה ליב פריעדמאן בעל שו"ת הריב"ד [עי' אודותיו גליון 30 עמ' לב], בת רבי דוד ומרת רחל פריעדמאן, ונכדת הרה"ק רבי פנחס הלוי הורוויץ אב"ד פפד"מ בעל ההפלאה. ע"פ רישום נישואיהם היא נולדה בפרויענקירכען (Frauenkirchen) בשנת תרט"ו.

[במאמר מוסגר: הגאון רבי ישעיה קאליש הי"ד אב"ד פרעשבורג, בהקדמתו לשו"ת הריב"ד, מזכיר את "האשה יראת ד' מרת שרל בת רחל ע"ה, אחות יחידה מהמחבר". לכאורה יש טעות במש"כ שהיא היתה אחותו היחידה של הריב"ד, כפי שנראה מרישום נישואיה של אחות נוספת - בשם נעטטי פריעדמאן עם יוסף קוטנער יליד ראבב].

בתו של רבי יצחק פריינד, מרת חנה יטל (Julia), נולדה בפרויענקירכען ביום י"ד אדר א' תרל"ח. בהגיעה לפרקה [ע"פ מפקד תר"צ - ביום ב' אייר(?) תר"ס], נישאה לרבי מנחם עקשטיין אב"ד קאשוי (Kosice), שנולד בבאינא (Bajna) ביום י"ט מנחם אב תרל"ה.

אחדים מחידושויו של הגאון רבי מנחם עקשטיין התפרסמו בהנשר [גליון ו' סי' יח, גליון ז' סי' לח, גליון ח' סי' לד וסי' ע].

ואלה שמות ילדיהם, אשר רובם ידועים לעת עתה רק בשמותיהם הלועזיים:

1. ארזבט (Erzsebet), נולדה בקאשוי ביום כ"ט כסלו תרס"ב. 2. מרגיט (Margit) נולדה בקאשוי ביום ט' שבט תרס"ד, ונפטרה בשנת תש"ח בעפעריעס (Eperjes). 3. יענא (Jenö), נולד בקאשוי ביום י"ט כסלו תרס"ו. 4. הילד אברהם מרדכי (Andras), נולד בקאשוי ביום כ"ז תשרי תרס"ח, ונפטר ל"ע כעבור שנה, ביום י' טבת תרס"ט. על מצבתו בבית החיים בקאשוי נכתב: "פ"ט / ילד רך ונעים / אברהם מרדכי / בן הרב מ' מנחם נ"י / עקשטיין / ... חדשים / מת ביום [?]. 5. אילונה (Ilona), נולדה בקאשוי ביום ט' כסלו תרע"א.

מרת חיה יטל נפטרה ביום ו' שבט ת"ש, ומנו"כ בבית החיים בקאשוי. על מצבתה נכתב: "פ"ט / הרבנית הצדקת המפורסמת / מנורה הטהורה מגזע הפלאה הקדוש / מרת חנה יטל ע"ה / בת הצדיק ר' יצחק פריינד ז"ל / אשת הרב אב"ד מ"ה מנחם עקשטיין / יחידה בדעה ביראה ובמעשים טובים / טובת לבה אין לפרט ולספר במלים / למה לקחת ממנו אוי נא לנו / נפטרה ו' שבט ת"ש לפ"ק / תנצב"ה".

[בספר רבותיה דיחזקאל (עמ' נא), בהערה מ"ב, הזכיר המחבר בקצרה את שמות צאצאיו של הגאון רבי אליעזר פריינד, ביניהם רבי מנחם עקשטיין הנ"ל, והנה בהמשך הספר (אות קנד, עמ' סה), בדברו אודות הגאון רבי אריה יהודה ליב רייכהארט אב"ד קאלטא, כותב כי אחד מיוצאי חלציו הוא "הרב מרדכי עקשטיין הנ"ל הערה מ"ב". ולפלא הדבר, שנתחלף שמו ממנחם למרדכי; ועוד תמוה, כי מרישומים שונים אודות הורי רבי מנחם הנ"ל נראה כי בלתי אפשרי שהיה נכד הגאון אב"ד קאלטא, וצ"ב].

בתו מרת צארטל אשת רבי ליב פריינד דומ"ץ בק"ק נאדי-שאללא

בתו של הגאון רבי אליעזר פריינד טרענטשינער, מרת צארטל, נולדה בנייטרא בסביבות שנת תק"ס [ע"פ המסורת (עי' דורות ישרים ח"ב עמ' ז) נפטרה בשלהי

שנת תרנ"ב בגיל 96, - ומשמע שנולדה בשנת תקנ"ו, אך זה רחוק ממפקד תר"ח ממנו עולה כי אמה מרת יוכבד נולדה בשנת תקמ"ה]. לימים נישאה לגאון רבי ליב פריינד דומ"ץ בק"ק נאדי-שאללא, אשר זהרורי אורה מפרשת גדולתו הובאו בספר 'דורות ישרים' (תולדות נינו הגאון רבי יעקב שלום פריינד אב"ד סאסרעגן, בני ברק תשע"ב):

"הגאון רבי לייב פריינד היה מתמיד עצום, והיה קם בכל לילה בשעה שתים לעסוק בתורה. התמדתו לא ידעה גבול, יגע ולעי בה מתוך הדחק, והי' פרוש מעניני עולם הזה. אם שאלוהו כמה קילאמעטער יש בין שאפראן לפאפא, ענה - שש פרקים משניות, ג' דפים גמרא... היה לו איזה עסק שעסק בה לצורך

לז) הרב מריה (אריי) ליב פריינד,
(החן הניט אליעזר טרענטשינער
אבדיק טשוו עמיא אות קנו.) רב גדול
בתורה דומ"ץ כנאדי שאללא, מיו"ת נכדיו
הניט חיים בויס אבדיק וואראשוואר (עמ"ח
אות לב) והניט ישראל פריינד אבדיק
סאסרעגן (עמ"י אות תי.).

שם הגדולים מארץ הגר (מערכה ל אות לז)

פרנסתו, ואם לפי חשבונו והשגתו כבר היה לו ביום ראשון די צרכו לכל השבוע - לא עסק עוד בזה, רק ישב ללמוד כל השבוע".

ועוד שם: "רבי לייב הי' חי עוני, הן במאכל ומשתה והן בלבוש, ובכל ענינים חומריים. לדוגמא, כשביקש בערב שבת את ה"שבת ראק" [חליפת

שלמתו של שבת], היה כוונתו להפכו לצד אחר, כי שני מלבושים לא היו לו, והצד הפנימי של המלבוש היתה נקיה יותר ופחות בלויה מהצד החיצוני, ולכן לכל ימות השבוע השתמש בצד החיצוני, ולכבוד שבת הפכו לצד הפנימי של הבגד".

רבי ליב נפטר ביום כ"ג טבת תרמ"ג, ומנו"כ בנאדי-שאללא (צילום מצבתו הובא ע"י נכדו הרב יואל וויינשטאק בגליון 36 עמ' נד). בליקוטי חבר בן חיים (ח"ו עמ' פה) נדפס הספד עליו מיום ז' אדר תרמ"ג.

בשולי המאמר:

צאצאי רבי ליב פריינד משאללא

כהמשך למה שנכתב לעיל אודות מ' צארטל בת רבי אליעזר טרענטשינער ובעלה רבי יהודה לייב פריינד, (מישהו יודע אם הוא היה קשור לחותנו?), נמנה להלן את צאצאיהם לפי סדר לידתם:

א. פערל אשת ר' ליב בויס

ישנה מחלוקת כלשהי שכבר נדונה בעלי זכרון (36 עמ' נג) האם פרל / פירל (פעפלי) בויס היתה בתו של ר' ליב פריינד או בתו של ר' אליעזר טרענטשינער. אם היא היתה בתו של ר' לייב אז היא כנראה הייתה הבת הבכורה שלו.

בנם הגאון ר' חיים בויס, נולד ב-1850 בערך. לאחר מכן מצאתי 4 בנות שנולדו בשנים 1851, 1853, 1861, 1865 כולן בנאדי-אלוועד. אנה נולדה ב-1861 נישאה לאיגנאץ מיטלמן ונפטרה בפאפא ב-1942. פפי נפטרה לפני 1870 כשנכדה נקראה על שמה.

במפקד האוכלוסין של פארקאני משנת 1848 נרשמה יוספה פרוינד, אלמנה, בת 30 ילידת טשוז. בתה נטי מאנדל בת 5 נולדה בטשוז. ואהרון פרוינד בן 16, יליד קיש-שאללא, אח צעיר.

אהרון פריינד, בנו של ר' ליב פריינד, היה בן 16 בדיוק בשנת 1848 והוא אכן נולד בקיש-שאללא. האם יכול להיות שיוספה היא פפי (פפי הוא קיצור של יוזופין) והיא היתה נשואה עם ילד לפני שנישאה לר' לייב בויס? החלק היחיד שלא תואם זה הגיל שלה. אם היא נולדה ב-1818 אז כנראה שהיא לא יכולה להיות בתו של ר' לייב פריינד, שכן ילדיו האחרים נולדו בין השנים 1827 ו-1848 ו-1818 פשוט יותר מדי מוקדם מזה. כמו כן, למספר מקורות יש את שנת הלידה של צארטל בסביבות 1803, מה שאומר שאין זה סביר שהיא ילדה ב-1818.

אפשרות אחת היא שגילה של יוספה במפקד שגוי והיא למעשה היתה צעירה בהרבה, אהרון לא היה אחיה של יוספה אלא האחייין שלה. אבל לא מסתבר שהוא גר בבית דודתו. המילה המשמשת במפקד כדי לזהות את ארון היא ocse, ocs שפירושו הוא אח צעיר. האם מישהו יכול לפתור את זה?

ב. זיסל אשת רבי יצחק פרעזענט

בת נוספת של צארטל ור' לייב פרוינד הוא זיסל (לידיא בלע"ז) שנישאת לר' יצחק פרעזענט. אין הוכחה ישירה שזיסל היתה בתם (כגון רישום נישואין או מוות) אבל יש כל כך הרבה ראיות נסיבתיות כך שאין בזה ספק.

הם מופיעים באינדקס המשפחתי של שאללא, שם התגורר אז ר' לייב פרוינד

ושם מופיעה גם משפחתו. כתוב שם: איזאק פרעזענט יליד שוראן 1827, לידיא פריינד ילידת קולטא 1827, ישראל יליד גר. שאללא 1854.

ברישומי קיש-שאללא מצאתי את לידות ילדיהם: ישראל 1852, נתן 1855, אדם 1856, בטי 1857, דבורה 1859, בטי 1860, הינדל 1862.

ישראל, נישא לרוזלי קאהן; ילדיו נולדו בנאדי-אלוועד. רצו"ב צילום מצבתו בקומרנו. חלק מילדיו הם: (1) דוד, יליד 882, נשא את אמילי קיסנער, גרו בדינדיש. (2) לינה, ילידת 885, אשת שאמו קיסנער, גרו בראאב. (3) עללא, ילידת 892, נפטרה בדינדיש בשנת 918. (4) צארטל אשת מיקשא גראס, גרו בפאפא. (5) איגנאץ, יליד 895, נשא את לאה פיש בקישקון-פעלעדיהאזא. (6) פאולא, ילידת 896, אשת מיקלוש בלוי בדינדיש.

אמילי קיסנער ושאמו קיסנער הנזכרים לעיל היו אח ואחות, ילדיהם של מאיר קיסנער ורוזה שטערן מפעלשא-פעטעני ואח"כ ב-Palotas שניהם במחוז נוגרד. משפחת קיסנר השתדכה פעמים רבות עם משפחות פרוינד, לעווי ובלומנטל, שכולן השתדכו מספר פעמים.

בן נוסף של יצחק פרעזענט הוא אליעזר. הוא לא מופיע ברישומי הלידות. הוא נפטר ב-Sala Veca בשנת 943, רצו"ב תמונת המציבה שלו. הוא היה נשוי לפראדל (פאני) פריינד, כמעט בוודאות בתו של רבי יחזקאל פריינד (בן ר' לייב פריינד) מבאטורקעז.

חלק מילדיהם הם: צארטל שנישאה לרבי

ליב עהרענוואלד מגאלאנטא. פייערל (פאולא) שנישאה לאהרון הרמן והתגוררה בנייטרה. לאה (הלנה) שנישאה למקס מילר והתגוררה בגלנטה.

דבורה בת ר' יצחק פרעזענט נישאה לר' משה קעמפנער מקולטא. ילדיהם נולדו בקולטא, רוב המשפחה היו עברה לברטיסלבה שם קבורים דבורה ומשה. דבורה נפטרה בשנת 930, ר' משה נפטר בשנת 922.

חלק מילדיהם הם: אהרון יהודה - התחתן עם שרה הולצר. צעצילי אשת אברהם קאהן. יוכבד אשת מרטון דעקנער. בנימין, נשא את צעצילי וייס.

בטי פרזנט, זו שנולדה ב-1860, שמה היהודי הוא בילה, נישאת לר' אברהם לעפקאוויטש, נפטרה בגאלאנטה י"ז ניסן תש"ד ושם מנו"כ. רצוי"ב צילום מצבתה.

ג. יטל אשת ר' יצחק לעווי

מ' יטל נפטרה ביום 21 אפריל 923, בגיל 95, ב-Zagyvaszanto מחוז נוגראד שם התגוררה כנראה עם בתה היחידה. בעלה ר' יצחק נפטר בפאלאטאש [Palotas] ביום 11 אוגוסט 904.

ילדיהם:

א) ליאופולד לעווי, יליד 1848 בערך בנ. שאללא. זו' האני קראוס. נפטר בשנת 1916 בלורינצי.

ילדיו: (1) מיקשה, יליד גאלגאץ 873, זו' אידה רוזנפלד. (2) מלוויק, ילידת גאלגאץ תרל"ה. נישאת לר' יוזף שאמואל יונגרייז, אחר כך נישאת לר' שמחה בלומנטל. (3) הרמינה ילידת ואדקערט 1877 אשת קארולי בלומנטל. (4) שרולטה, ילידת פאלוטאש 1879, אשת מרקוס יאעגער. (5) פיליפ, יליד פאלוטאש 1882, זו' קטלין קאהן. (6) יולאן, ילידת פאלוטאש 885, אשת ברנט גרוסמן. (7) מרטון, יליד פאלוטאש 1889, זו' עטל פראטאוויין.

ב) ר' יהושע (שימון) לעווי יליד נאדי-שאללא 852. נפטר ב-1916 בפאלוטאש. מזו' הראשונה עליזא קאהן לא היו לו ילדים. לאחר מכן נשא את מרים קיסנר שהייתה צעירה ממנו בהרבה.

ילדיהם: (1) איגנץ, יליד 906. נשא את שארולטה ראוכוורגר או ראוסוורגר. הם וילדיהם נהרגו במלחמה. (2) פסל לאה (פאולה) נישאה למור/משה קיסנער (דודה). בתם רייזל שרדה את המלחמה ונישאה ליוסף טאובר, הם גרו במונטריאול.

ג) ר' אליעזר לעווי. נולד 858 בסעמערע מחוז קומארום. נשא לאישה את בת דודתו הראשונה ביילה פריינד, בתו של ר' יחזקאל בן ר' לייב פריינד.

שימש כחזן בפאפא למעלה מ-40 שנה וקיבל תעודה מממשלת הונגריה על שירותו. הסיפור המסופר במשפחה הוא שכאשר הגיעה משלחת מפאפא לראיין אותו לתפקיד, הם ראו את הילדים ישנים כשכיפותיהם קשורות בחוט מתחת לסנטר והתרשמו מאוד מהיראת שמים הזו. נפטר בן פ"א ביום ו' טבת ת"ש ומנו"כ בפאפא.

ילדי ר' אליעזר לעווי וביילה פרוינד :

(1) ליפוט, יליד קאפאוואר תרמ"ה, זוי טרז הויזער. יש להם צאצאים באנגליה ובישראל. (2) לאה, ילידת קאפאוואר תרמ"ח. אשת זקני ר' יהושע פאלק גרינבוים. זקנתו של ר' יהושע פאלק הייתה ממשפחת בלומנטל. (3) חנה, ילידת קאפאוואר תרמ"ט, אשת ר' משה שאנפעלד. (4) שמואל, יליד קאפאוואר תרנ"ט. נשא את מי צארטל בת דודו ר' יעקב לעווי. בנם יצחק שרד את המלחמה וגר בויליאמסבורג ולאחר מכן בפלטבוש. הוא

ואשתו היו בחיים עד לפני כמה שנים. (5) צורטל, נולדה 892. אשת רבי אברהם אשי דאנאטה. בנם יצחק היה הבעלים של חנות היין של דאנאטה בויליאמסבורג. (6) הלל, יליד פאפא תרנ"ד, זוי יהודית קאליש. (7) דוד, יליד פאפא 896. קבור באר"י. (8) יחזקאל (קארולי) יליד פאפא 899. קבור באר"י. (9) פאולה, ילידת פאפא 902. אשת הנריק שוואלב. נעקד"ה.

(ד) ר' יונה לעווי יליד איפולישאג 862. נפטר ביום י"ד אדר א' תרפ"ט ומנו"כ בפולעק.

נשא לאישה את מי האני פריינד, בת דודו ר' יחזקאל בן ר' לייב פריינד.

ילדיהם: (1) ליפוט, יליד איפולישאג 889. נשא את ש"ב שרה בת יעקב האס ויוכבד לבית פריינד (ראה עליהם להלן). (2) אילונה ילידת פאלוטאש 890, אשת דוד בריון. יש להם משפחה גדולה של צאצאים יראים שרבים מהם גרים בניו

סקוור ליד מונסי. 3) פאולינה ילידת פאלוטאש 891, אשת ר' חיים לייב גרוסמן. 4) הלל, יליד פאלוטאש 894, זו הלנה גרינפלד. יש להם צאצאים רבים באר"י ובחו"ל. 5) מאריא, ילידת פאלוטאש 901, אשת עהרענוואלד, נעקד"ה. 6) יולאן, ילידת פאלוטאש 905, אשת האופט, גרו בלונדון.

ה) ר' **יעקב לעווי**. יליד איפאלישאג 866, נעקד"ה בשואה. זו אסתר (ארנסטין) לבית קאהן. הוא נהרג במלחמה. ילדיהם: 1) סרן ילידת לארינצי 892, אשת בן דודה שמואל בן ר' אליעזר לעווי הנ"ל. 2) רגינה או רזינה, ילידת לארינצי 894, אשת דיולא זינגער. 3) לאה (אילונה) ילידת דענגעלעג 896, אשת אונגאר. שרדה. 4) עדע, יליד דענגעלעג 898, זו גיטל באנפעלד, הי"ד. 5) יונה, יליד דענגעלעג 900, זו אלזה לוינגר, הי"ד. 6) אליעזר, יליד אסאד 904, זו ארנקה אנגל, הי"ד.

ו) יוכבד (אווה) אשת ר' **יהושע קאהן**. ילדיהם: 1) פראדל ילידת סאנטוב 887, אשת פראטאוויץ. 2) צילי, ילידת סאנטוב 895, אשת ש"ב ר' חיים ב"ר יעקב האס (ראה להלן). 3) הלנה, ילידת סאנטוב 900, אשת פערענץ ווייס. היו עוד הרבה ילדים אבל לא ידוע מה אירע איתם.

ד. ר' אהרן פריינד

נולד בשנת תקצ"ב לערך. אשתו הראשונה הייתה סאלי רייכהארד, בתו של הג"ר אריה ליב רייכהארד אב"ד קולטא, הם נישאו בשנת תרי"ג, היא נפטרה בשנת תרי"ד ללא ילדים.

לאחר מכן נשא לאישה את סאלי מילר, אחותו של רבי נתן מילר אב"ד איפולישאג וסעטשעני.

ילדיהם: א) בטי / ברטה ילידת תרט"ז, שנישאה לר' **אברהם מילר** בן דודה הגאון רבי נתן מילר הנ"ל.

ילדיהם, כולם ילידי קיש-שאללא : 1) פיבל נולד 879, 2) ארנולד / אורא נולד 880, 3) יהודית (אירמה) נולדה 881, אשת ר' חיים ליב הרצוג נכד רבי דוד ביכלער אב"ד פאסטא. 4) אביגיל (גיזלה) נולדה 883. 5) חיים לייב נולד 884.

ב) ר' אליעזר פריינד, יליד תרי"ט. זו טשארנא בת רבי מרדכי בן הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל אב"ד סערדאהעל (נפטרה ט"ו אלול תרע"ח ומנו"כ ליד בתה אסתר פישר).

ילדיהם שנולדו כולם בקיש-שאללא : 1) מרדכי ליב, יליד תרמ"ה. 2) אסתר, ילידת תרמ"ו, אשת ר' מאיר פישער מווייטצען. נפטרה ב-918 ומנו"כ בווייטצען. היו להם 4 ילדים. 3) חיים הרש, יליד תרמ"ח. 4) אילונה, ילידת תר"נ. 5) פריידא, ילידת תרנ"ב. 6) צעזא, ילידת תרנ"ג, נישאת לר' מאיר פישער הנ"ל לאחר שהתאלמן והיו להם 9 ילדים. 7) נתן אליהו, יליד תרנ"ה. זו חנה עהרליך. דרו בטירנויא. בשנת תר"צ היו להם 5 ילדים. 8) פיבל חזקיהו, יליד תרנ"ח, זו יטל קאהן. ילדיו נולדו בקיש-שאללא ובטארנאליא.

ג) יוכבד (אווה) ילידת 862, נישאה לר' יעקב האס, עליה בהמשך.

ד) יעטי ילידת 865, אשת מאנו רוזנברג, גרו בלארינצי מחוז נוגראד.

ה. ר' יהושע פריינד

נשא את מ' חנה קנופף. גרו בפעדיווערנעק. ר' יהושע נפטר ב-1916 וזו' חנה ב-1917. כמה מילדיהם :

1) דבורה ילידת 862 אשת מיקשה נוסבוים. 2) יקותיאל, נולד 863. 3) אליעזר, יליד 865. 4) יוכבד – 867. 5) פערענץ – 868. 6) פאני – 870. 7) פערל – 873, אשת בן דודה ר' שרגא בן ר' יעקב האס (ראה להלן).

ו. ר' יחזקאל פריינד

נולד בשנת תקצ"ו לערך ונפטר ביום 6/6/1899. נשא ב-862 את זו' יטל לבית דוקעס. גרו בבאטורקעס מחוז עסטערגאם, שם גם נולדו ילדיהם :

1) הרמן, נולד ונפטר ב-863. 2) ביילא ילידת 864, אשת ר' אליעזר לעווי הנ"ל. 3) חנה ילידת 866 אשת ר' יונה לעווי הנ"ל. 4) פאני ילידת 868. 5) עטל ילידת 89, אשת יצחק אנגלנדר ולאחר פטירתו נישאת למור גולדשטיין. 6) אליעזר יליד תרל"ד לערך, נפטר ב-942 בקומרנו. 7) רוזלי / שארולטה ילידת תרל"ה לערך, אשת לאסלו קליין, נפטרה ב-908 בעטשעג. 8) זעלמא ילידת תרל"ח לערך, אשת מור גולדשטיין הנ"ל שהתאלמן מאחותה. יתכן שאלו היו הנישואים השניים שלה. 9) פרידה ילידת תרמ"ג לערך, אשת פולופ פוזוני נכד הגאון רבי אהרן סודיטץ – ביכלער אב"ד סערדאהעלי. הם גרו בפאסטא ונהרגו במלחמה. 10) משה, בתו לאה (אילונקה) שרדה את המלחמה והתחתנה עם מרטון וייס.

ז. אסתר אשת ר' יששכר דב ווייס

נולדה בשנת ת"ר ונפטרה ביום י"ב טבת תרפ"ה בבאלאשא-דיארמוט. נישאת ב-864 לר' יששכר דוב ווייס בן ר' יעקב ומ' רבקה לבית קאליש. הוא נולד בשנת ת"ר לערך ונפטר ביום כ"ח תשרי תרפ"א בבאלאשא-דיארמוט.

ילדיהם (נולדו כולם באיפאלישאג): (1 פאני – ילידת 865. 2) לזר – 866. (3) אברהם – 868. (4) חנה – 869, אשת ישראל שטיין. נפטרה ב-949 בבודפסט. (5) אהרון – 871, זו' הרמינה שטיינער בת ר' דוד שטיינער ומ' רחל לבית זינגער מיעמערנינג, (ראה עליהם בעלה 56 עמ' סט-עא). בנם ר' יעקב הוא אבי הרב משה מנחם ווייס שליט"א דומ"ץ בקהל פאפא וכיום בקהילת סאטמאר בלונדון. (6) דוד – 873, זו' יוהנה בלומנטל. (7) יולי – 875, אשת ר' דוד רוזנברג. (8) רוזלי – 876, אשת לאזאר פיילשוס. (9) יונאש – 877, זו' רוזה הנדלר. (10) פעפי (פערל או פייערל) – 879, אשת ר' בנימין שפיצר. (11) חיים – 882, זו' אסתר ראב.

יתכן שברשימת הצאצאים של משפחת ווייס חסרים אי אלו פרטים, אשמח אם מישהו יוכל להשלים את החסר.

ח. ר' סיני פריינד

נולד בשנת ת"ר לערך. נשא בשנת 864 את זו' פינקל בת פרומט לבית ווייס. נלב"ע י' אדר תרפ"ח ומנו"כ בגווי"ד, זו' נלב"ע א' אלול תרפ"ב ומנו"כ בגווי"ד.

ילדיהם (נולדו במארצעלהאזא שבמחוז קומרוס):

(1) אליעזר – 864, זו' רחל לבית קאהן. גרו בגראסווארדיין. (2) קלמן – 866. (3) יוכבד – 869, אשת פערענץ ברוין בן ר' פיבל ברוין (נכד רבי כלב פיבל בוסקוביץ-ברוין מדינדיש) ומ' ליסי לבית

בלומנטל. (4) לביאה –

870. (5) ר' צבי יהודה –

872, זו' מאטל בת מו"ה

אליעזר הכהן ומ' יהודית

קאהן (נפטרה ג' שבט

תרפ"ט), גרו

בגראסווארדיין. (6) חנה

– 874. (7) פיליפ, נולד בין

השנים תרל"ה – תרל"ז.

(8) בינה – 878, אשת רייז,

גרו בגווי"ד. (9) פרנצי – 881. (10) יוזפין – 884. (11)

קרולין – 886, אשת ר' דוד פריד.

ט. ר' משה פריינד

יליד תר"ד לערך. נשא בשנת 866 את זו' רוזה פריד (בת לאופולד פריד ופאני גרוס). ילדיהם: (1) יולי – 869, כנראה היא בתם יוכבד אשת ר' יחזקאל ווייס מיאספאלו (ליד טשוז). היו להם לפחות 10 ילדים. (2) לואיזה – 872, אשת בן דודה ר' אליעזר ב"ר יששכר דוב ווייס הנ"ל. (3) קרולין, נולדה בסביבות 892, נפטרה בפעטש ב-917, כנראה שלא התחתנה מעולם. (4) רבי ישראל פריינד, הרב מסאסרעגען שמשפחתו מתועדת היטב.

י. מ' לאה אשת ר' יעקב האס

נולדה בשנת 846. נישאת בשנת 870 לר' יעקב האס. לאחר פטירתה בשנת 886 נשא ר' יעקב את אחייניתה יוכבד, בתם של אחיה ר' אהרון פריינד וזו' לבית מילר.

ילדיהם (נולדו בנאדי-שאללא): (1) לאזאר – 871, זו' מארי וויינשטאנגל. (2) יהודה – 873, זו' רבקה וויינשטאנגל אחות הנ"ל. (3) פיליפ – 874, נשא את פאולה בת דודו ר' יהושע פריינד. (4) איזידור, נולד ונפטר ב-876. (5) יחזקאל – 878. (6) יולי – 880. (7) פעפי, תאומת הנ"ל, נפטרה בילדות. (8) יעטי, נולדה ונפטרה ב-882. (9) בעטי, נולדה ונפטרה ב-883. (10) פולדי – 884. (11) איגנאץ – 886.

ילדי ר' יעקב האס מזווי"ש מ' יוכבד ב"ר אהרן פריינד: (1) מוריץ – 889. (2) נתן – 891. (3) רחל לאה – 893, אשת שאלאמון מארקוס. (4) צעצילי – 894. (5) חיים – 895, זו' צארטל בת ר' יהושע קאהן ומ' יוכבד בת ר' יצחק לעווי הנ"ל. (6) שרה – 896, אשת ש"ב לאופולד לעווי בן ר' יונה ב"ר יצחק לעווי הנ"ל. (7) גאלדא – 900, אשת ר' שמואל דוד פישר.

י"א. ר' שמואל פריינד

נולד בשנת תר"ח לערך, נפטר בערלוי ב-889. זו' פאני שטערן נפטרה ב-899. ילדיהם: (1) גזה, נולד 871 בקאאל (ליד ווערפעלעט). (2) לאיוש – 875 בקאאל, נשא בדינדיש את זו' אמילי אריאל. ואולי גם: (3) זולטן, יליד 879 באפאטפאלווא (מחוז בורשוד), נשא את זו' ורונה שטיינר בקארצאג. (4) רגינה, נולדה שם ב-885.

בת נוספת לרבי אליעזר טרענטשינער

ענפים רבים של משפחת פריינד גרו באזור פארקאני (מחוז עסטערגאם), זה כולל את ר' יחזקאל בנו של ר' לייב ואת ר' לייב בויס שהיה כנראה חתנו. רישומים לאזור זה נשמרו בעיקר בבאטורקעס, אך הם הסתיימו ב-867. כמה רישומים נמצאו בטשוז.

בסאלדיען (Szolgyen) שנמצאת אף היא באזור גרו מור באדאנסקי וזו' רגינה לבית פריינד. בנם "לאזאר" נולד תוך שנה מפטירתו של ר' אליעזר

טרענטשינער. רגינה נפטררה בבודפשט בשנת 915. לפי רישום הפטירה הוריה היו לאזאר פריינד ומאריא דעקענמאכר.

השם "דעקענמאכער" אינו מצוי, יכול להיות שזה מקצוע? ייתכן שלר' אליעזר היו שתי נשים ורגינה שנולדה בסביבות תקפ"ה - מאוחר יותר מילדיו האחרים של ר' אליעזר – נולדה מזיו"ש. אבל לפי מפקד האוכלוסין של 848 אווה שוורץ הייתה אשתו של ר' אליעזר, אם היא עדיין הייתה בחיים בשנת 1848 אז התיאוריה של שתי הנשים לא הגיונית.

ואלו ילדיהם של מור בודאנסקי ורגינה פריינד: (1) נעללי ילדת תרי"ט לערך. אשת מוריץ מארקוס. (2) אהרון, יליד תרי"א לערך, זו' יוליאנה טויבער. (3) יוסף, יליד 851, זו' יונה דאנאטה. (4) יעטטי, ילידת 853, קרוב לוודאי שהיא יעטטי באדאנסקי שנישאה לר' אריה ליב בן ר' פייבל בן ר' אליעזר פריינד (ראה לעיל במאמר הקודם), שכן הגיל תואם וגם ילדיהם נולדו בקעטי שנמצאת אף היא באזור פארקאני הנ"ל. (5) טערעזיא, ילידת 855, אשת לאיוש קאהן. (6) ערזאבעט, ילידת 856, אשת שאנדור יאמבור. (7) לאזאר, יליד 858, זו' ברטה בלאנקענבערג. (8) רוזלי, ילידת 860, אשת מור רוזנבוים. (9) יענא / יאקאב, יליד 862, זו' עמא שווארצענבערג. (10) מארי, ילידת 863, אשת שאמואל פיליפ. (11) אברהם ליב, יליד 864, זו' הרמינה שלזינגר.

בסאלדיען חי גם מור פריינד שהיה נשוי ליולי בודאנסקי. ברישומי הנישואים באותו אזור באותה תקופה לא היו שמות ההורים. נולד להם בן לאזאר בשנת 869, ולפי מצבתו של לאזאר זה שמות הוריו הם משה חיים ויאכט. מכיוון שסאלדיען אינה עיר גדולה יש לשער שיאכט הייתה כנראה אחותו של מור בודאנסקי הנ"ל, אבל מי היה משה חיים? הוא נולד בערך בשנת תרי"ה. האם היה בנו של רבי פייבל בן רבי אליעזר טרענטשינער? או בנו של ר' בער בן ר' אליעזר?

כדי להוסיף לבלבול, ללאזאר בודנסקי הנ"ל שהיה נשוי לברטה בלנקנברג נולד בן משה חיים בשנת 1889 ובן משה צבי בשנת 891, (כמו"כ בת בשם יענטל כשם אמו של רבי אליעזר טרענטשינער). משה חיים רשום ביד ושם כניצול שואה לכן מוזר שאחיו הבא אחריו נקרא ג"כ בשם "משה". מסתבר מאוד שגם אביו של לאזאר היה משה, אביו נפטר בשנת 891 כמה חודשים לפני שמונה צבי נולד ומסתבר שהוא נקרא על שמו, אך מדוע הוא קרא לבן "משה" לפני פטירת אביו?

אם מישהו יודע משהו על המשפחה הזו ו/או שיש לו גישה לתמונות בת הקברות בעיירות בעלא, סאלדיען, קעטי, בארטה, קוראל ונאדי-אולוועד באזור פארקאני, נא להודיענו.

ש. יוסט - ברוקלין

ידיעות חדשות על משפחת רבי אבא חייא הירש ראב"ד סערעד

חותנו רבי מאיר ליב קאפשטיין מנ"י-סאללאק / אביו רבי צבי הירש אב"ד ביטשקע

עורך העלים הבלתי נשכח ה"ה הגי"ר זושא קינסטליכער זצ"ל עסק רבות בתולדות זקנינו הגה"צ רבי אבא חייא הירש זצ"ל ראב"ד סערעד, ובזמנו לפני כמה שנים כששלחנו לו איזה חומר מתולדות ראשי המשפחה, כתב לנו בלשונו: **"נהניתי מאד. יישר כח. אגב גיליתי מעמוד האחרון שרבי אבא חייא הירש, שהרבה עמלתי בס"ד בההדרת כתביו, הוא מאבות משפחתכם"**.

בתולדות רבי אבא חייא שערך הנ"ל בספרי **כתבי רבי אח"ה**, ומשם בקונטרס לתולדות משפחת ראזענבוים-הירש כתוב שמרת בריינדל אשתו של רבי אבא חייא הירש היתה לבית **גרינוואלד** [כ"כ על רישום פטירת בנה ר' נחום הירש] או לבית **קאפשטיין** [ברשימת הח"ק בפרשבורג צוין אצל בתה הרבנית חנה וועסעלי ע"ה שאמה היתה לבית קאפשטיין], ע"כ [ובאמת ברשימת הח"ק בפרשבורג כתוב שניהם גרינוואלד וקאפשטיין].

הנה זקנינו רבי אבא חייא הירש זצ"ל ראב"ד סערעד נולד בעיר טעליקא [ע"פ רישום פטירתו] בערך בשנת **תק"פ** ונפטר ביום **כ"ח אלול תרנ"ג** בן ע"ג שנים [מנוסח מצבתו] ומנו"כ בסערעד.

זוגתו זקיתנו האה"ח "ממשפחת אפרתים" [מנוסח מצבתה] מרת **בריינדל** ע"ה נולדה בערך בשנת **תקפ"ו** ונפטרה **כ"ד שבט תרע"ה** בת פ"ט שנים [מנוסח מצבתה]. **שם אמה רחל**. [מנוסח מצבתה].

לא מצאנו בסערעד את רישום פטירת מרת בריינדל אשתו של רבי אבא חייא לראות מה נרשם על שמה, אבל מלבד שני מקומות הנ"ל שבהם נרשמה בשם גרינוואלד, נרשמה עפ"י רוב בשם קאפשטיין. ברישום פטירתה נרשם שהיא לבית **קאפשטיין-גרינוואלד**, וברישום פטירת כמה מצאצאיה נרשמה בשם נעורים **קאפשטיין**, וכן ברישום נישואין של בתה זקנתנו מרת רחל לרבי עזריאל טויבער נרשם אמה לבית **קאפשטיין**. וכן ברישומי נישואין ופטירות של כמה מצאצאי רבי אבא חייא נרשם שם הנעורים של אמם **קאפשטיין**.

והנה בקונטרס לתולדות משפחת ראזענבוים-הירש הנ"ל האריך הגי"ר זושא קינסטליכער ז"ל על צאצאי רבי אבא חייא ועל מקום מגוריו, עפ"י רישומי לידה של צאצאיו ועל פי מכתביו ותשובותיו, ותמצית העולה:

מקומות מגוריו: תר"ה נולד בנו **בנעמעש-סאללאק** / תר"ז ותר"ט **בשאמלא-וועטשע** / תר"י"א ותר"י"ד **בפאפא** / תר"ט"ז **בראבא-טשאנאק** / תר"י"ט-תרל"ד **בטשארנא** / תרל"ד-תרל"ז **פרעשבורג** / משנת תרל"ח עד פטירתו שימש כראב"ד בק"ק **סערעד**.

צאצאיו: **מאיר לייב** תר"ה / **צביה** תר"ז / **משה צבי** תר"ט / **מירל** תר"י"א / **אביגיל** תר"י"ד / **דוד עזרא** תר"ט"ז / **רחל** תר"י"ט / **צערל** תר"כ"א / **ברכה** תר"כ"ב / **חנה** תר"כ"ד / **נחום** תר"כ"ז. יעיי"ש עליהם ועל צאצאיהם באורך.

עכ"פ למדנו כי מקום מגורו הראשון של רבי אבא חי"א וזוגתו בריינדל אחר חתונתם היה בעיר **נעמעש-סאללאק**, ומסתבר ששם היה מקום מגורי חותנו כנהוג שהבעל הולך אחר אשתו.

ואכן מצאנו במפקד שנת **תר"ח** בעיר **נעמעש-סאללאק** את רבי אבא חי"א הירש יליד ביטשקע [לפי רישום פטירתו נולד בטעליקא וכנראה הכוונה על מוצאו מביטשקע שאביו רבי צבי הירש זצ"ל שימש שם ברבנות כנראה אחר מגוריו בטעליקא מקום שאביו רבי משה נחום זצ"ל שימש ברבנות] בן 30 שנים [על פי גילו שחרות על מצבתו היה בשנת תר"ח בערך בן 28], ונרשם עם אשתו **בעט"י** [בריינדל] **קאפשטיין** בת 26 [על פי גילה שחרות על מצבתה היתה בשנת תר"ח בערך בת 22] **ילידת נעמעש-סאללאק**, עם שני צאצאים, מאטיא"ש [מאיר לייב] בן 3 נולד בנעמעש-סאללאק, וציליי [צביה] בת 2 [נרשם בטעות 12] נולדה ב[שאמלא]-וועטשע [הסמוכה לנעמעש-סאללאק].

ובמפקד הצענזוס בנעמעש-סאללאק בשנה הני"ל נרשמה האלמנה **ראז"א** [מתאים לרחל שאנו יודעים ממצבת בריינדל הירש ששם אמה רחל] **קאפשטיין** לבית **רייכער**, אלמנת יאזע"ף קאפשטיין, בת 66 [נולדה תקמ"ב], ילידת נאדי-עלשאני [לא רחוק מנעמעש-סאללאק]. עם בנה שאמוע"ל בן 38 יליד נעמעש-סאללאק [תק"ע]. ונרשם שהיא תושבת כאן 48 שנים.

עוד נרשם במפקד הני"ל בשנה הני"ל בנה, הסוחר יאזע"ף קאפשטיין (35) וזוגתו קאטאליי"ן לעווי בת 29 ובנם מאטיא"ש [אולי מאיר לייב] בן 3 חדשים.

כאמור האלמנה ראז"א קאפשטיין הני"ל מתאים שזאת לרחל אמה של בריינדל והשנים מתאימים, כי אם היתה בתר"ח בת 66 היתה בשנת תקפ"ו שנת לידת בריינדל [עפ"י מצבתה] בת 44, ויש לברר מה שם הקודש של בעלה. יאזע"ף לא חי"ב להיות יוס"ף, והא רא"י שגם בנו נקרא בשם הלוועז דזשאסע"ף.

מסתבר מאוד ששם בעלה היה **מאיר לייב קאפשטיין**, כי רבי אבא חי"א קרא את שם בנו הראשון **מאיר לייב**, והרי כמסופר בתולדותיו הוא היה יתום בימי נעוריו מאביו רבי צבי הירש זצ"ל אב"ד ביטשקע, א"כ על מה ולמה הקדים ליתן לבנו הראשון את השם **מאיר לייב**, בעת שאביו רבי **צבי הירש** כבר נפטר אם לא שזה שם חותנו?!

ואנו למדים כאן שהאשה קאפשטיין, שהיא כנראה חמותו, כבר היתה אלמנה בשנת תר"ח, א"כ מסתבר שחותנו נפטר לפני תר"ה, ולכך קרא רבי אבא חי"א את שם בנו מאיר לייב ע"ש חותנו [את שם בנו השני קרא **משה צבי**, ע"ש אביו, בנוסף לשם משה כנראה ע"ש אבי אמו].

ואודות חמותו מרת רחל, מסתבר שחיתה עדיין בשנת תרי"ד ונפטרה לפני תרי"ט [אין רישומי פטירה משנים אלו בנעמעש-סאללאק] כי בשנת תרי"ד [ועד בכלל] קרא רבי אבא חייא לבנותיו בשמות אחרים [ראה למעלה] ובשנת תרי"ט קרא את שם בתו [זקיתנינו] רחל [טויבער], ובוודאי הבת שנולדה אחר פטירת חמותו קרא על שמה [אמו מרים לאה חיתה עד תרל"ט].

וברישום נישואין בעיר פאפא מיום א' אלול תרמ"ב של רבי יצחק אייזיק קאפשטיין בן רבי חיים שנשא למרת שרל בת הגה"צ רבי עקיבא שרייבער-סופר ז"ל מפאפא, בן הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא, בן מרן החתם סופר זי"ע [החתן בן 26 נולד בנעמעש-סאללאק בשנת תרט"ז והכלה בת 19 נולדה בפאפא], אחד מהעדות שחתום על הנישואין הוא רבי אבא חייא הירש! כנראה אבי החתן רבי חיים קאפשטיין הוא גיסו של רבי אבא חייא [וראה בהקדמת ס' צוף דב"ש להג"ר עקיבא הנ"ל מכתב מאביו רבי שמעון זצ"ל מיום ב' שופטים תרמ"ב שלא יוכל להשתתף אצל נישואי נכדתו שרל עם החתן תמים למעלות מוה"ר יצחק].

שוב שמענו מש"ב הרב שלום אליעזר עמרם גראס הי"ו מה שנרשם ברשימותיו בשם ש"ב מוה"ר נחום הירש ע"ה ממאנסי, כי שמע מרבי זושא קינסטליכער ז"ל [כנראה נתחדש לו זאת אחר שכתב והו"ל את הקונטרס] כי ראה באיזה פנקס הכולל מכתבים ורשימות של רבנים ונדיבי לב לתמוך לאחד לעת עלייתו לארה"ק, וביניהם נרשם הבטחת רבי אבא חייא הירש וגיסו רבי חיים קאפשטיין וגיסו רבי עקיבא פישער [חתן רבי צבי הירש אב"ד ביטשקא] שיתמכו בו [הערת הרב ב. סיימון: כנראה הכוונה לפנקס של רבי יצחק חיים גליקזון מקיש-גערעש המוזכר כמ"פ בעלי זכרון].

אחר כתבי כל הנ"ל בס"ד הגיע לידי תמונות המצבות של נעמעש-סאללאק, ואכן נמצא מצבת רבי מאיר יהודה (ליב) ב"ר יצחק שנפטר כ"ב תמוז תרי"ד [כשנה לפני לידת מאיר לייב ב"ר אבא חייא הירש] ושל מרת רחל אשת רבי מאיר ליב שנפטרה ער"ה תרט"ז [אחר תרי"ד ולפני תרי"ט כנ"ל], וברור לפי כל הנ"ל שהמה הורי מרת בריינדל ע"ה אשתו של רבי אבא חייא הירש זצ"ל. [ועדיין אין לנו הסבר על מה שנקראה לפעמים ברישומים בשם גרינוואלד, אולי שמו המקורי של ר' מאיר לייב היה גרינוואלד ומשום מה שינה לקאפשטיין].

ברשימת הפערנומערנטען של ספר סדר אלי (פי) על הגש"פ להגר"א, פראג תקע"ג, ובטעות נכתב 'סאלנאק' במקום 'סאללאק' נרשם הגביר ר' מאיר לייב קאפשטיין [עוררני לזה ש"ב הרב יקותיאל יהודה הלוי טאובר מקרית באבוב בת-ים, תשו"ח לו], וכנראה שימש כפרנס העיר כחרות על מצבתו "רועה ומנהיג העדה פארו והדרו" וכו'.

סאלנאק

הגביר ר' מאיר ליב קאפשטיין
הנניד ר' זעליג צייער
וחסנו ר' צנייזן פראנקל
הקנין ר' זעליג פיגלנר

וזה נוסח מצבת רבי מאיר לייב: איש ישר ונכבד כ"ה מאיר יהודה ב"ה יצחק ז"ל / פ"נ / מי ינוד לך השוד והשבר / אדם חי יתאונן על האי גבר / יבכה על

האי שופרא דבלי בעפרא / רועה ומנהיג העדה פארו והדרו / לבש במעיל יושר וצדק / ידים רפות וברכים כושלות יחזק / ביתו הי' ועד לחכמים ופתוח לרוחה / עזב אתנו ליגון ואנחה / והלך לעולמו למנוחה / כ"ב תמוז תר"ד לפ"ק / תנצב"ה.

וזה נוסח מצבת אשתו מרת רחל:

האשה היקרה רחל אשת כ"ה מאיר ליב ז"ל / פ"ט / רבות בנות עשו חיל ועל כולנה עלתה / חיים וחסד לעניים ואביונים הרביתה / לבות נשברות ויתומים מהונה שמחה / אשת חיל על מותה יאנח קול אבל / רוחה עלתה המות הפרידה מיושבי תבל / מאירה שמה ככוכב נוגה בשמים / לברכה יזכר

שמה לעולם בין החיים / יהללו בשערים מעשיה עד בלתי ירח / בכה יבכו על מותה כל נפש מר צורח / י"נ בטהרה ער"ה משנת תרט"ז ליצירה / ת' נ' צ' ב' ה'.

עוד נמצא בנעמעש-סאללאק מצבת בנם התורני הקצין השוע הנכבד [מנוסח מצבתו] כ"ה ר' חיים קאפשטיין ב"ר מאיר יהודה נפטר ז' תשרי תר"ל. ומצבת בנו הב' מאיר לייב ב"ר חיים נפטר כ"א אלול תרל"ה בן 27 [נולד תר"ח ונקרא על שם זקינו]. ונראה שרבי חיים הוא יאזע"ף קאפשטיין הנזכר שבמפקד תר"ח, וגם מתאים עם גיל בנו מאיר לייב שנולד בשנה ההוא.

ר' חיים הוא גם אבי רבי יצחק אייזיק קאפשטיין ז"ל הנ"ל מפאפא, שאולי נקרא ע"ש זקינו אבי ר' מאיר לייב. ר' יצחק אייזיק נפטר בן 55 שנים ביום ח' תמוז תרע"א, זוגתו נעקה"ש כ"ב אלול

תש"ד (יש רישומי לידת צאצאיהם בפאפא בין השנים תרמ"ד-תרנ"ה. בתם מארגי"ט נישאה ט"ו סיון תרע"ג למאזע"ס העללער) אשתו של רבי חיים קאפשטיין, קאטאליין לעווי בת פארקאש לעווי, ילידת נעמעש-סאללאק, נפטרה בת 81 שנים בפאפא ביום **י"ב חשוון תרנ"ט**.

עוד נמצא בנעמעש-סאללאק מצבת האשה **מירל ב"ר מאיר לייב** נפטרה צעירה בשנים ביום ז' חשוון שנת **לישרי"ם [תק"ץ]**, כנראה בת נוספת של רבי מאיר לייב קאפשטיין, ויצויין כי גם לרבי אבא חייא הירש בת בשם מירל.

כנראה בת נוספת לרבי מאיר לייב היא הנזכרת בצענזוס משנת תר"ח בנאדי-פיריט [20 ק"מ מנעמעש-סאללאק] אמילייע קאפשטיין ילידת נעמעש-סאללאק בת 34 (נולדה תקע"ד), בעלה בערנא"ט קרויס בן 40 (עבודתו: מוכר בחנות), עם חמשה צאצאים והצעיר הוא הבן מאטיא"ש [כנראה מאיר לייב] בן 3 נולד תר"ה (כשנה אחר פטירת רבי מאיר לייב). כולם נולדו בנעמעש-סאללאק וגרים בנאדי-פיריט שנה אחת.

במפקד הנ"ל בשנת תר"ח נרשם שהאלמנה רחל גרה כאן בסאללאק 48 שנים [משנת תק"ס], ואולי הכוונה גם על בעלה המנוח, ואולי זו שנת נישואיהם והשנים מתאימים לפי גיל מרת רחל שאם בשנת תר"ח היתה בת 66 היתה בשנת תק"ס בת 18.

במפקד **תקפ"ח** נמנה בנעמעש-סאללאק איש אחד בשם קאפשטיין [Han?/Mar?] כנראה זהו רבי מאיר לייב. במפקד **תקע"ג** בנעמעט-אוויואר נרשם יאזע"ף קאפשטיין עם בן אחד ושלוש בנות, וכן בשנת **תקע"ז** בנעמעט-אוויואר נמנה יאזע"ף קאפשטיין פעדלער עם בן אחד, כנראה לא שייך לכאן.

במפקד **תקע"ב** בעיר טערצאל נרשם **איזי"ק קאפשטיין** אולי זהו ר' יצחק אבי ר' מאיר לייב.

[בפרעשבורג גר איש בשם ר' קאפל חייט / ר' קאפל לאקענבאך / ר' קאפל קאפשטיין, ראה אודותיו ועל צאצאיו בפנקס המוהל חת"ס דף תקפ"א ובעלי זכרון 35 - לא ידוע אם הוא קשור [אם כן, לפי השנים הוא אולי בן אחיו של ר' מאיר לייב. ויצוין כי לר' קאפל בן בשם 'יצחק' ובן בשם 'מאיר']].

יש רישום פטירה של יעק"ב קאפשטיין שנולד בלאקענבאך ונפטר בפאפא ביום **כ"ג שבט תרמ"א** בן 76 [נולד תקס"ה] זוגתו יהאנ"א לבית וואלטנער ילידת פאפא, נפטרה בפאפא **כ"ג אלול תרמ"ד** בת 70, כנראה אינו זהה לר' קאפל הנזכר כי לפי מש"כ בפנקס המוהל חת"ס שם נולד ר' קאפל בשנת תק"ע בליקא מחוז שאפראן ואשתו היתה רייצל בת רבי שמואל דייטש מפרעשבורג].

יצויין כי כנראה התקיימו נישואי רבי אבא חייא **לפני** פטירת חותנו ר' מאיר לייב, כי חותנו נפטר כ"ב תמוז תר"ד, וכבר נולד לו בן ו' ניסן תר"ה, א"כ לכאורה נישא מעט לפני פטירת חותנו.

ועוד יש לציין כי ר' אברהם ישי האפמאן נולד תק"צ במאדיאר-גענס הסמוך לנעמעש-סאללאק, ואביו ר' יעקב היה מתושבי נעמעש-סאללאק ושם מנו"כ, ור' אברהם ישי נשא את מרת שפרה אחותו של רבי אבא חייא הירש, אולי רבי אבא חייא אחר חתונתו בנעמעש-סאללאק בחר לאחותו שהיתה יתומה מאב את ר' אברהם ישי שהכיר מקרוב בנעמעש-סאללאק [ואולי אחותו דרה בביתו].

משפחת רייכער

ברשימת משלמי המכס בשנת **תקפ"ח** נמנה בנאדי-עלשאני איש בשם **מאזע"ס** [משה] **רייכער**, אולי הוא אבי רחל קאפשטיין שהיתה לבית רייכער [מרת רחל לפי גילה בצענזוס תר"ח היתה בתקפ"ח בת 46 כך שמסתבר שזה אביה, אבל אולי אחיה].

ובמפקד תר"ח בשאמלא-וואשערהעלי [22 ק"מ מנעמעש-סאללאק] נרשם **יאזע"ף רייכער** יליד עלשאני בן 37 שנים [נולד **תקע"א**] אשתו לאטי גרינוואלד ואחותו פעני רייכער ילידת שאמלא-וואשערהעלי, וארבעה צאצאים, ביניהם

הבן מארי"ץ בן 3 נולד תר"ה. כנראה הוא אחיה או בן אחיה של מרת רחל, אולי ואולי מאזע"ס הנ"ל הוא אחיה של רחל ואבי יאזע"ף, ואולי הבן מארי"ץ נקרא עעל שמו.

בנו אינגא"ץ בן יאזע"ף רייכער נפטר בשאמלא-וואשערהעלי ג' שבט תרס"ג בן 67 שנים.

בנעמעש-סאללאק לא מצאנו מצבת משה רייכער, בנאדי-עלשאני אין ביה"ח אבל בשאמלוי-וועטש יש, ואולי נקבר שם.

תשו"ח להחוקר מר שאנדור באטשקאי על חלקו בבירור הנ"ל, ותשו"ח לש"ב הרב ישראל אפרים וועבער הי"ו על חלקו בבירור כל הנ"ל ובלתי עזרתו בלי ליאות לא הגענו לבירור החשוב הזה.

מקום מנוחת הג"ר צבי הירש זצ"ל אב"ד ביטשקע

לתולדות אבי רבי אבא חייא הירש ראב"ד סערעד, ה"ה הג"ר **צבי הירש** זצ"ל אב"ד ביטשקע, הרחיב העורך ז"ל בקונטרס 'לתולדות משפחת ראזענבוים הירש' הנ"ל ושם כתוב כי היה אב"ד בעיר טאפיא-ביטשקע, וכותב בסוף המאמר כי על אף מאמצי נינו הר"ר נחום הירש ממאנסי **שטיפול רבנות בשיקום בית העלמין בביטשקע** לא נמצא עדיין מקום קבורתו.

יש להעיר, כי יש שני עיירות ביטשקע בהונגריה, יש טאפיא-ביטשקע במחוז פעסט ויש ביטשקע במחוז פעיער, ובקונטרס הנ"ל כתוב כי רבי צבי שימש כאב"ד בטאפיא-ביטשקע שזה במחוז פעסט, אבל נתברר לנו שר' נחום הירש הנ"ל שעסק למצוא קבר זקינינו, הוא עסק לחדש את הביה"ח בביטשקא במחוז פעיער, ועדיין יש לברר מה הנכון באיזה מעיירות אלו שימש רבי צבי כאב"ד, ואם בטאפיא-ביטשקע עדיין יש לחפש מצבתו שם.

במפקד הצענזוס של שנת תר"ח נרשם רבי אבא חייא הירש בנו של רבי צבי כמי שנולד בעיר **ביטשקע במחוז פייר** [וברישום פטירתו נרשם שנולד בטעליקא], וברישום פטירת בתו של רבי צבי הירש מרת שפרה האפפמאן בפאפא נרשם שנולדה **בביטשקע**. ברישום פטירת בתו של רבי צבי הירש מרת רבקה חיה שטיינער בבאניהאד נרשם שנולדה **בטאפיא-ביטשקע**, ויל"ע.

שוב קיבלתי מארכיוו של אבותינו צילום ממכתב שכתב הרב **בצלאל פישער** ז"ל מלאנדאן [שימש מקודם כרב בקהילה השטאטוסקאווא בבודפאעסט, הוא בנו של רבי צבי הירש פישער זצ"ל אב"ד וויינערן, ב"ר עקיבא פישער זצ"ל אב"ד טעט חתן רבי צבי הירש אב"ד ביטשקע, ואמו מרת צביה ע"ה אשת רבי צבי הירש פישער היה בת דודו רבי אבא חייא הירש זצ"ל ראב"ד סערעד בן רבי צבי הירש אב"ד ביטשקע] בשנת תשי"ט לכן אחיו רבי אבא חייא פישער במירון, עם פרטים אודות מקום קברו של זקינינו רבי צבי הירש, והוא כותב שמדובר **מביטשקע מחוז פעסט**... אשר כנראה הכוונה על טאפיא-ביטשקע... וז"ל:

"הגאון ר' עמרם חסידא והגאון הצדיק ר' צבי זכותם יגן עלינו היו בניו של אותו גאון אדיר ר' משה נחום (ראזענבוים) שהיה הרב הראשון במדינת הגר בצד מעריב ממחוז וועספרים ביישוב וואזשאן...

הגאון ר' צבי הירש זצ"ל ג"כ בן הג"מ משה נחום ראזענבוים זצ"ל, היה רב בק"ק ביטשקע סמוך לבודאפעשט, ונזכר בשו"ת החתם סופר או"ח סי' ל"ה, מיוצאי חלציו היה אבי זקיני הגאון הצדיק מ' אבא חייא הירש ז"ל דיין דק"ק סערעד זי"ע, ואחותו של רבי אבא חייא היתה הסבתא דבורה בילא, היא בתו של הגאון ר' צבי הירש מביטשקע, שנישאת לאבי זקיני הגאון העצום ר' עקיבא פישער זללה"ה אבדק"ק טעטה.

הגאון ר' צבי הירש מביטשקע הוא זקינה של אמי הצדיקת צביה ע"ה נקבר שם בקהלתו ביטשקע מחוז פעשט, אבל הרשעים הארורים פגעו בקברים של בית הקברות הישן דקהל ביטשקע, ולפני שנים אחדות נסעתי שמה וסדרנו הקברים והמצבות, והעצמות הקדושים של הסבא גזתי בארון מיוחד וקברנו בקבר מיוחד למנוחה נכונה, וקיימתי המצוה הגדולה מליקוט עצמות ברוב עם - הנשמות הקדושות ימליצו טוב בעדינו".

עכ"פ הדבר צ"ע היכן מקום מנוחת רבי צבי הירש ואולי נמצאת מצבתו בטאפיא-ביטשקע.

הג"ר משה מא"ש זצ"ל אבד"ק טאפאנאר

אשת הג"ר **צבי הירש** זצ"ל אב"ד ביטשקע, מרת **מרים לאה** ע"ה, נולדה בטאפאנאר בשנת **תקס"ה** [עפ"י רישום פטירתה בטעט, ילידת טאפאנאר, בת 74], ועל מצבתה בטעט: **בת הרב ר' משה ז"ל, ושם אמה צירל ז"ל.**

ביעלי זכרון' 24 דף סט-עב משער העורך ז"ל שכנראה היתה בתו של רבי **משה מאש** זצ"ל אב"ד **טאפאנאר**, עיי"ש.

ויש לציין כי ברישום פטירת רבקה חיה שטיינער בתה של רבי צבי הירש ומרים לאה, נרשם שם אמה מרים **לבית פאללאק** שנפטרה בטעטה - ויל"ע אם נזכר באיזה מקום רבי משה מאש נקרא פאללאק.

רבי לייב יוסף ביסטריצער שו"ב בוילחאוויטץ

הגה"ח המפורסם רבי יהודה יוסף המכונה לייב יוסף ביסטריצער זצ"ל שו"ב דק"ק ווילחאוויטץ, נולד בשנת תקנ"ט לערך לאביו רבי אברהם ז"ל מהעיירה קאלין ולאמו מרת רחל צמח ע"ה.

בית אביו וחותנו:

אביו רבי אברהם ביסטריצער נזכר במפקד העיירה קאלין משנת 1818 (תקע"ח): אברהם ביסטריץ נשוי, ואב לג' בנים וב' בנות. כן נזכר במפקד משנת 1821 (תקפ"א): אברהם ביסטריץ נשוי, ואב לב' בנים וב' בנות ומשרת. וכן נזכר במפקד משנת 1838 (תקצ"ח). זוג' מרת רחל צמח נפטרה לפני שנת תר"ט.

צאצאי רבי אברהם ביסטריצער: (א) רבי יהודה לייב יוסף ביסטריצער הנ"ל. (ב) הרבני החסיד רבי יעקב שלום זעליג ביסטריצער ז"ל מדיבעווא-בריסטור, נזכר ברשימות תורמים משנת תרכ"א של אנשי מארמאראש ל"כולל עסטרייך" בארה"ק תחת נשיאותו של הרה"ק בעל "צמח צדיק" מוויז'ניצא זי"ע: ר' יעקב

מצבת מרת פריידא ב"ר אברהם ביסטריצער בביה"ח בקאלין

שלום בן רחל צמח. כן נזכר ברשימת "מעוות קדימה" לספר "הישר והטוב" (מונקאטש תר"מ): ר' יעקב שלום בן רחל. נפטר ביום כ"ז אייר תרנ"ד ומנו"כ בבריסטור. (ג) כנראה בתו מרת פריידא ע"ה, נולדה בשנת תקע"ו לערך ונפטרה כאלמנה ביום י"ד טבת תרכ"ז ומנו"כ בקאלין, וזה נוסח מצבתה: "פי"נ, אשה ישרה מ' פריידא ב"מ אברהם נפטרה י"ד טבת תרכ"ז לפ"ק, תנצב"ה".

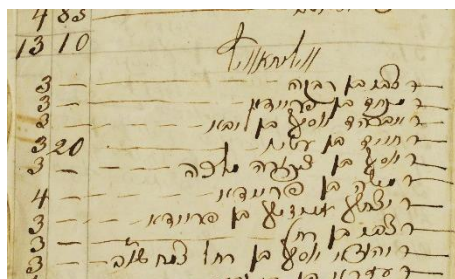
מצבת רבי יעקב שלום ביסטריצער בביה"ח בבריסטור

זוג' של רבי יהודה לייב יוסף ה"ה הצדקנית מרת רעכיל ע"ה, נולדה בשנת תקס"ד לערך לאביה הרבני החסיד רבי דוד (כנראה ב"ר אפרים) ציג ז"ל מהעיירה גאניטש כנראה שמו המלא היה יודד מאיר. זכרו של רבי דוד מצאנו בכתבי הגה"ח רבי אשר אנשיל הלוי עדלשטיין זצ"ל

שו"ב (כת"י 'זכרון אשר', מעשה קי"א): "סיפר לי החסיד ירא ושלים מוהר"ר לייב יוסף שו"ב בק"ק ווילחאוויטץ, שפעם בימי הסליחות עבר בעיירה גאניטש ליד בית הקברות שנטמן בו חמיו החסיד יו"ש מוהר"ר דוד ע"ה, שהיה מחסידיו החשובים של הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסיב זי"ע, ושמע את חמיו אומר סליחות כמנהגו לאומרם בימי חייו. והבין הנ"ל את דברי חז"ל (ברכות יח.) שצדיקים במיתתם קרויים חיים" (יש לציין שכדברים האלה מצאנו ב"ספר חסידים", סי' אלף קס"א). רבי דוד נפטר לפני שנת תקצ"ה.

בק"ק ווילחאוויטץ:

רבי יהודה לייב יוסף כיהן כשו"ב בק"ק ווילחאוויטץ וכנראה גם בק"ק

רשימת תורמים מווילחאוויטץ ל'כולל עסטרייך' משנת תרכ"א: ר' יהודא יוסף בן רחל צמח שו"ב

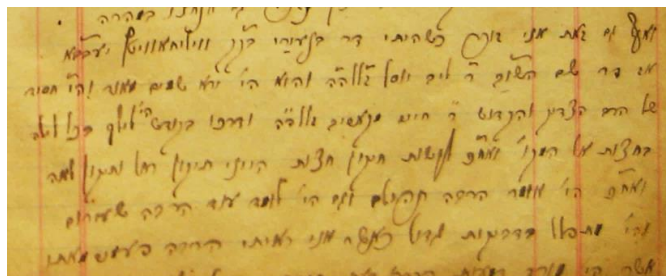
גאניטש. הוא נזכר במפקד העיירה גאניטש משנת 1821 (תקפ"א) כנשוי, ובמפקד העיירה ווילחאוויטץ משנת 1835 (תקצ"ה) כמשלם מסים בסך 15 זהובים.

ברשימת תורמים משנת תרכ"א של אנשי מארמאראש ל"כולל עסטרייך" בארה"ק תחת נשיאותו של הרה"ק בעל "צמח צדיק"

מוז'זינצא זי"ע, וברשימה מהעיירה ווילחאוויטץ נזכר שמו: ר' יהודא יוסף בן רחל צמח שו"ב.

רבי אשר אנשיל הלוי עדלשטיין הנ"ל מביא בהקדמתו לחיבורו מזכרונותיו על השו"ב רבי לייב יוסף:

"זכורני כשהייתי דר בנעוריי בק"ק ווילחאוויטץ יצ"ו, התגורר שם החסיד המופלג ירא שמים מאוד השו"ב רבי לייב יוסף זללה"ה, מחסידיו המובהקים של הרה"ק רבי חיים מקאסיב זללה"ה. ר' לייב יוסף היה מתנהג בפרישות עצומה. דרכו בקודש היתה לילך בחצות הלילה אל המקוה ואח"כ עשה תיקון

כת"י רבי אשר אנשיל הלוי עדלשטיין בהקדמתו לחיבורו בו מביא את זכרונותיו על השו"ב רבי לייב יוסף זצ"ל

חצות - תיקון רחל ותיקון לאה, ואח"כ היה אומר הרבה תהלים וגם היה לומד שיעורים רבים, תפלתו היתה בדבקות עילאית, ומספר

פעמים אף ראיתו מוזיל דמעוֹת רבות בשעת חזרת התפילה לפני התיבה בכל עשׂ"ק במנחה.

ואף גם זאת אני זוכר שבכל ליל שב״ק היו אנשי העיריה באים לביתו לומר יחדיו שירות ותשבחות לאל חי בריקודין נלהבים, על השולחן היו מונחים הרבה ספרי חסידות והוא היה מלמד בהם, ופניו בערו כאש מגודל הרגשת קדושת השבת, עד שהכניס בכל האנשים הרגשה זו. וכך היה יושב עד אור הבוקר, ואף האנשים שעסקו בכל השבוע במסחר לא שבו אז לביתם, ונכנסו מיד לביהמ״ד להכין עצמם לתפלה. הכרתי בעה״ב עשיר אחד שכאור הבוקר לא שב לביתו, אלא הלך לטבול במקוה, ומשם הלך לביהמ״ד לומר תהלים וללמוד שם עד התפילה, ולאחר התפילה הלך לאכול סעודת שב״ק בביתו, ואח״כ בא שוב לבית השו״ב ר' לייב יוסף, שם היו יושבים עוד יהודים יחדיו כמו בליל שב״ק, ואח״כ הלכו כולם בשמחה רבה לביהמ״ד לתפילת מנחה, לסעודה שלישית ולזמר הרבה זמירות לא-ל חי.

״ושמעתי מאנשי שלומנו, שהיו מספרים שהרה״ק מקאסיב כשהיה פוגש אחד מהגליל של ר' לייב יוסף, היה שואלו תמיד: ״וואס טוהט מיין לייב יאסיל?!״ [מה עושה ר' לייב יוסף שלי?].

פעם אחת חלמתי שאני עומד ללכת לישון, ופתאום דופק ר' לייב יוסף על דלת ביתי שאפתח לו את הדלת, כי ברצונו לומר לי דבר נחוץ. הכנסתי לביתי, ודבר אתי כמה ענינים. לבסוף אמר לי: **ידוע תדע שבעקבתא דמשיחא לא יחשקו האנשים בלימוד התורה״ק, וגם לא יהא להם פנאי מחמת טירדות הפרנסה, אך בזה יעשו נח״ר להבוית״ש - כשיספרו מגדלותם של הצדיקים בעבודתם, תורתם, ותפלתם, ואיך שפועלים ישועות לכלל ישראל.** ונפרד ממני

ביה״ח הישן בוילחאוויטץ

ונתעוררתי. דבר זה חזקני מחשבתי מכח אל הפועל בכתיבת חיבור זה״.

רבי יהודה לייב יוסף נפטר בן ע״ו שנה ביום ו' מר חשון תרל״ו ומנו״כ בביה״ח הישן בוילחאוויטץ. מצבתו לא נמצאת כהיום. פטירתו נרשמה בפנקס ה״חברה

משניות״. זוג׳ מרת רעכיל נפטרה בת ע״ד שנה ביום א' ניסן תרל״ח ומנו״כ שם.

צאצאיהם :

א) הרבני החסיד רבי **שרגא אליעזר ביסטריצער** ז"ל מבידעווליא, נולד בשנת תקפ"ה לערך ונפטר ביום י"ג ניסן תרס"ד ומנו"כ שם. ברשימת תורמים משנת תרמ"ג של אנשי מארמאראש ל"כולל וויז'ניצא" בארה"ק תחת נשיאותו של הרה"ק בעל "צמח צדיק" מוויז'ניצא זי"ע, וברשימה מהעיירה בידעווליא נזכר שמו: **ר' שרגא אליעזר בן רעכיל**. זוגי מרת **פייגא** ע"ה, נולדה בשנת תקפ"ג לערך לאביה הרבני החסיד רבי **שמשון** ז"ל מבידעווליא (אבי האחים המפורסמים הרבני הנגיד הצדיק רבי **אליעזר שימשאוויטש** זצ"ל והרבני הנגיד החסיד רבי **ישראל שימשאוויטש** זצ"ל מבידעווליא, ראה עליהם ב'קשר איתן' ויז'ניץ, חודש חשוון תשע"ו) ונפטרה ביום ג' שבט תרכ"ט ומנו"כ שם.

צאצאיהם: 1) הרבני החסיד רבי **אברהם שמשון ביסטריצער** ז"ל מבידעווליא, נולד בשנת ת"ר לערך ונפטר ביום כ"א אדר א' תרל"ח ומנו"כ שם, וזה נוסח מצבתו: "פ"נ, איש ירא ה' מ', **אברהם שמשון**, ב"ר **שרגא אליעזר**, נפטר כ"א אדר, ראשון תרל"ח לפ"ק, תנצב"ה". זוגי מרת **חנה** ע"ה לבית **הערשקאוויטש** מסקרניצא (צאצאיהם: א) **עטיא** נולדה ביום י"ח טבת תרכ"ז. ב) **פייגא** נולדה ביום א' אלול תרכ"ט. ג) רבי **צבי הערש ביסטריצער** ז"ל מווערמעזיף,

נולד ביום כ"ט שבט תרל"ג, ביום כ"ה כסלו תרנ"ח נשא את מרת **חיה רחל** ע"ה שנולדה ביום ה' חשוון תרל"ט לאביה רבי **יהושע יאנקעלעוויטש** ז"ל מווערמעזיף ואמה מרת **גיטל** ע"ה לבית **דאוידאוויטש** (צאצאיהם:

1) **אנשיל** נולד בשנת תרנ"ד. 2) **האני** נולדה ביום ה' אדר תרנ"ט ונפטרה ביום י"ז אדר תרס"ט. 3) מרת **לאה** ע"ה נולדה ביום כ"ג סיון תרס"א אשת רבי **מנחם מענדיל כהנא** ז"ל מווערמעזיף, נולד ביום ב' אייר תרנ"ט לאביו רבי **ישראל** ז"ל מבישיטנא ואמו מרת **זיסל** ע"ה לבית **קויפמאן** (צאצאיהם: א) **חנה** נולדה ביום ז' טבת תר"צ. ב) **ישראל** נולד ביום ד' טבת תרצ"ו. 4) **פאני** נולדה ביום י"ב שבט תרס"ד ונפטרה ביום י"ט אדר תרס"ד. 5) **שרה**

מצבת רבי אברהם שמשון ביסטריצער
בידעווליא

נולדה ביום י"ח שבט תרס"ה ונפטרה ביום כ"א אדר ב' תרס"ה. 6) **אסתר** נולדה ביום י"ח שבט תרס"ה ונפטרה ביום ט"ז ניסן תרס"ה. 7) רבי **אברהם ביסטריצער** ז"ל מאונטער אפשא נולד ביום א' תמוז תרס"ו, זוגי מרת **אסתר** ע"ה לבית **ביסטריצער**, נולדה ביום י"ז אלול תרס"ב (צאצאיהם: **צבי הערש**

נולד ביום יי אב תר"צ). 8) **יעקב** נולד ביום ד' כסלו תרס"ט ונפטר ביום ט"ו אדר תרע"ב). ד) **יהודה לייב יוסף** נולד ביום י"ט חשוון תרל"ז).

2) מרת **צמח** ע"ה, נולדה בשנת תר"ד לערך ונפטרה ביום ל' ניסן תרל"ה ומנו"כ בבידעווליא, אשת הרבני החסיד רבי **פנחס נאטאוויטש** ז"ל מבידעווליא-סיגעט. נולד בשנת תר"ד לערך. נזכר ברשימת "מעות קדימה" לספרים: "כנפי יונה" (לעמבערג תרמ"ד): ה' ר' **פנחס נאטאוויטש**; "צפנת פענח חדש" (לעמבערג תר"נ): ר' **פנחס נאטאוויטש**. אחרי פטירת זוגי נשא בזיוו"ש את מרת **יוטא** ע"ה לבית **נאגלער** מאויבער ווישאווא.

(צאצאיהם: א) מרת **מלכה** ע"ה נולדה בשנת תרכ"ד לערך ונפטרה ביום ח' תשרי תרנ"ז ומנו"כ בבידעווליא, אשת רבי **חיים ניימאן** ז"ל משם, נולד בנערעסניצא (צאצאיהם: 1) **צמח** נולדה בשנת תרמ"ג. 2) **שלמה** נולד ביום כ"ב טבת תרמ"ח ונפטר ביום ב' טבת תרנ"ב. 3) **אברהם שמשון** נולד ביום ט"ז סיון תר"נ. 4) **רייזא** נולדה ביום כ' אלול תרנ"ו).
 ב) רבי **יעקב דוד נאטאוויטש** ז"ל הי"ד מבידעווליא, נולד ביום כ"ו אדר תרכ"ח. זוגי מרת **אלטא פריידא** ע"ה הי"ד, נולדה ביום ג' תשרי תרל"א לאביה רבי **יוסף גרינבערגער** ז"ל מגאניטש ואמה מרת **פייגא** ע"ה לבית **ניימאן**. נעקדו עקה"ש בשנת תש"ד. (צאצאיהם: 1) מרת **סאסא** ע"ה נולדה ביום ג' כסלו תרנ"ב, אשת רבי **אברהם הלוי ענגעלמאן** ז"ל מקרווא, נולד ביום כ"ג תמוז תרנ"ד ונפטר ביום כ"ד טבת תרע"ז ומנו"כ בזאבלטוב שבגאליצא, בן דודה רבי **חיים צבי הערש ענגעלמאן** ז"ל מקרווא ואמו מרת **וויצא** ע"ה לבית **ביסטריצער** (צאצאיהם: א) מרת **פייגא** ע"ה הי"ד, נולדה ביום ה' תשרי תרע"ה ונעקד"ה בשנת תש"ד, אשת בן דודה רבי **דוב בער שטערן** ז"ל מבידעווליא, נולד ביום כ"ה תשרי תר"ע לאביו רבי **יוסף** ז"ל משם ואמו מרת **שיינדל** ע"ה לבית **ענגעלמאן**. ב) **צמח** נולדה ביום כ"א אלול תרע"ז. 2) רבי **משה נאטאוויטש** ז"ל הי"ד מביטשקוב, נולד ביום כ"ח ניסן תרנ"ד ונעקד"ה בשנת תש"א בקאמניץ פודולסק, זוגי מרת **זלאתא** ע"ה הי"ד, נולדה בשנת תרנ"ב לערך לאביה רבי **שאל יהודה לייב שטיינמעץ** ז"ל מביטשקוב ואמה מרת **דבורה** ע"ה, נעקד"ה בשנת תש"ד (צאצאיהם: א) **צפורה פייגא הרמן** נולדה ביום כ"ו כסלו תרפ"א ונפטרה ביום ו' אב תשס"א ומנו"כ בנתניה. ב) **שאל יהודה נאטאוויטש**, נולד ביום ג' תשרי תרפ"ג ונפטר ביום ז' אייר תשע"ב ומנו"כ בנתניה. ג) **אסתר מלכה** הי"ד, נולדה ביום י"ח אב תרפ"ז ונעקד"ה בשנת תש"א. ד) **בילא חיה** הי"ד, נולדה ביום כ"א אלול תרפ"ט ונעקד"ה בשנת תש"א. ה) **רבקה לאה** הי"ד נולדה בשנת תרצ"ג ונעקד"ה בשנת תש"א. 3) **צמח** נולדה ביום י"ג חשוון תרנ"ח. 4) מרת **צירל מלכה** ע"ה נולדה ביום כ"א אדר ב' תר"ס, אשת רבי **לוי יצחק אבראמאוויטש** ז"ל, נולד ביום י"ז סיון תרנ"ג לאביו רבי **חיים** ז"ל מהאריושף ואמו מרת **שרה** ע"ה. 5) מרת **שרה** ע"ה, נולדה ביום ה' טבת תרס"ג ונעקד"ה בשנת תש"ד, אשת רבי **חיים** ז"ל הי"ד. 6) **שרגא אליעזר נאטאוויטש** ממלבורן אוסטריה, נולד ביום כ"ו כסלו תרס"ה ונפטר ביום כ' ניסן תש"ל ומנו"כ שם, זוגי **הערטצי**, נולדה ביום ז' אב תרע"ח לאביה רבי **מנחם קאין** ז"ל הי"ד מהעניצא שבהונגריה ואמה מרת **דבורה** ע"ה הי"ד לבית **בוקסבוים**. נפטרה ביום כ"ט תשרי תשס"ו ומנו"כ במלבורן שבאוסטרליה. 7) **גיטל** הי"ד, נולדה ביום כ"ג ניסן תרס"ח ונעקד"ה בשנת תש"ד. 8) **נתן נטע**, נולד ביום י"ג אדר תרל"א. ד) **אברהם**, נולד ביום י"א אב תרל"ג).

3) מרת **וויצא ע"ה**, נולדה בשנת תרטי"ז לערך ונפטרה ביום כ" שבט תרפ"ז ומנו"כ בקריווא. אשת הרבני החסיד רבי **חיים צבי הערש הלוי ענגעלמאן** ז"ל משם. הוא נולד בשנת תרי"ג לערך לאביו הרבני החסיד רבי **שמואל יצחק** ז"ל משם ואמו מרת **לאה פערל ע"ה** לבית **לעבאוויטש**. נפטר ביום ז' אב תרע"ז ומנו"כ שם. (צאצאיהם: א) **פייגא** נולדה ביום ט"ו אייר תרל"ד. ב) **ישראל** נולד ביום ג' אלול תרל"ז. ג) רבי **אליעזר הלוי ענגעלמאן** ז"ל מקריווא נולד ביום י"ט חשוון תרמ"ה ונפטר ביום י"ג תשרי תרצ"ד ומנו"כ שם. זוגי מרת **שיינדל ע"ה**, נולדה בשנת תרמ"ז לערך לאביה רבי **לייב בעער** ז"ל ואמה מרת **חיה עטיא ע"ה**, ונפטרה ביום ט"ו חשוון תרפ"ח ומנו"כ שם (צאצאיהם: 1) מרת **הלנה ע"ה** הי"ד נולדה בחודש אייר תרס"ח, אשת רבי **דוד כהנא** ז"ל הי"ד מקריווא, נולד ביום י"א אלול תרנ"ט לאביו רבי **יהודה** ז"ל ואמו מרת **פערל ע"ה**. נעקדו עקה"ש בשנת תש"ד (צאצאיהם: א) **פריידא** נולדה ביום ר"ח שבט תר"צ. ב) **חיים** נולד ביום כ"ג כסלו תרצ"ב. ג) **נחמן לייב** נולד ביום ט"ו אייר תרצ"ג. ד) **אליעזר יהושע** נולד ביום י' כסלו תרצ"ז. 2) מרת **יוספה ע"ה** הי"ד נולדה ביום כ"ט אדר תרע"א, אשת רבי **ישראל פראמאוויטש** ז"ל הי"ד מטרעסיף, נולד ביום ט"ו טבת תרס"ב לאביו רבי **יעקב** ז"ל מבידעווליא ואמו מרת **ברטה ע"ה**. נעקדו עקה"ש (צאצאיהם: א) **עגניא** נולדה ביום כ"ג כסלו תרצ"ד. ב) **אסתר** נולדה ביום ט"ו אב תרצ"ד. ג) **וויצא** נולדה ביום כ"ו אלול תרצ"ז ונפטרה ביום ח' תשרי תרצ"ח. ד) **גיטל** נולדה בחודש אדר תרצ"ט. 3) **פייגא** נולדה ביום כ"א ניסן תרע"ג. 4) מרת **גיטל ע"ה** הי"ד נולדה ביום כ"ו אב תרע"ה, אשת רבי **שמואל יצחק הלוי ענגעלמאן** ז"ל מקריווא-טרעסיף, נולד ביום כ"ב ניסן תרע"ב לאביו רבי **יחזקאל דוב אלטר** ז"ל משם ואמו מרת **הענטשא לאה ע"ה** לבית **הערשקאוויטש**, ונפטר ביום כ"ב אלול תשל"ב ומנו"כ בטרעסיף, וזה נוסח מצבתו: "פ"ג, איש תם וישר, וירא די מאד, מ' **שמואל יצחק**, בן **יחזקאל דוב הלוי**, נפטר כ"ב אלול תשל"ב, תנצב"ה" (צאצאיהם: **אליעזר** נולד ביום ט"ז חשוון תרצ"ח). 5) **לאה פערל ע"ה** הי"ד נולדה ביום י' סיון תר"פ. 6) רבי

מצבת רבי שמואל יצחק הלוי ענגעלמאן בביה"ח בטרעסיף

חיים צבי הלוי ענגעלמאן ז"ל מב"ב-פ"ת נולד ביום י"ז אדר תרפ"ב ונפטר ביום ט"ו אלול תשכ"ט ומנו"כ בפ"ת, זוגי מרת **חנה ע"ה**. ד) **אברהם שמשון**, נולד ביום כ"ב אב תרמ"ו ונפטר ביום י"ג תשרי תרמ"ז. ה) מרת **שיינדל ע"ה**, נולדה ביום כ"ג ניסן תר"נ ונפטרה ביום ט' אלול תש"א ומנו"כ בקריווא. אשת רבי **יוסף שטערן** ז"ל הי"ד משם. נולד ביום ב' תשרי תרמ"ט לאביו רבי **ישראל דוב בער** ז"ל מאונטער אפשא ואמו מרת **רבקה ע"ה** לבית **לעבאוויטש**, נעקד"ה בשנת תש"ד. (צאצאיהם: 1) רבי **ישראל דוב בער שטערן** ז"ל הי"ד מבידעווליא, נולד ביום כ"ה תשרי תר"ע, זוגי בת דודו מרת **פייגא ע"ה**, נולדה ביום ה' תשרי תרע"ה לאביה רבי **אברהם הלוי ענגעלמאן** ז"ל ואמה מרת **סאסא ע"ה**. 2) **ישראל** נולד ביום כ"ח שבט תרע"ג ונפטר בשנת תרע"ד. 3) הב' **אברהם** הי"ד, נולד ביום כ"ב אדר תרע"ז ונעקד"ה בשנת תש"ה. 4) הב' **חיים צבי** הי"ד, נולד ביום כ"ט אב תרע"ט ונעקד"ה בשנת תש"ד. 5) רבי **אליעזר**

רבי אליעזר שטערן ז"ל

שטערן ז"ל מארה"ב, נולד ביום ו' אלול תרפ"ב ונפטר ביום י"א אדר תשמ"ב ומנו"כ באוהיו ארה"ב. זוג' מרת **פערל** ע"ה, נולדה ג' תשרי תרצ"ד לאביה רבי **מרדכי וויינשטאק** ז"ל מבודאפעסט ואמה מרת **חיה גיטל** ע"ה, ונפטרה ביום ח' תמוז תשפ"ב ומנו"כ בהר המנוחות בירושלים. (6) **רבקה**, נולדה ביום ד' תשרי תרפ"ו ונפטרה ביום י' חשוון תרצ"ה ומנו"כ שם. (7) ה' **שמואל הי"ד**, נולד בשנת תרפ"ט ונעקד"ה בשנת תש"ד. (1) רבי **שמואל יצחק הלוי ענגעלמאן** ז"ל מקריווא, נולד ביום כ"ב סיון תרנ"ב ונפטר ביום כ"ב תשרי תרפ"ד ומנו"כ שם. זוג' מרת **שינדל** ע"ה לבית **ויזל** (צאצאיהם: אליעזר נולד ביום כ"ט תמוז תרע"ה). (2) רבי

אברהם הלוי ענגעלמאן ז"ל מקריווא, נולד ביום כ"ג תמוז תרנ"ד ונפטר ביום כ"ד טבת תרע"ז ומנו"כ בזאבלטוב שבגאליצא. זוג' מרת **סאסא** ע"ה, נולדה ביום ג' כסלו תרנ"ב לאביה רבי **יעקב דוד נאטאוויטש** ז"ל הי"ד מבידעווליא ואמה מרת **אלטא פריידא** ע"ה לבית **גרינבערג**. (צאצאיהם: 1) מרת פייגא ע"ה הי"ד, נולדה ביום ה' תשרי תרע"ה ונעקד"ה בשנת תש"ד, אשת בן דודה רבי דוב בער שטערן ז"ל מבידעווליא, נולד ביום כ"ה תשרי תרע"ע לאביו רבי יוסף ז"ל משם ואמו מרת שינדל ע"ה לבית ענגעלמאן. (2) צמח, נולדה ביום כ"א אלול תרע"ז).

(4) הרבני החסיד רבי **מנחם זאב** המכונה **מענדיל וואלף ביסטריצער** ז"ל הי"ד מאונטער אפשא, נולד ביום א' ניסן תרכ"ד, נזכר ברשימת 'מעות קדימה' לספר "עץ אבות" (סיגעט תרע"ב): **ר' מענדיל ביסטריץ**. זוג' מרת **גיטל** ע"ה הי"ד,

רבי מענדיל וואלף ביסטריצער הי"ד

נולדה ביום ה' אלול תרכ"ט לאביה הרבני החסיד רבי **מנחם מענדיל ווייס** ז"ל משם ואמה מרת **חיה** ע"ה. נעקדו עקה"ש ביום ח' סיון תש"ד.

צאצאיהם: (א) ה' **אברהם ביסטריצער** ע"ה, נולד ביום ח' סיון תרמ"ו ונפטר ביום י"ט טבת תרס"ג. (ב) **יהודה יוסף**, נולד ביום ז' ניסן תרמ"ח ונפטר ביום י"א אייר תרמ"ח. (ג) **פייגא**, נולדה ביום ד' ניסן תרמ"ט. (ד) **צמח**, נולדה ביום י"ג תשרי תרנ"ב. (ה) מרת **דבורה רחל** ע"ה הי"ד, נולדה ביום י' אייר תרנ"ו ונעקד"ה בשנת תש"א. בחודש ניסן תרפ"ז נישאה לרבי **זלמן לייב הלוי ויזל** ז"ל הי"ד מבידעווליא. הוא נולד

ביום כ"ו שבט תרנ"ג לאביו רבי **יחיאל מיכל** ז"ל מבישטינא ואמו מרת **פריידא** ע"ה לבית **סאבוי**. נזכר ברשימת "מעות קדימה" לספר "חלקת בנימין" (מונקאטש תר"צ): **ר' זלמן ליב וויעזל**. (צאצאיהם: 1) **פייגא**, נולדה בשנת תרע"ט ונפטרה ביום ד' חשוון תרפ"א. (2) **שרה**, נולדה ביום כ' שבט תרפ"ב. (3) **מלכה**, נולדה ביום כ"ג טבת תרפ"ד. (4) **בן**

צינון, נולד ביום הני"ל (5) **וויצא**, נולדה ביום כ"ח תשרי תרפ"ח. (6) **יחיאל מיכל**, נולד ביום י"ג תמוז תרצ"ב ונפטר ביום ד' אב תרצ"ג. (7) **מאיר**, נולד ביום י"ג תמוז תרצ"ב ונפטר ביום כ"ט תשרי תרצ"ג. (8) **בערסא**, נולדה ביום י"ז אדר ב' תרצ"ה. (9) **רבי זלמן ביסטריצער** ז"ל הי"ד מבידעווליא, נולד ביום ט"ו חשוון תרנ"ט. זוג' מרת **פריידא** ע"ה, נולדה ביום כ"ג ניסן תרנ"ו לאביה **רבי אברהם שמילאוויטש** ז"ל מנאגוב ואמה מרת **יענטא** ע"ה לבית **שווארץ**. נעקדו עקה"ש בשנת תש"ד. (צאצאיהם: 1) **משה**, נולד ביום כ"ב טבת תרפ"א. (2)

יוסף, נולד ביום כ"ד אדר תרפ"ג. (3) **חיה גאנץ** מגבעתיים, נולדה ביום ב' אלול תרפ"ד. (4) **דבורה**, נולדה ביום ב' תשרי תרפ"ט. (5) **שרה**, נולדה ביום כ"ז חשוון תרצ"ב. (ז) **רבי אליעזר ביסטריצער** ז"ל מבידעווליא, נולד ביום י' טבת תרס"א, בשנת תר"צ נשא את מרת **רבקה** ע"ה לבית **פעלדמאן** שנולדה בחודש אדר תרס"ו (צאצאיהם: 1) **אוה**, נולדה ביום כ"ג אייר תרצ"ג. (2) **דבורה**, נולדה ביום כ"ח כסלו תרצ"ה. (3) **נתן נטע**, נולד ביום ט' אייר תרצ"ו. (ח) **רבקה**, נולדה ביום ו' אלול תרס"ט ונפטרה ביום י"א תשרי תר"ע. (ט) מרת **שרה** ע"ה, נולדה ביום כ"ט שבט תרע"א. ביום ז' ניסן תרצ"א נישאה לרבי **יעקב גראס** ז"ל מבידעווליא,

רבי זלמן ביסטריצער הי"ד

נולד ביום י' אייר תרס"ד בווערקעני (צאצאיהם: חיה נולדה ביום כ"א אדר ב' תרצ"ב).

(ב) הרבני החסיד **רבי משה ביסטריצער** ז"ל, נולד בשנת תקפ"ח לערך ונפטר ביום כ"ג אלול תרמ"ב ומנו"כ בבודאפעסט.

(ג) הרבני החסיד **רבי דוד מאיר ביסטריצער** ז"ל מווילחאוויטץ, נולד בשנת תקצ"ד לערך ונפטר ביום ט' כסלו תרל"ג ומנו"כ שם. פטירתו נרשמה בפנקס ה"חברה משניות". זוג' מרת **פריידא** ע"ה לבית **סענדעראוויטש**, נפטרה לפני שנת תרמ"ט.

צאצאיהם:

(1) הרבני החסיד **רבי חיים ביסטריצער** ז"ל מווילחאוויטץ, נולד בשנת תרכ"א לערך. נזכר ברשימת "מעות קדימה" לספר "דברי משה" (לעמבערג תרמ"ז): **ר' חיים ב"ר דוד מאיר**. נפטר ביום ח' ניסן תרפ"ד ומנו"כ שם. זוג' מרת **דבורה** ע"ה, נולדה בשנת תרכ"ב לערך לאביה הרבני החסיד **רבי פסח באש** ז"ל מספינקא-טעטש ואמה מרת **לאה** ע"ה לבית **גרינבערגער**. נפטרה ביום כ"ו אב תרע"ז ומנו"כ בוויילחאוויטץ. צאצאיהם: (א) **חנה** נולדה ביום ד' טבת תרמ"ט. (ב) מרת **שרה** ע"ה, נולדה ביום י"ד אלול תרנ"ב, אשת **רבי מרדכי דאוידאוויטש** ז"ל מנערעסניצא. נולד ביום ט"ז ניסן תרנ"ח לאביו **רבי לייב** ז"ל משם ואמו מרת **לאה** ע"ה לבית **מאיראוויטש** (צאצאיהם: 1) **דבורה**, נולדה ביום כ"ב חשוון תרפ"ב. (2) **רייזל**, נולדה ביום ל' ניסן תרפ"ז. (3) **פריידא**, נולדה ביום י"ד שבט תרצ"א ונפטרה ביום ז' ניסן תרצ"ג. (4) **אסתר**, נולדה ביום ד' אייר תרצ"ג. (5) **חיים**, נולד ביום י"ח תמוז תרצ"ה. (ג)

רחל, נולדה ביום ז' כסלו תרנ"ז. (ד) רבי **דוד מאיר ביסטריצער** ז"ל מזבארוב, נולד ביום כ"ט תמוז תרנ"ח, זוג' מרת **טערעזיא** ע"ה נולדה בזבארוב ביום ט' טבת תרנ"ט. (צאצאיהם: 1) **צבי הערש**, נולד ביום י' חשוון תרפ"ה. (2) **מאריט**, נולדה ביום כ"ד חשוון תרפ"ו. (3) **ישראל**, נולד ביום כ"ב אלול תרפ"ז. (4) **דבורה**, נולדה ביום י"ח אייר תרפ"ט. (ה) **הב' פסח** ע"ה, נולד ביום כ"ד אייר תר"ס ונפטר בשנת תרפ"ה. (ו) רבי **יהודה לייב יוסף ביסטריצער** ז"ל מווילחאוויטץ, נולד ביום כ"ג שבט תרס"ב. זוג' מרת **איטא** ע"ה לבית **פיקסלער** מבריסטור, נולדה בשנת תרס"ב. (צאצאיהם: 1) **חיים**, נולד ביום י' שבט תרפ"ח. (2) **חנה דבורה**, נולדה ביום י' תשרי תרצ"ג. (3) **פסח יחזקאל**, נולד ביום כ"ח כסלו תרצ"ד. (4) **מנחם מענדל**, נולד ביום כ"א שבט תרצ"ט.

(2) מרת **חיה רעכיל** ע"ה, נולדה ביום א' ניסן תרכ"ח ונפטרה ביום כ"ט סיון תרע"ז ומנו"כ בטרעסיף. אשת בן דודה הרבני החסיד רבי **אלטר שלמה רעזמאוויטש** ז"ל מאונטער אפשאה-הארישוף. נולד בשנת תרכ"ה לערך לאביו הרבני החסיד רבי **יעקב צבי** ז"ל מווילחאוויטץ ואמו מרת **העניא** ע"ה בת רבי **יהודה לייב יוסף ביסטריצער** זצ"ל.

(א) **דוד מאיר**, נולד ביום ה' כסלו תר"נ. (ב) **זלמן**, נולד ביום כ"ד תשרי תרנ"ה. (ג) **בילא**, נולדה ביום כ"ג אייר תרנ"ח. (ד) **שרה חנה**, נולדה ביום ד' אב תרס"א ונפטרה ביום כ"ח ניסן תרס"ה. (ה) **אסתר**, נולדה ביום כ"ט חשוון תרס"ד. (ו) **יעקב**, נולד ביום י"ב אדר תרס"ז. (ז) **העניא**, נולדה ביום ג' תשרי תרע"א.

(3) מרת **עטיא** ע"ה, נולדה ביום ח' אלול תרכ"ט. בשנת תר"נ נישאה להרבני החסיד רבי **חיים אברהם לעבאוויטש** ז"ל מווילחאוויטץ, לאחר שהתאלמן מזוגי הראשונה. נולד ביום כ"ט כסלו תרכ"ד לאביו הרבני החסיד רבי **יצחק** ז"ל מווילחאוויטץ ואמו מרת **פרומט** ע"ה לבית **שיאוויטש**. ונפטר ביום ד' אלול תרצ"ה ומנו"כ שם.

מצבת וויצא ב"ר חיים אברהם לעבאוויטש בבית"ח בוויילחאוויטץ

(א) **פריידא**, נולדה ביום כ"ד כסלו תרנ"א. (ב) רבי **יצחק לעבאוויטש** ז"ל מווילחאוויטץ, נולד ביום כ"ו שבט תרנ"ג. זוג' מרת **פייגא** ע"ה, נולדה ביום ח' תמוז תר"נ לאביה רבי **משה איינהארן** ז"ל משם ואמה מרת **רחל** ע"ה לבית **בערקאוויטש**. (ג) **דוד מאיר**, נולד ביום כ"ב חשוון תרנ"ז. (ד) **רחל לאה**, נולדה ביום כ"ג תמוז תרנ"ט ונפטרה ביום א' ניסן תרס"א. (ה)

יוסף, נולד ביום ה' אייר תרס"ב. (ו) **הב' לייב** ע"ה, נולד ביום ה' אב תרס"ד ונפטר ביום כ"א תשרי תרע"ט ומנו"כ שם. (ז) **הבתולה וויצא** ע"ה, נולדה ביום

מצבת מרת העניא אשת רבי יעקב צבי רעזמאוויטש באונטער אפשא

ג' אלול תרס"ו ונפטרה ביום י"ד תמוז תרפ"ט ומנו"כ שם, וזה נוסח מצבתה: "פ"נ, הבתולה ..., **וויצא**, ב"ר **חיים אברהם**, נפטרה י"ד תמוז תרפ"ט, תנצב"ה".

4) **יענטא**, נולדה ביום כ"א תמוז תר"ל.

ד) מרת **העניא** ע"ה, נולדה בשנת תקצ"ז לערך ונפטרה ביום כ' תמוז תרס"ד באונטער אפשא. וזה נוסח מצבתה: "פ"נ, האשה הצנועה מ' / **העניא** / ב"ה **יהודא יוסף** / נפטרה כ' תמוז / תרס"ד תנצב"ה".

אשת הרבני החסיד רבי **יעקב צבי רעזמאוויטש** ז"ל מווילחאוויטש. נולד בשנת תקפ"ז לערך לאביו הרבני החסיד רבי **אביגדור** ז"ל מטרעסיף ואמו מרת **גיצא** ע"ה. נפטר ביום כ"א חשוון תרס"ג ומנו"כ בוויילחאוויטש.

צאצאיהם:

1) הרבני החסיד רבי **אברהם דוד רעזמאוויטש** ז"ל מספינקא-סינערואראליע ואח"כ בניר באטור, נולד בשנת תרי"ח לערך, ונפטר ביום אחרון של פסח

מצבות רבי אברהם דוד רעזמאוויטש וזוג' מרת לאה בניר באטור

תרע"ג ומנו"כ בניר באטור, וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / איש חסיד ועניו / מו"ה ר' / **אברהם דוד** / בן ר' **יעקב צבי** ז"ל / נפטר אחרון של פסח / שנת תרע"ג לפ"ק / תנצב"ה".

זוג' מרת **לאה** ע"ה, נולדה בשנת תרי"ח לערך לאביה הרבני החסיד רבי **יעקב**

שלום באש ז"ל מספינקא ואמה מרת **הינדא** ע"ה. נפטרה כחודשיים אחרי פטירת בעלה ביום כ"א סיון תרע"ג ומנו"כ בניר באטור. וזה נוסח מצבתה: "פ"נ / אשת חיל עטרת בעלה / וכלילת בניה / מרת **לאה** / בת ר' **יעקב שלום** / נפטרה כ"א סיון / שנת תרע"ג לפ"ק / תנצב"ה".

צאצאיהם: א) מרת שרה רחל ע"ה, נולדה ביום ט"ז חשוון תרל"ט בספינקא, אשת הרבני החסיד רבי אלכסנדר (ב"ר אברהם ברוך) מילער זצ"ל שו"ב בזשיבו.

בנם הגה"צ רבי ברוך מילער זצ"ל ראש הכוללים דחסידי סאטמאר בקרית

רבי ברוך מילער זצ"ל

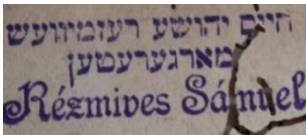
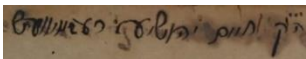
יואל מאנרא, נולד בשנת תרע"ט לערך ונפטר ביום י"ט תשרי תשע"ז ומנו"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא. זוגי מרת לאה עטיל ע"ה, נולדה בשנת תרפ"ז לערך לאביה הגה"צ רבי שמואל תפלינסקי זצ"ל מעיה"ק ירושלים מח"ס "קונטרס הצוואה" ואמה מרת דבורה ע"ה. נפטרה ביום ד' תשרי תשס"ט ומנו"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא. (צאצאיהם: 1) רבי אלכסנדר מילער ז"ל, נפטר ביום י"ח שבט תשס"ט ומנו"כ שם. 2) רבי שמואל

מילער ז"ל, נפטר ביום ב' תמוז תשע"ד ומנו"כ שם. 3) חתנם רבי אברהם ישעי' הלוי ווייס שליט"א. 4) חתנם רבי מענדיל עקשטיין שליט"א. 5) מרת שרה ע"ה, נפטרה ביום י"א ניסן תשמ"ז ומנו"כ שם, אשת רבי יצחק דוד לאנדא שליט"א. 6) חתנם רבי ישראל יעקב הלוי היימליך שליט"א. 7) חתנם רבי אלעזר יו"ט ליפא שלעזינגער שליט"א. 8) חתנם רבי אשר יעקב בלום שליט"א).

ב) רבי שלום יוסף

רעזמיוועש ז"ל, נולד בשנת תר"מ לערך, זוגי מרת גאלדא ע"ה לבית גאלדשטיין מראצפערט. ג) רבי אביגדור רעזמיוועש ז"ל, נולד בשנת תרמ"ב לערך, זוגי מרת שיינדל ע"ה. ד) מרת רעכיל ע"ה, נולדה בשנת תרמ"ד לערך, אשת רבי שמואל יוסף גאלדנער ז"ל. ה) רבי מנחם מענדיל רעזמיוועש ז"ל,

חתימתו וחותמו של רבי חיים יהושע רעזמיוועש

נולד בשנת תרמ"ה לערך, זוגי מרת חיה רבקה ע"ה לבית וואלפערט מדערזש. ו) הג"ר חיים יהושע רעזמיוועש זצ"ל הי"ד ממיידאן-מארגרעטין-גראסווארדיין, נולד ביום י"ח ניסן תרנ"א, תשובות אליו בשו"ת "לבושי מרדכי" (או"ח, סי' פ"ג, פ"ה, קט"ו וק"כ). זוגי מרת שרה

ע"ה הי"ד, נולדה בשנת תרנ"ח לערך לאביה הגה"ח רבי מאיר צבי סג"ל-מאיראוויטש זצ"ל ממידאן ואמה מרת גוניא ע"ה לבית ליבער. נעקדו עקה"ש

ביום י"ג סיון תש"ד. (צאצאיהם: 1) רבי יהודה רעזימוועש-נחשוני ז"ל מח"ס "הגות בפרשיות התורה" ועוד, נולד ביום י"ז שבט תרע"ה ונפטר ביום ג' חשוון תשמ"ג ומנו"כ בביה"ח סגולה בפ"ת חלקת

ספינקא. זוגי מרת שאשא ע"ה, נולדה ביום ט' אלול תרפ"ז ונפטרה ביום ט"ו כסלו תשנ"ז ומנו"כ בהר המנוחות בירושלים. (צאצאיהם: א) הג"ר

משה נחשוני שליט"א רב העיר ראשון לציון, זוגי הרבנית מרת שרה ע"ה נפטרה ביום י"ב סיון תשפ"ג ומנו"כ בביה"ח סגולה בפ"ת חלקת

ספינקא. ב) רבי יצחק אייזיק נחשוני ז"ל, נפטר ביום כ"ד אייר תשפ"ג ומנו"כ שם. (2) מרת

גוניא ע"ה, נולדה בשנת תרע"ט ונפטרה ביום כ"א

סיון תשנ"ד ומנו"כ בביה"ח סגולה בפ"ת חלקת

ספינקא, אשת רבי יהודה קויפמאן ז"ל מיבניאל, נפטר ביום ב' סיון

תשכ"א. לא השאירו אחריהם זש"ק. (3) מרת אסתר לאה ע"ה, נולדה ביום ט' שבט תרפ"ב ונפטרה ביום

מצבות רבי תנחום בלע זוגי/ מרת אסתר לאה בפ"ת

א' אדר א' תשנ"ז ומנו"כ בביה"ח סגולה בפ"ת חלקת ספינקא. אשת רבי תנחום (ב"ר צבי) בלע ז"ל נפטר ביום י"ז כסלו תשס"ג ומנו"כ שם. (צאצאיהם: א)

חנתנ רבי יעקב גבע שליט"א. ב) חנתנ רבי שלמה מסינג שליט"א. ג) הג"ר צבי בלע שליט"א ראש

ישיבה בכרמאל. 4) רבי מאיר צבי רעזימוועש-נחשוני ז"ל, נולד ביום כ"ט חשוון תרפ"ג ונפטר ביום

כ"ו אדר תשמ"ז ומנו"כ שם. זוגי מרת רבקה ע"ה נולדה ביום ט"ו חשוון תרפ"ד ונפטרה ביום ו' אלול

תשע"ח ומנו"כ שם. (צאצאיהם: א) רבי משה נחשוני שליט"א. ב) הב"ח חיים יהושע נחשוני הי"ד,

נהרג במלחמה ביום כ"ב תשרי תשל"ד. ג) רבי יוסף נחשוני שליט"א. ד) רבי מנחם נחשוני שליט"א)).

ז) קלמן, נולד ביום ט' אב תרנ"ג. ח) מרת הינדא ע"ה, נולדה ביום ל' חשוון תרנ"ו, אשת רבי יהודה קויפמאן ז"ל. ט) רבי יחזקאל רעזימוועש ז"ל, נולד

ביום ז' טבת תרנ"ט בסינערואראליע, זוגי מרת יאכט ע"ה לבית פארקאש. י) בנימין.

מצבת רבי יהודה נחשוני רעזמאוויטש בפ"ת

מצבות רבי מאיר צבי נחשוני-רעזמאוויטש זוגי/ מרת רבקה בפ"ת

2) הרבני החסיד רבי **אלטר שלמה רעזמיוועש** ז"ל מאונטער אפשא-הארישוף, נולד ביום כ"ו אייר תרכ"ה. זוג' מרת **חיה רעכיל** ע"ה בת דודו הרבני החסיד רבי **דוד מאיר ביסטריצער** ז"ל מווילחאוויטץ. נולדה ביום א' ניסן תרכ"ח ונפטרה ביום כ"ט סיון תרע"ז ומנו"כ בטרעסקי.

צאצאיהם: (א) **דוד מאיר**, נולד ביום ה' כסלו תר"נ. (ב) **זלמן**, נולד ביום כ"ד תשרי תרנ"ה. (ג) **בילא**, נולדה ביום כ"ג אייר תרנ"ח. (ד) **שרה חנה**, נולדה ביום ד' אב תרס"א ונפטרה ביום כ"ח ניסן תרס"ה. (ה) **אסתר**, נולדה ביום כ"ט חשון תרס"ד. (ו) **יעקב**, נולד ביום י"ב אדר תרס"ז. (ז) **העניא**, נולדה ביום ג' תשרי תרע"א.

3) **אביגדור**, נולד ביום כ"ה אדר תר"ל.

4) מרת **רחל צמח** ע"ה, נולדה בשנת תרל"א לערך ונפטרה ביום י"ט כסלו תרס"ט ומנו"כ באונטער אפשא. אשת הרבני החסיד רבי **יצחק מנחם מענדיל** (ב"ר **דוב בערל מאשקאוויטש** ז"ל משם. צאצאיהם: א) **אברהם**, נולד ביום ט' ניסן תרנ"ז. ב) **יהודית**, נולדה ביום י' אב תרס"ג. ג) **העניא לאה**, נולדה ביום ז' אלול תרס"ה. ד) **יעקב צבי הערש**, נולד ביום י"ז תשרי תרס"ח ונפטר ביום ה' תמוז תרס"ח.

ה) מרת **חיה דינה** ע"ה, נולדה בשנת תקצ"ח לערך. אשת הרבני החסיד רבי **עזרא רעזמיוועש** ז"ל מווילחאוויטץ-בילוואריץ, נפטר לפני שנת תרנ"א.

צאצאיהם:

מצבת רבי ברוך רעזמיוועש
בבית ב' בגאניטש

1) הרבני החסיד רבי **ברוך רעזמיוועש** ז"ל מגאניטש, נולד ביום ו' תשרי תר"ח, נזכר ברשימת תורמים ל"כולל וויז'ניצא" משנת תרמ"ג: ר' **ברוך בן חיי דינה**. נפטר ביום כ"ה טבת תר"צ ומנו"כ שם. וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / איש ירא ד' מ' / **ברוך** / ב"ר **עזרא** נפטר / כ"ה טבת תר"ץ / תנצב"ה".

זוג' מרת **פערל** ע"ה, נולדה בשנת תר"כ לערך לאביה הרבני החסיד רבי **יעקב איינהארן** ז"ל משם ואמה מרת **ראצא** ע"ה לבית **מילער**. נפטרה ביום ט"ז תשרי תרע"ט ומנו"כ שם.

צאצאיהם: א) **עטיא**, נולדה ביום י"א תמוז

תרמ"ד. ב) מרת **רעכיל** ע"ה, נולדה ביום ט"ו אדר א' תרמ"ו, (צאצאיהם: רבי **עזרא רעזמיוועש** ז"ל מגאניטש נולד בחודש תשרי תר"ע, זוג' מרת **ראזא** ע"ה, נולדה ביום כ"ט שבט תרע"א לאביה רבי **משה אדלער** ז"ל ממיתל אפשא ואמה מרת **שיינא** ע"ה לבית פויגל). ג) **עזרא**, נולד ביום ג' תמוז תרנ"א. ד) רבי **יואל רעזמיוועש** ז"ל הי"ד מגאניטש, נולד ביום כ"ט

טבת תרנ"ה, זוגי מרת **שרה** ע"ה הי"ד בת רבי **יהודה הכהן** ז"ל. נעקדו עקה"ש ביום ב' סיון תש"ד. בנם רבי **יהודה רעזמיועש** ז"ל מחסידי ויז'ניץ בנתניה נפטר ביום כ"ב תמוז תשס"ה. (ה) **אסתר מלכה**, נולדה ביום כ"ט אלול תרנ"ט. (ו) **וויצא**, נולדה ביום ז' אדר ב' תרס"ב.

מצבת מרת צמח אשת רבי יצחק הלוי פאליקאוויטש בביה"ח בגאניטש

(2) מרת **צמח** ע"ה, נולדה ביום ו' תשרי תרי"ח, ונפטרה ביום כ"ד אדר תרע"ז ומנו"כ בגאניטש, וזה נוסח מצבתה: "פ"נ / האשה הצנועה וחסודה מ' / **צמח** / ב"ר **עזרא** נפטרה / כ"ד אדר תרע"ז / תנצב"ה". אשת הרבני החסיד רבי **יצחק הלוי פאליקאוויטש** ז"ל מגאניטש, נולד שם.

צאצאיהם: (א) **עזרא**, נולד בחודש טבת תרמ"ד. (ב) **בן ציון**, נולד ביום י"ד אלול תרמ"ח ונפטר ביום כ"ב סיון תרמ"ט. (ג) רבי **אברהם הלוי פאליקאוויטש** ז"ל, נולד ביום ג' שבט תרנ"ו. זוגי מרת **מלכה** ע"ה, נולדה ביום י"ט אלול תרס"א לאביה רבי **משה מילער** ז"ל מסעליש

ואמה מרת **יהודית** ע"ה לבית **יודקאוויטש**. (ד) מרת **חיה דינה** ע"ה מגאניטש. (ה) **חנה גיטל**, נולדה ביום ב' אב תרנ"ט.

(3) **איזל**, נולדה ביום י"ג כסלו תרכ"ו.

(4) **מענדיל וואלף** נולד ביום הני"ל.

(ו) מרת **אסתר** ע"ה, נולדה בשנת ת"ר לערך ונפטרה בת ל"א שנה ביום י"ב סיון תרל"א ומנו"כ בוילחאוויטץ.

(ז) מרת **שרה** ע"ה, נולדה בשנת תר"ב לערך ונפטרה ביום כ"ה אדר ב' תרס"ה ומנו"כ באויבער אפשא. אשת הרבני החסיד רבי **אברהם חיים מאיראוויטש** ז"ל מאויבער אפשא. נולד בשנת תקפ"ג לאביו הרבני החסיד רבי **יוסף** ז"ל משם ואמו מרת **לאה** ע"ה לבית **ויזל**. נזכר ברשימת "מעות קדימה" לספרים: "דברי גאונים" (אונגוואר תר"ל): ר' **אברהם חיים**; "אמרי שהם" (קאלאמא תר"מ): ר' **אברהם חיים בן לאה**. כן נזכר ברשימת תורמים ל"כולל וויז'ניצא" משנת תרמ"ג: ר' **אברהם חיים בן לאה**. נפטר ביום כ"ז תמוז תרנ"ז ומנו"כ שם.

צאצאיהם: (1) הרבני החסיד רבי **יהודה לייב יוסף מאיראוויטש** ז"ל הי"ד מאויבער אפשא, נולד בשנת תרל"ו, נזכר ברשימת "מעות קדימה" לספר "עץ אבות" (סיגעט תרע"ב): ר' **יוסף מאיראוויטש**. זוגי מרת **פריידא** ע"ה הי"ד, נולדה בשנת תר"מ לערך לאביה הרבני החסיד רבי **חיים ביסטרניצער** ז"ל

מאויבער אפשא ואמה מרת **חיה** ע"ה לבית **אדלער**. נעקדו עקה"ש ביום ג' אייר תש"ד. צאצאיהם: (א) **חיה רעכיל**, נולדה ביום ד' טבת תרנ"ט בוילחאוויטץ. (ב) **לאה**, נולדה ביום ו' שבט תרס"א באויבער אפשא. (ג) **אפרים**, נולד ביום א' אייר תרס"ה. (ד) **דוד מאיר**, נולד ביום ו' תמוז תרס"ז ונפטר ביום כ"ג תמוז תרע"א. (ה) **רבי שרגא אליעזר מאיראוויטש-ביסטריצער** ז"ל, נולד ביום ט'

מצבות רבי שרגא אליעזר ביסטריצער זוג' מרת חיה פרידא בפ"ת

אייר תרס"ח ונפטר ביום י"ד אדר פורים תשל"ח ומנו"כ בביה"ח סגולה בפ"ת. וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / איש תם וישר ענו וחסיד / רחים ומוקיר רבן / רודף צדקה וחסד / מוהר"ר **שרגא אליעזר** / ב"ר **יהודה יוסף** ז"ל / **ביסטריצער** / יליד א' אפשה – טערעסיף / נלב"ע בפורים תשל"ח לפ"ק / תנצב"ה".

זוג' בזיוו"ר מרת **פייגא עטיא** ע"ה הי"ד בת הרבני החסיד רבי **ברוך יהודה** ז"ל הי"ד מטערניווא ואמה מרת **חנה** ע"ה הי"ד. אחרי המלחמה נשא בזיוו"ש את אחותה מרת **חיה פרידא** ע"ה, נפטרה ביום א' סיון תשס"א ומנו"כ שם. וזה נוסח מצבתה: "פ"נ / אשה חשובה / אשה יראת ה' היא תתהלל / כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון / מרת / **חיה פרידה ביסטריצער** / בת ר' **ברוך יהודה** ז"ל / ילידת טרנובה / נלב"ע א' סיון תשס"א / תנצב"ה". (צאצאיו: מזיוו"ר: 1) מלכה הי"ד. 2) חיים שמואל הי"ד. 3) רייזל הי"ד. 4) מרדכי הי"ד. מזיוו"ש: 5) **יצחק ביסטריצער**. 6) **יצחק יעקב**, נולד ביום י"ט תמוז תר"ע. 7) **שרה**, נולדה בחודש סיון תרע"ו. 8) **האני גיזא**, נולדה ביום כ"ג כסלו תרפ"ד. 9) **טויבא יאקאבאוויטש-מאיראוויטש** מגבעתיים.

ח) הרבני החסיד רבי **אברהם ביסטריצער** ז"ל מווילחאוויטץ, נולד בשנת תר"ה, זוג' מרת **אסתר** ע"ה לבית **גראס** משם, נולדה בשנת תר"ה. צאצאיהם: **דוד** נולד בשנת תרכ"ה.

ט) מרת **צמח** ע"ה, נולדה בשנת תר"ט לערך ונפטרה בת כ"ז שנה ביום ט"ז אדר תרל"ו ומנו"כ בוילחאוויטץ.

י) הרבני החסיד רבי **יעקב ביסטריצער** ז"ל מווילחאוויטץ, נולד בשנת תר"י לערך ונפטר בן כ"ח שנה ביום א' אייר תרל"ח ומנו"כ שם. זוג' מרת **נעכא** ע"ה לבית **באש** מקאשיליא. צאצאיהם: 1) **ביילא** נולדה ביום כ"ב טבת תרל"א. 2) **דוד** נולד ביום כ"ג שבט תרל"ד.

במחקר על משפחת רבי יעקב צבי רעזמיוועש, נעזרתי במחקרו של הרה"ג רבי יואל יעקב מיזלזש שליט"א. התודה והברכה להרב זלמן לייב ווייס שליט"א חתן נכדו של רבי לייב יוסף ביסטריצער זצ"ל.

הרב אלימלך קעססלער

מאנסי ניו-יורק

משפחת האבערפעלד בטורא-לוקא

אבי המשפחה ר' יעקב בן ר' שמואל הלוי האבערפעלד [עדיין צריך בירור מקום מוצאו ושנת לידתו] נשא את מרת יענטל בת מורינו ר' יהודה זיס מגראס מעזריטש, שנולדה בגראס מעזריטש בשנת תקמ"ו לערך.

כפי הנראה לאחר נישואיהם העתיקו מושבם להכפר טורא-לוקא [Turaluka מחוז נייטרא] בסלאוואקיע ונולדו להם שם שני בנים ושתי בנות. [בהצענוס משנת תרכ"ט אצל כל אחד מהם כתוב שנולדו בטוראלוקא, וגם בה'פאמיליען בוך' בגראס מעזריטש אצל משפחת ר' יהודה זיס חסר שם את מרת יענטל, ויש להניח שעזבה את בית אביה ולכן לא רשמו אותה בין שאר הבנים והבנות].

צאצאיהם :

1) חי' שרה [Sali], נולדה לערך בשנת תקע"ד. בעלה ר' **יהושע פאלק [Jakab]** **גרינוואלד** נולד כפה"נ בעיר ברעזאווע לערך בשנת תקע"ד [להוריו ר' יוסף צבי [בן אברהם] וחיילה (עי' מש"כ להלן בתולדות ר' מרדכי גרין אצל בנו הצעיר יוסף הערש)], נישאו בערך בשנת תקצ"ד, וילדו בנים ובנות, ה"ה :

- **טויבה [Toni]**, נולדה בערך בשנת תקצ"ד, נישאה לר' **מרדכי יהודה** המכונה ליב [Marcus] **הערצאג** ביום ב' ניסן תרט"ו ויולדו בנים ובנות. נפטרה בברעזאווא ביום י"ד אלול תר"נ ושם מנו"כ. וכך חרות על מציבתה [העתק מקונטרס אבוהי דשמואל בסוף ספר 'בחצר הלוי': פ"נ / האשה החשובה / יראת ד' היא תתהלל מ' / **טויבה הערצאג** / נפטרה ביום י"ד אלול תר"נ לפ"ק / טוב בתוך ענוה עשתה / ותעש בחפץ בחקה ובדתה / ידיה שלחה בכשרות ביתה / באמונה החזיקה גדולה יראתה / הדר לבושה ביום צאתה / ת.נ.צ.ב.ה.

בתה מרת צארטל היתה אשת ר' **בנימין זאב הלוי וואזנער** ז"ל זקינו של מרן רבי **שמואל הלוי וואזנער** צ"ל בעל 'שבט הלוי', בן לבנו ר' יוסף צבי הלוי.

בעלה ר' מרדכי ליב נשא בזוו"ש את מרת שרה לבית שטערן מכפר דיאספאטוני הסמוך לסערדאהעלי ביום ב' כסליו תרנ"ה וגם ממנה העמיד דורות. נפטר זקן ושבע ימים ביום ה' חשוון תרפ"ב.

- **אברהם יעקב [Adolf]**, נולד בערך בשנת תר"ב, נשא את מרת Betti ניומאן מעיר הבירה וויען ביום כ"ג טבת תרכ"ט והתיישב שם ויולד בנים ובנות. נפטר בווען ביום ה' דחווה"מ פסח כ' ניסן תרע"ח ושם מנו"כ.

• תאומים, נולדו בערך בשנת תר"ח-תר"ט. 1) **יוסף צבי** [Josef], נשא לאשה מרת Rosalia בת דודו ר' יונה ליב האבערפעלד בטוראלוקא ביום כ"ג שבט תר"ל. לאחר נישואיו חזר לעיר מולדתו ברעזאווא ויולד שם בנים ובנות. [ביניהם בתם מרת חייטשע אשת הרה"ג ר' **אברהם חנוך פרידמאן** דיין בעיר סאטמאר כארבעים שנה עד שעלה על המוקד בשנות הזעם]. בסוף ימיו מצאנוהו בעיר מאקאווע אשר שם נפטר ושם מנו"כ, [ואולי רק עבר דרך שם ונפטר].

2) **יודא** [Juda], הלא הוא הגה"ק ר' **יודא גרינוואלד** אבד"ק סאטמאר. נשא לאשה מרת ריזל [Resi] בת הגאון ר' יוסף יוזפא שרייבער בנו השלישי של מרן החתם סופר זצוק"ל, בשירוויץ ביום ד' אלול תר"ל. ישב אצל חותנו בשירוויץ עד תרמ"ב שאז נתקבל לכהן כאב"ד בסאבאטיטש. בשנת תרמ"ט עבר לכהן בעיר באניהאד עד לשנת תרנ"ו, וכשתי שנים ומחצה כיהן בעיר שוראן עד חודש אלול תרנ"ט אז נתקבל כאב"ד בעיר סאטמאר שבה כיהן עד יום פטירתו בי"ט אדר תר"פ. ויתר פרשת גדולתו וגדולת אחיו התאום הגאון ר' יוסף צבי עיין עליהם בספר 'שבט מיהודה החדש' שנדפס בשנת תשנ"ה.

ויצויין לפלא שר' יוסף צבי נפטר במלאות שנה לפטירת אחיו ביום י"ט אדר א' תרפ"א, וגם ציינו זאת על מצבתו ["...ביום מלאת לו שנת ... פטירת תאמי צביה הוא אחיו הגאון הצדיק האבד"ק סאטמאר זצ"ל"].

• Henrietta, נולדה בשנת תרי"ב לערך, נישאה לר' Jakob שטיינער. נפטרה בבודאפעסט ביום כ"ח ניסן תרפ"ב והובאה לקבורה למחרתו בער"ח אייר תרפ"ב. מצאתי לה רק בת אחת, וגם שאר פרטים עליה לא ידועים לי.

לא מצאתי מפורש עוד בנים ובנות, ויצויין שבמאטריקעל ברעזאווא נמצאת אשה בשם Hani גרינוואלד נשואה לHerman שאנפעלד, ואולי גם היא בת לר' יהושע פאלק ומ' חי' שרה.

מידותם התרומיות של ר' יהושע פאלק וזוגתו, יראת חטאם וקורות חייהם נכתבו באריכות בספר שבט מיהודה הנ"ל עיין שם. [ומנוסח מצבתם דלהלן אפשר לראות הרבה].

ר' יהושע פאלק נפטר בברעזאווא ביום ט' שבט תר"נ ונקבר למחרתו בעש"ק פרשת בשלח י" שבט.

וזה נוסח מצבתו [העתק מקונטרס אבוהי דשמואל הנ"ל]:
 נפטר / בש"ט ביום ה' ט' / שבט ונקבר למחרתו /
 עש"ק יוד שבט בשנת / תר"ן לפ"ק / פ"נ / כבוד /
 פאר ונכבד בין הזקנים / ר' יהושע המכונה /

פאלק גרינוואלד / יזכה הוד וצר שם עולם להנחילו / פני אלפי למודי קודש

אותו להרגילו / פעמיו הכין באהבה לבית אלקים לצדם / אל הרנה ואל התפלה באשמורת לקדם / לימוד התורה לבנים ולאחרים ללמדם / קם מפעלו להחזיק אלה ולא.... / גם ראש ירים נכחו ואל אמת לעולם / זרכו / ת' נ' צ' ב' ה'.

מרת חיי שרה נפטרה לעת זקנתה בעיר סאטמאר [מקום רבנות בנה הגה"ק ר' יודא, שמה העתיקה מושבה כשנה וחצי לפני פטירתה] ביום ג' לפרשת חיי שרה(!) י"ח חשוון שנת תרס"ג בהיותה בת פ"ט שנים ושם מנו"כ.

וזה נוסח מצבתה : פ"נ / האשה המצוינת מאוד באמונתה / חסדה וטובה מלאה ביתה / ידה שילחה בכשרות ובינתה / הוד והדר פעלה וצדקתה / שרה ותוכל ועמדה לה נדיבותה / זכות צניעותה סבלנותה וענותה / ללמד לבניה תורה ולעשותה / ה"ה מרת / חיה שרה ע"ה /

אשת הנגיד המפורסם / ר' יהושע פאלק גרינוואלד ז"ל / מק"ק ברעזאווא / אמו של הרב אבי"ד / דפק"ק שליט"א / נפטרה ח"י חשוון תרס"ג לפ"ק / שם אמה יענטל ע"ה / ת' נ' צ' ב' ה'.

2) "איש תם ירא אלוקים מרבים" [מנוסח קבלת שחיטה לבנו ר' מרדכי מאת הגאון ר' אורי מיללער בעל יבן אורי] ר' שמואל [Solomon] הלוי האבערפעלד נולד לערך בשנת תקע"ו. [מש"כ במקורות אחרים זמן לידתו בשנת תקס"ו ואשתו בתקס"ה וחתונתם בשנת תקפ"ח וכן לידת ג' ילדיו הראשונים המדויקים עפ"י הצענוז"ס משנות התר"י אינו נכון, שכן הצענוז"ס הזה נרשם בטעות ונסתר כולו מהמאטריקע"ל דרעזניץ ומתעודות פטירתו ופטירת אשתו וילדיו, וכן ממה שבשנת

תרי"ח עוד ילדו בן כדלהלן, שלפי החשבון כבר היתה אז בת חמשים ושלושה שנים שאי"ז מסתבר].

אשתו מרת מרים לבית קראלאווסקי נולדה בעיר דרעזניץ שבמעהרין ביום כ"ב סיון תקע"ג לאביה מורינו רבי מרדכי הלוי קראלאפסקי [בן ר' גבריאל] אשר היה תלמידו ומשק ביתו של הגאון ר' משולם איגרא זצ"ל אבי"ד פרעשבורג ועוד, ולאמה מרת רבקה [בת ר' מיכאל].

ר' שמואל הלוי נדר בעד הזכרת נשמות הורי אשתו [על נשמות הוריו נדר אחיו ר' יצחק יונה יהודה] ונרשם בהמזכיר בוך של טוראלוקא. [על בנם

המוזכר 'מורינו רב ר' אברהם' וגם בכללות על משפחת קראלאווסקי כבר האריך הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש בעלי זכרון 62 ט"ז טבת תשפ"ג.

ר' שמואל וזוגתו זכו להעמיד משפחה גדולה כדלהלן :

- ר' **יעקב ישראל** [Jacob], יליד שנת תר"א, נשא לאשה מרת רחל בת הגאון ר' **דוד שיק** זצ"ל בעל 'אמרי דוד' ביום כ' אדר תרכ"ו, ויולד בנים ובנות. נפטר בטוראלוקא י"ז סיון תרנ"ז.
- **רבקה** [Regina], נולדה (בערך) בשנת תר"ג, נישאה להרה"ק המקובל ר' **שלמה קראלאווסקי** אחי אמה ביום כ"ז אדר ראשון תרכ"ז [אצלו היה זה כבר זיווג שני], ויולד בנים ובנות. נפטרה בפרעשבורג כ"ז אלול תרס"ג.
- **שרל** [Sali], שנת תר"י–תר"א, נישאה לר' **ישראל חיים** [Israel] **שראטטער** [מסאבאטיטש] ביום כ"א אדר תרל"ז. נפטרה בערב שבועות תרע"א. וזה נוסח מצבתה [העתק מספר בחצר הלוי], פ"ט / האשה החשובה והצדקת / מר' **שרל** ע"ה / אשת / מהר' **ישראל חיים שרעטטער** נ"י / בת ר' **שמואל האבערפעלד הלוי** / מטוראלוקא / ממשפחת מהר"ל מפראג זצ"ל / נפטרה ונקברה ערב חג השבועות / תרע"א / ושם אמה מרים. [בהצענוזוס משנת תרכ"ט מופיעה שם Zuzana, ולכאורה היא היא שרל-Sali הני"ל].
- **Juda**, נולד ח' תשרי תר"ב, [בהצענוזוס משנת תרכ"ט יש ילד בשם Jonas שנולד בשנה זו, וכפ"י היה להם איזו סיבה לשנות את השמות בצענוזוס זו וכמו שנראה בשאר השמות ג"כ, ואולי שמו יונה יהודה כמו דוד]. נשא את מרת **רחל לאה** [Roza] בת 'הרבני הצדיק מו"ה **יהודה הלוי** מורה ודאין דק"ק נאוואמעסטא-ניישטאדטעל-עיר חדש' [לשון בנו הגה"צ ר' משה שמעון בהקדמה לספרו ישמח לב, וע"ע פרטים על משפחה חשובה זו בהוצאה החדשה לספר 'ישמח לב'] ביום כ"ג סיון תרל"ח [במקום אחר בהמאטריקעל כתוב ג' תמוז תרל"ט, ועוד במקום אחר ביום ב' דחול המועד פסח(?! תר"מ)], ויולד בנים ובנות. שימש כשו"ב בכמה קהילות [כ"ה במאטריקעל בשנת תרנ"ח ותרנ"ט בשאראשד [Sarosd]], ובשנת תרע"ב בדושנאק [[Dusnok]], נפטר י"ג אלול תרע"ב בדושנאק והובא לקבורה למחרתו בבודאפעסט.
- **דבורה** [Julie ובצענוזוס הני"ל Verona], נולדה ב' טבת [זאת חנוכה] תר"י, נישאה לר' **יעקב** [Jakab] **גריין** [בן יהודית אחות אביה] בט"ו חשון תרמ"ד [ע"י עליהם עוד בערך אביו]. נפטרה בפאקש כ"ט תשרי תרפ"ח.
- ר' **מרדכי** [Markus] כ"ח טבת תרס"ז. יש תח"י תעודות קבלות שחיטה לר' מרדכי מגדולי הדור משנת תרל"ה, בהיותו בחור בן תשע

עשרה, ה"ה הרה"ג ר' אורי מיללער רב דק"ק ברעזאוווע, הרה"ג ר' מרדכי ברודא רב דק"ק מיאוווע, הרה"ג ר' אהרן שמואל אסאד מסערדאהעל, ומהרה"ג ר' יוסף ברעזניטץ רב דק"ק וואכטערליץ (בן אחי המהר"ם שיק) משנת תרל"ו >ראה להלן העתק התעודות בשלימותן<.

לא ידוע לי מתי התחתן בזווג ראשון ואם היו לו בנים מזווג זה, אבל בוי תמוז תרמ"ז נשא בזווי"ש את Rebeka לבית העלער מברעזאוווא [ורשום עליו שהיה אלמן] ויולד בנים ובנות.

בקבלת שחיטה משנת תרנ"א מהרה"ג ר' עקיבא הכהן שטראסער כתב "והנה זה עשר שנים אשר לא עסק הנ"ל בעבודת השחיטה וישב במקום מולדתו בישוב הנ"ל לעסוק במו"מ", וכפה"נ שיצא אז (תרנ"א) מעיר מולדתו ועבר לשמש כשו"ב בגלילות ניישטאדטעל לכארבע שנים עד שנת תרנ"ה.

212

מתי אפסיד אז האו געקאן יקראט דע זומם אפסידען
 זעט זעלע נויכטיג גרוש ריחט פלע טעל אונד
 געיס וניצאט גו אט גאנצע נפלי ט האו ובלא געיס
 ונענד זעלע סעטי יסיר דע זאוס טאוס ואל נענד און געיס
 וכושי יק בלק כפוק העלע וטאק וטעל העל טונד
 אקט או יקום טענד דע אונדע אן טענד אונד יקא
 זאל זאל טעל אונד וטאוס טעל זעלע פ נענד אונד יקא
 היינדע וניכע י ופסע און טעל אונד אונד יקא
 זעלע פידעל טעל פ אונד טעל אונד יקא
 זעלע אונד פידעל טעל פ אונד טעל אונד יקא

והא לך העתק מקבלת שחיטה משנת תרנ"ה מאת הרה"ג ר' שמואל צבי שטריקער:

בע"ה

באתי להעיד על האי גברא יקירא כ"ה מרדכי האבערפלד ששימש בישוב ניידארף שהוא תחת דגלי כמעט ארבע שנים, ומצאתי בו את שאהבה נפשי כי הוא

ירא שמים, ותמיד מצאתי סכיניו יפה עד מאוד מאוד ולא נמצא שום שמץ ודופי רק הלך בדרך הישר והטוב, וכעת הוא מוכרח לבקש לו מקום מנוחה, ע"כ אמרתי אל תמנע טוב מבעליו וראוי לאיש כמותו לסעדו ולתמכו במה דאפשר, כי נודע שמנעוריו הלך בדרכי התורה והיראה, ובדברי אלו יהי לו לראי ולהמליץ בעדו.

בעה"ח פה ע"ח [=עיר חדש] יום ד' לסדר כי תצא תרנ"ה לפ"ק

הק' שמואל צבי שטריקער דיין דפה ורב בק"ק בעצקא והגליל

ואכן מצאנו אותו כבר בשנת תרנ"ו בגלילות וויען, שמצא לעצמו שם מקום מנוחה, ושהה שם עד להשוואה האיומה שאז גלה למחנה טערעזיענשטאדט ונפטר שם י"ט ניסן ד' דחווה"מ פסח תש"ב, הי"ד. [יצוין שבתעודת פטירתו במחנה טערעזיענשטאדט נרשם ששימש כשליח ציבור].

- אברהם [Abraham] נולד ב' טבת -זאת חנוכה- תרי"ח, כפה"נ נפטר בצעירותו שכן שמו כבר אינו מוזכר בהצענזוס משנת תרכ"ט.

בה'מזכיר בוך' דק"ק טוראלוקא נרשם הזכרה לעילוי נשמת ר' שמואל ונשמת אשתו שנדרו בניהם חמשה עשר זהובים כסף בעד הזכרת נשמתם. ויש לציין שבהזכרה על אשתו כתבו "ונשמת האשה מרים וכו'" ולא נשמת אשתו, ובה'מזכיר בוך' יש רק עוד הזכרה כזאת אצל גיסו ר' מרדכי גרין, ולגבי ר' מרדכי ידענו שהיה לו זווג שני וכפה"נ לכן לא כתבו נשמת אשתו, וא"כ לכאורה משמע מזה שגם ר' שמואל היה לו זיווג שני בשנים הספורות הללו בין תר"ינ שנפטרה אשתו עד לפטירתו בשנת תרנ"ז, [ובשעת פטירתו כבר נרשם עליו במאטריקעל שהוא אלמן], ועד

כמה שחפשתי לא מצאתי לזה סימוכים משום מקום. רק זה אגיד שקבלתי לפני כמה שנים מהרב יוסף צבי האבערפעלד מירושלים קונטרס תולדות על משפחת האבערפעלד וכתב שם בזה"ל "ר' שמואל אבי זקנינו ר' יעקב ידוע במשפחה שנשא זוו"ש במיאוא" ע"כ, [לא ידוע לי במשפחה מקור אחר לקבלה זו], ולפי"ד מצאתי לו עד בה'מזכיר בוך' כנ"ל. ולפי זה יוצא שבשבע שנים הללו הספיק להתחתן במיאואווא ואחר פטירת אשתו השניה חזר לטוראלוקא, שכן במאטריקעל נרשם מקום פטירתו בטוראלוקא.

כמעט שאין לנו פרטים על קורות חייו, אמנם סיפור אחד מקובל אצל יוצ"ח שהיה לו מעשה ניסים כמעשה דאלישע הנביא עם השמן, שפעם אחת התלוננה אשתו מרת מרים על שאין לה מה להאכיל את הילדים, והציע לה שתמכור מהנפט שהיה להם, ומכרה מזה זמן רב, ששרתה ברכה בחביותיו ולא אזל הנפט, עד שלא יכלה להתאפק וסיפרה על גודל הפלא לבעלה ואז הפסיק השפע ויעמוד השמן'.

ועוד מסופר שפעם אחת פרצה שריפה בכפר והגיעה עד לביתם ונשרף הגג עד המקום שהיה מונח שם האפיקומן של פסח האחרון [וכמנהג המובא בפוסקים לשמר חתיכה מהאפיקומן לכל השנה] שאז נבלעה האש ונכבתה.

ועוד מקובל אצל יוצ"ח שכאשר בנו ר' יעקב ישראל הנ"ל נפטר עליו בחייו [ביום י"ז סיון תרנ"ז] נגע הדבר מאוד ללבו והתאבל עליו מאוד ולא מצא מרגוע לנפשו, וחזר ואמר כל הזמן לשון הפסוק "וילכו שניהם יחדיו", ובתוך שלשים יום לפטירת בנו [ביום י"א תמוז תרנ"ז] הסתלק אף הוא לגנוי מרומים.

כאמור, נפטר ר' שמואל זקן ושבע ימים בהיותו בן יותר משמונים שנה ביום י"א תמוז תרנ"ז, והובא לקבורה למחרתו בטוראלוקא.

בספר תורת אבות שנדפמ"ח (בשנת תשי"ג) נדפס שם בעמוד ע"ט הספד של הרה"ג ר' עקיבא שטראסער על ר' שמואל, ותו"ד הוא הזכות שיש לו לאדם שהניח בניו שמתנהגים בדרך הישר, וגם שמי יכול לומר זכיתי ומלאתי כל חובי כראוי, אבל כשיש לו בניו הולכים בדרך ה' תנוו דעתו שהוא תהיה לו עליה בקבר מזכיותיהם, עיי"ש עוד.

אשתו מרת מרים זכתה גם היא לאריכות ימים ונפטרה ביום י"ב תשרי תר"ג בטוראלוקא.

3) מרת יהודית. בעלה 'מורינו רב רבי' [כ"ה במזכיר בוך של ק"ק טוראלוקא]

מרדכי גרין, נולד באונגאריש בראד שבמערהין בסביבות שנת תקפ"ה לאביו ר' **שמואל** [בן ר' יצחק] ולאמו מרת רחל [בת ר' יצחק].

[בה'מזכיר בוך' בהזכרה י"א מוזכר "...את נשמת החבר ר' שמואל בן החב'ר ר' יצחק וינ' אשתו רחל בת הח' ר' יצחק בעבור שבנם מו"ה ר' מרדכי נדר "... ולכאורה מאחר שידענו ששם אבי ר' מרדכי היה שמואל כמו שמוזכר בהזכרה שנרשם בשם בנו [של ר' מרדכי] ר' שמואל כדלהלן, נראה שהזכרה י"א הני"ל נרשמה ע"י בנו ר' מרדכי, וא"כ שם אבי אביו הוא ר' יצחק ושם אמו הוא רחל בת ר' יצחק כדלעיל. ונראים

הדברים ג"כ ממה שהשמות האלו נמצאו אצל בניו ובנותיו כדלהלן].

בהגיעם לפרקם נישאו וילדו בניו ובנות כדלהלן:

- ר' **יעקב** [Jakab] **גרין**, נולד (בערך) בשנת תר"ד, בזווג ראשון נשא את Julie לבית פישער מהעיר באיא [Baja] ביום כ"ג שבט תר"ל ויולד בניו ובנות.

אחר שמתה עליו אשתו הראשונה [לא ידוע לי זמן פטירתה, רק פרט זה שבשנת תרל"ט עדיין מצאתי אותה במאטריקעל באיא בלידת בן], נשא אשה בשנית את דבורה בת דודו ר' שמואל האבערפעלד ביום ט"ו כסליו תרמ"ד ויולד בניו ובנות.

כבר בחתונתו השניה נרשם מקום מגורתו 'פאקש', ושם חי עד לפטירתו ביום ח"י טבת תרפ"ב ונקבר שם. וזה נוסח מצבתו [העתק מספר בחצר הלוי]: כן צוה! / כ"ה / **יעקב גרין** / בן מו"ה **מרדכי** / מק"ק טורא לוקא / ממשפחת מהר"ל מפראג / ה"י מורה ילדים / באמונה ובהתמדה מ"ו שנים / נפטר בן ע"ח שנים / י"ח טבת ונקבר י"ט בו תרפ"ב לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה' / ושם אמו יהודית / ואשתו מרת דבורה / בת מו"ה שמואל האבערפעלד / אשר היתה מאותו מקום /

ומאותה משפחה / נפטרה בת ע"ג שנים ער"ח חשוון תרפ"ח לפ"ק / שם אמה מרים.

- **אסתר** [Netti], נולדה בשנת תר"ה-תר"ו, נישאה לר' **יעקב ווארטמאן** מסקאליץ ביום ל"ג בעומר תרכ"ז. עברה לגור בסקאליץ עם בעלה ויולד שם בנים ובנות. בשנת תר"מ עדיין היו בסקאליץ, ובשנת תרמ"ח גרו בוויען עיר הבירה [ר' יעקב נפטר שם בכ" טבת תרמ"ט], נפטרה בוויען אור לכ"ט חשוון תר"צ.

- Antonia, Toni, נולדה בשנת תר"ח, נישאה לר' **יעקב זינגער** [בן ר' שלמה ליב זינגער אב"י בק"ק טורלוקא, אשר נדב ב' גולדען ליהודי פרס כנוזכר במכ"ע 'שבת אחים' תרל"ב פרשת תרומה] ביום ג' כסליו תרכ"ט. היה מגבאי החברא קדישא דק"ק טוראלוקא והוא אשר כתב את המזכיר בוך דק"ק טוראלוקא הנ"ל. שמו מוזכר בפרענומערנאטין לס' חידושי ושו"ת מהר"מ ברודא הנדפס בשנת תרס"ח.

- **רחל** [Rosi, Rosalia], נולדה ז' אייר תרי"א, נישאה לר' **אשר** [Adolf] **דאלדנער** מוויען ביום י"ט אדר תרל"ג ויולד שתי בנות. נתגרשה מבעלה כ"ג טבת תרנ"ו, ובט' סיון תרנ"ח נישאה בשנית לר' **יצחק פריינד** ראש הקהל וראש החברא קדישא דק"ק פאקש. ר' יצחק נפטר בג' תשרי תר"ע והגאון ר' יוסף ליב סופר זי"ע נשא עליו הספד מר ושבחו מאוד, נדפס בספר דרשות ילקוט סופר דרוש קנ"א עיי"ש.

- Soffia, נולדה כ' אב תרי"ג, נישאה לר' **Herman וילהעלס** מוואג-ביסטריץ ביום כ"ז ניסן תרל"ח, (במקום אחר רשום כ"ז אדר תר"מ, והראשון נראה לי נכון). עברה לגור בעיר בעלה וילדו שם בנים ובנות. נתאלמנה מבעלה בכ"ד אייר תרס"ג, ובשנת תר"צ עדיין מצאנו אותה בה'צענוז"ס' מעיר ביסטריץ רשומה ביחד עם אחד מבניה.

- Mari, נולדה כ"ג ניסן תרט"ז, נפטרה כחודשיים אח"כ ביום כ"ו סיון תרט"ז.

- ר' **שמואל** [Samuel] **גרין**, נולד י"ב סיון תרי"ז. נשא את מרת **חיילא** (Hani, Johanna) בת ר' **אהרן פישמאן** [אב"י בכפר טוראלוקא, נכדו הרב שלום יעקב דזשעיקאב ממאנסי הו"ל כמה ספרי קדמונים מכת"י, נפטר לאחרונה בז' אלול תשפ"ג יחא זכרו ברוך] ביום ט"ז אב תרמ"ח, [בן דודו אברהם ב"ר יונה לייב האבערפעלד היה גיסו ע"י שנשא את Terezia בת ר' אהרן פישמאן], ויולד בנים ובנות.

נדב עשרים זהובים כסף להחברא קדישא דק"ק טוראלוקא בעד הזכרת נשמת אביו [ואחיו יצחק, עיי' להלן], ונרשם בה'מזכיר בוד' דשם. [מעניין לציין שבה'מזכיר

בוד' מוזכרת נשמת 'האשה' ולא נשמת אשתו, ולכאורה הטעם מחמת שלאחר פטירת אשתו יהודית נישא בשנית וכדלהלן. כפי עדות בן אחות אשתו [בן אברהם האבערפעלד הנ"ל] באתר 'יד ושם' ר' שמואל ואשתו נהרגו על קידוש השם באושוויץ בשנות הזעם, הי"ד.

- ר' יצחק [Isak] גרין, נולד י"ג אב תר"ט, לא ידוע לי כעת שום פרטים עליו חוץ מהיותו 'רופא' כפי שנרשם בה'מזכיר בוד' כנ"ל, וגם שבעת כתיבת ה'מזכיר בוד' בסביבות שנת תר"ס כבר לא היה בין החיים.

- ר' נתן נטע [Nathan] גרין, נולד כ"א אייר תרכ"ב, נשא את מרת Julia דיאמאנט מברעזאווע ביום כ"א חשון תרמ"ח והתיישב שם, ויולד

בנים ובנות. הובלו למחנה ההשמדה סאביבאר ביום כ"א תמוז תש"ב, הי"ד.

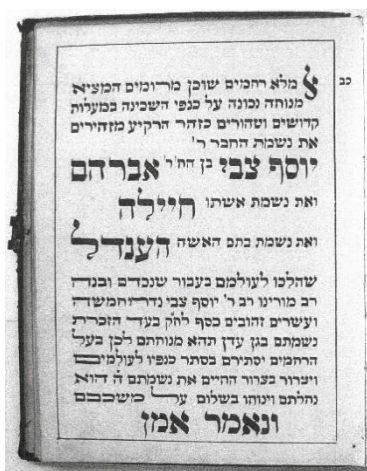
מרת יהודית גרין נפטרה בדמי ימיה בליל ב' דסוכות תרכ"ד כשבועיים לאחר פטירת אמה מרת יענטל, ומציבה אחת הוקמה על שתייהם.

כשנתיים לאחר פטירת אשתו הראשונה נשא ר' מרדכי בזווג שני את מרת הענדל [Hanni] לבית גרינוואלד מברעזאווע ביום ט"ז אלול תרכ"ה. לא ידוע לי פרטים אודות קורות חייה קודם לכן ולמי היתה נשואה בזווג ראשון וכדו'.

מזווג זה נולד לו בן אחד ביום כ' חשון תרכ"ח ויקרא שמו בישראל יוסף ה[ע]רש [Josef Hirsch]. לא ידוע לי פרטים על חייו, ועיי' להלן.

והנה, לדעתי קרוב הדבר לשער שהאשה מרת Hanni לבית גרינוואלד מברעזאווע הנ"ל היא אחות ר' יהושע פאלק גרינוואלד [מברעזאווע] בעלה של חי' שרה אחות יהודית האבערפעלד זיווגו הראשון של ר' מרדכי כנ"ל [ואביו

של הגה"ק ר' יודא גרינוואלד]. והטעם, שכן בימזכיר בוד' דק"ק טוראלוקא בהזכרה כ"ב כתוב כך: "...את נשמת החבר ר' יוסף צבי בן הח' ר' אברהם ואת נשמת אשתו חיילה ואת נשמת בתם האשה הענדל שהלכו לעולמם בעבור שנכדם ובנה רב 'מורינו' רב ר' יוסף צבי נדר(ו) חמשה ועשרים זהובים כסף..." , ולכאורה המובן הפשוט בהזכרה כזו שלא הזכיר הנכד 'מורינו' רב ר' יוסף צבי

את שם אביו הוא משום שהוא הוא הבן יוסף הערש שנולד לו לר' מרדכי גרין מזווי"ש ולעילוי נשמת אביו כבר הוזכר ע"י בנו שמואל מזווג ראשון, ולכן לא הזכיר אלא שם אמו שעדיין לא הוזכרה. ומצינו שם זה במשפחת גרינוואלד, שאחיו התאום של הגה"ק ר' יודא גרינוואלד נקרא בשם יוסף צבי [והוא היה חתן ר' יונה לייב האבערפעלד אחיה של יהודית גרין]. וחפשי בין כותבי התולדות למצוא שמו של אבי ר' יהושע פאלק גרינוואלד [זקיניו של הגה"ק ר' יודא] ולא מצאתי בזה שום דבר, ואם כנים דברינו מצינו שמו שהוא יוסף צבי בן אברהם.

שוב מצאתי סימוכין גדולים לדברי בקונטרס 'אבוהי דשמואל' בסוף ספר 'בחצר הלוי' הנ"ל שהביא מכתב מכת"י הגה"ק ר' יודא גרינוואלד וכ' שם שם אביו "יהושע פאלק בן חי", והיינו השם 'נשמת אשתו חיילה' שכתוב בהזכרה הנ"ל, [ולא כמש"כ שם שם אמו חיה].

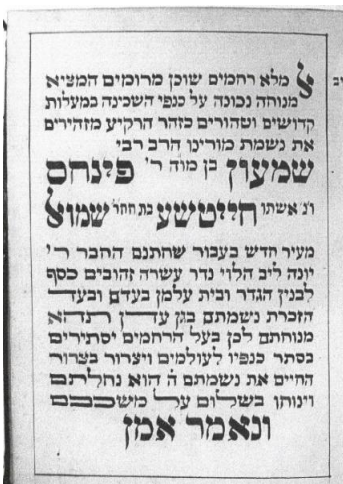
ועוד נקודה קטנה, שבמאטריקעל ברישום הנישואין של ר' מרדכי גרין עם אשתו השניה לבית גרינוואלד מוזכר כעדות ר' פאלק גרינוואלד, ולדברינו הוא היה אחיה של הכלה מרת הענדל.

מורינו רב ר' מרדכי גרין נפטר בטוראלוקא זקן ושבע ימים ביום עש"ק פרשת תרומה ג' לחודש אדר א' תרנ"ד ונקבר שם.

4) ר' יצחק יונה אריה [המכונה ליב] **הלוי האבערפעלד**. אשתו מרת **בילא** לבית **לאוויסאהן** נולדה בנאוואמעסטא [עיר חדש - ניישטאדטעל] (4 Nove Mesto Nad Vahom) שבסלובקיה בל"ג בעומר שנת תקפ"ו, לאביה "מורינו רב" [כן מתואר בהמזכיר בוד' של ק"ק טוראלוקא] ר' **שמעון הלוי** [בן ר' פנחס] ולאמה מרת **חייטשע** [בת ר' שמואל] לבית שענק.

[מן החובה לברר ששמו לא היה כמו שכתבו בהמזכיר בוד' יצחק יונה יהודה' (כדלהלן), אלא שמו יצחק יונה ארי' המכונה ליב, שכן כמבואר להלן היה לו בן בשם יהודה, וגם על מצבתו כתבו שמותיו ארי' וליב (כדלהלן). ויש לציין גם שלבנו יהודה הנוצר היה בן בשם יצחק יונה ארי' שנפטר לעולמו בהיותו רק כבן ט"ז חדשים ומצבתו קיימת בטוראלוקא בשם ארי', וגם בהמאטריקעל בשעת לידתו כתב הגאון ר' יוסף

ברודא שמו 'יצחק יונה ארי' המכונה יונה ליב'. ומצאתי עוד שבמצבת נכדו בן לחיים בנו כתוב 'יונה יהודה' ובדאי קראו לו שם זה על שם זקינו וא"כ נראה ששמו כן היה 'יהודה', אבל בהפנקס מילה של ר' יעקב עקיבא סופר רשם שעשה פריעה על ילד זה (בן חיים הנ"ל) וכתב השם 'יצחק יונה ליב', וברור שמה

שכ' בהפנקס מילה שהיה בקריאת השם יותר נכון מנוסח המציבה. וכפח"י כיון שקראו אותו בשם יונה ליב רצה כותב המזכיר בוך לתרגם השם ללשון הקודש וחשב בטעות שהשם הוא יהודה ואינו כן.

ר' יונה לייב

הלוי נדר בעד הזכרת נשמות הוריו והורי אשתו ונרשם בהמזכיר בוך של טוראלוקא.

בהגיעם לפרקם נישאו בין השנים תר"ג-תר"ח וזכו להקים משפחה גדולה כדלהלן:

- Rosa(lia), נולדה כ"ב אב תר"ט, נישאה לבן דודה הרב יוסף צבי גרינוואלד [אחיו התאום של הגאון ר' יודא גרינוואלד מסאטמאר] ויולד בנים ובנות [ע"י עליו לעיל אצל אמו ח"י שרה].
- Soni?, נולדה כ"א אלול תרי"א, נפטרה בילדותה בת אחת עשרה שנים ביום א' חשון תרכ"ג.
- Jacob, נולד כ"ו אייר תרי"ב, נשא את מרת Helene קאליש [kolisch] בסוף שנות התר"ל ויולד בנים ובנות. בשנת תר"פ נשא בזו"ש אשה לבית ברעננער. נפטר בבודאפעסט א' אדר תר"צ.
- ר' יודא [Julius] הלוי האבערפעלד, נולד י"ג אייר תרט"ו, נשא את מרת Hermine לבית קליין ביום ג' חשון תרמ"ב ויולד בנים ובנות. בפרענומערנאנטין לספר חידושי ושו"ת מהר"מ ברודא שנדפס בשנת תרמ"ח מעיר טוראלוקא מוזכר "מו"ה יודא סג"ל האבערפעלד". [יהודא בן ר' שמואל האבערפעלד לא היה גר בטוראלוקא בעת ההיא]. נפטר ונקבר בפרעשבורג ג' שבט תר"פ.

- Solomon, נולד כ"ב אייר תרט"ז, כפה"נ נפטר בילדותו [בצענזוס משנת תרכ"ט כבר אין שמו מוזכר].
- Philipp, נולד י"ג תשרי תרי"ח. נשא את מרת Lina לעוועער [Lowbeer], משפחה חשובה בטאפאלטשאן, ביום כ"ז ניסן תרמ"ד ויולד בנים ובנות.
- ר' **חיים** [Heinrich], נולד ז' חשוון תרי"כ. נשא אשה לבית האבערפעלד מאושפיצין [משפחה ידועה באושפיצין, אשר ראש המשפחה בשם יעקב הקים בית חרושת למשקאות חריפים בשנת תקס"ד וצאצאיו ניהלו העסק עד פרוץ המלחמה. אגב, ראוי היה לחפש ולברר שייכות המשפחות האבערפעלד מטוראלוקא ואושפיצין, שהרי גם הם לויים היו, וגם מצאתי מי שכתב שמשפחת האבערפעלד מאושפיצין מקור מוצאם הוא מטוראלוקא, וכל זה צריך בירור] ויולד בנים ובנות.
- לאחר שנת תר"ס [מצינו שני בריתות שנעשו לבניו בטוראלוקא בפנקס מילה של הגאון ר' יעקב עקיבא סופר בשנת תרנ"ט ותר"ס] עבר לגור ב'ברין' [Brno] שבמעהרין שם נפטר בד' אייר תרצ"א, והעבירו אותו לקבורה בטוראלוקא [כ"ה במאטריקעל בברין שהעבירו אותו]. בהפרענומערעאנטין לספר חידושי ושו"ת מהר"מ ברודא הנ"ל מעיר טוראלוקא מוזכר "כ"ה חיים האבערפעלד". [זוה נוסח מצבתו בעיר טוראלוקא, "פ"י / כה"ר חיים הלוי / האבערפעלד / אבותיו הנגיד כה"ר / יצחק יונה יהוד' הלוי / וזוגתו מרת בילא ע"ה / י"ג ארבעה באייר תרצ"א לפ"ק / חלקנו חיי רוחנו ונפשנו / ירדת לקברות ונפרע פארנו / יצאת למנוחה ואותנו עזבת לאנחה / מר מר לנו לא מצאנו נחמה / ת.נ.צ.ב.ה.].
- ר' **אברהם** [Adolf], נולד ט"ז אייר תרכ"א, נשא את מרת ריזל [Terezia] בת ר' אהרן פישמאן ביום י"ב כסליו תרנ"א ויולד בנים ובנות. נפטר ונקבר בטוראלוקא ביי"ט חשוון תרפ"ו.
- **חייטשע** [לכאורה ע"ש אם אמה כנ"ל] [Katharina], נולדה ה' אלול תרכ"ב, נישאה לר' Paul שטיינער מעיר פאפא [משפחה ידועה בפאפא] ביום ט"ז אדר תרמ"ב ויולד בנים ובנות.
- **יענטל** [כנראה ע"ש אם אביה כנ"ל] [Johanna], נולדה ה' כסליו תרכ"ד, נישאה לר' David קאהן-גאנזל מעיר הבירה וויען ביום ב' כסליו תרמ"ג.
- **יהודית** [Judith], נולדה י"ב אדר תרכ"ה, נפטרה בילדותה ביום ו' אייר תרכ"ו.
- Ernestina, בשנת תרכ"ז, נישאה לר' Henrik טויב מעיר פישטיאן ביום כ' סיון תרמ"ו.
- **שמעון**, נולד י"ג כסליו תרכ"ט, [העתק מפנקס מילה של הרה"ג ר' יעקב עקיבא סופר: "אות] נב, פריעה אצל הילד שמעון (מסומן בעיגול, שזה אומר שנפטר בילדותו) בן ר' יונה ליב האבערפעלד עם בעל

החיתוך ר' פנחס ז"ש (=זאנענשיין), נימול לשמונה יום ו' עש"ק לסדר וישב כ' לחדש כסליו תרכ"ט לפ"ק בישוב טורי' לוקא"ן].

- ר' **משה** [Marcel Mor], נולד ב' טבת תרל"א, נשא את האשה Ilona לבית קיש ביום כ"ד תשרי תרס"ב ויולד בנים ובנות, (התגרש באלול תרע"ז), נישא בשנית למ' Olga לבית נויפעלד ביום כ"ה חשון תרפ"א [אח"כ התגרש בחשון תרצ"ב] נפטר כ"ט חשון תרצ"ז.

ר' יצחק יונה יהודה נפטר ביום כ"ב אב תרנ"ב בהיותו בן ששים ושבע שנים. וזה נוסח מצבתו, למעלה: איש זקן ונשוא פנים (...הדריך?) עדת נאמנים כ"ה יצחק יונה ליב סגל האברערפעלד / נפטר בש"ט ביום כ"ב אב ונקבר בכבוד גדול

כ"ג בו תרנ"ב לפ"ק. גוף המציבה: **יצחק** צחק ליום אחרון לביאתו / צדק לפניו הלך וחסד לעמתו / חכמי תורה ילווהו שם לסכתו / קרוב להם ישב שם ימליצו זכותו / **יונה** העל כן ימצא שם מנוח / ובעבור זאת נשמתו לריח ניחוח / נרות של תורה ועבודה במזבח / העלה למען יאירו כשמש וירח / לדור ודור יתהלל ויתפאר מעשהו / יען זריו **כארי** חשב עם קונוה / בהניח ברכה אשר לדורות הנהו / **סגלים** יראו וכן יעשו דורותיו / גמילת חסד אשר עשה למשפחותיו / לומדי התורה אשר כבד לנפלאותיו / ה"י **אבי-עזר** לצרכי צבור

וקורותיו / **פעל** ועשה **דבר** לאה"ק ותולדותיו / זכרונו לעולם התח' כטל תחיות.

אשתו מרת בילא נפטרה כעשר שנים אחריו ביום כ"ב שבט תרס"ב. [ראה מש"כ הגאון ר' יוסף ברודא במאטריקעל "שם אבותיה כה"ר שמעון הלוי וזוגתו מרת "חייטשא" (לא מצאתי שם זה בספר שמות אנשים ונשים)].

לאחר פטירתם נדרו בניהם בעד הזכרת נשמתם ונרשם בה"מזכיר בוך" דק"ק טוראלוקא.

במודעה בעיתונות על פטירת ר' יונה ליב נכתב כך [מתורגם (בערך)]: "בראש מושפל ובלב מלא צער הננו מודיעים בזה לכל הקרובים והידידים והמכרים,

Tiefbetrübt, mit schmerz erfülltem Herzen geben wir Hiemit allen Verwandten, Freunden und Bekannten in der Ferner française Kunde von dem Ableben des theuren, ungeliebten Vaters, Erziehungswelche Waters, Schwiegervaters und Großvaters, Secun

Jonas Haberfeld י"ה

Grossgrundbesitzer und Ausschussmitglied des Neutraer Komiteats,

der nach 43jähriger glücklicher Ehe, in seinem 67. Lebensjahre, am 11. d. M. in ein besseres Jenseits überufen wurde.

Elisabeth Haberfeld geb. Lövisohn, als Gattin.
Jakob Haberfeld, Julius Haberfeld, Philipp Haberfeld,
Henrik Haberfeld, Adolf Haberfeld, Moriz Haberfeld,
als Söhne.

Rosa verch. Grünwald, Katalin verch. Steiner, Johanna verch. K. Gansl, Ernestine verch. Taub,
als Töchter.

Josef Grünwald, Paul Steiner, David K. Gansl,
Heinrich Taub,
als Schwiegeröhne.

Helene geb. Kolisch, Hermine geb. Klein, Lina geb. Löwbeer, Therese geb. Fischmann,
als Schwiegertöchter.

Zahlreiche Enkel und Enkelinnen,

Terulufa, 17. August 1892.

8919

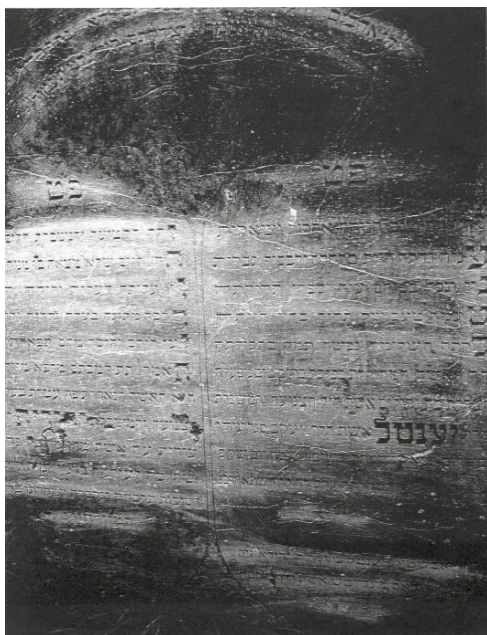
את החדשות המצערות על פטירתו של האדם היקר לנו, בעל בלתי נשכח, אבינו חמינו וזקנינו, מר יונה האבערפעלד, הנגיד בעל אחוזה גדולה וחבר הועד של מחוז נייטרא, שלאחר ארבעים ושלושה שנים של חיי אושר עם אשתו, בגיל ששים ושבע, נקרא לעולם שכולו טוב ביום הארבעה עשר לחודש [הלועזי]". ושוב נמנו בניו ובנותיו בשמם וכל יוצאי חלציו בכלליות.

*

כבר מתחילת שנות הת"ר מצינו השם "יעקב" אצל יוצאי חלציו של אבי המשפחה רבי יעקב האבערפעלד, וכפי הנראה הוא נפטר בסביבות שנה זו.

זוגתו מרת יענטל נפטרה כבת שבעים וששה ביום כ"ח אלול תרכ"ג, ולאחר שגם בתה מרת יהודית נפטרה כשבועיים אח"כ הוקמה מצבה אחת על קבריהם.

וזה נוסח מצבתה: פ"ט / יד ושם טוב הניחה אחרית ושארית / עניה ודלה היית בתחלה ולבסוף גברית/ נין ונכד בפיהם עוד יספרו תהילתה / טעמה טעם של

תחיה בחיי חיתה / לקתה השלימה נפשה תמה בתפלתה / ה"ה האשה המהוללת בפי כל ברוב טוב מפעלה / הצדקת בת גדולים אשת חיל הצנועה והמשכלת / מרת יענטל אשת הר"ר יעקב סג"ל ינוחו / בשלום יצאת נשמתה בשיבה טובה יום ש"ק פ' / נצבים ונקברה למחרתה ערב ר"ה סוף שתא תרכ"ג / לפ"ק ת נ צ ב ה.

ולמטה נחרט כך: גראבשטיין יענטל בת מו"ה יהודא זיס / פאן גראס מעזריטש אשת הר"ר יעקב / סג"ל.

בשולי המאמר:**העתק תעודות שחיטה לרבי מרדכי האבערפעלד מטורא לוקא**

לעיל הוזכרו כתבי התעודה שניתנו לר' מרדכי האבערפעלד. להלן העתקתם מתוך העתקה ששלח ר' מרדכי לקהילת פרויענקירכען, הנמצאת בארכיון הקהילה. הרבנים המעידים הם: רבי אורי מיללער אב"ד שוסבורג וברעזאווא מח"ס 'בן אורי' (ראה אודותיו בעלה 63 עמ' טו), רבי מרדכי ברודא אב"ד מיאווא מח"ס שו"ת וחי' מהר"ם ברודא, רבי יוסף ברעזניטץ אב"ד וואכטערליץ בן אחיו של מהר"ם שיק, רבי אהרן שמואל אסאד אב"ד סערדאהעלי ורבי עקיבא כ"ץ שטראססער אב"ד מיאווא וטאקאי חתנו וממלא מקומו של מהר"ם ברודא. מכתבו של רבי שמואל צבי שטריקער הועתק לעיל בגוף המאמר.

תשו"ח להרב עמרם וידר על צילום והעתקת התעודות ולהרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש על העזרה בפיענוח.

מרבי אורי מיללער אב"ד ברעזאווא

בעזה"י

המוכ"ז ה' החשוב כ' **מרדכי** בן ידידי נ"י איש תם ירא אלוקים מרבים כ"ה **שמואל הלוי נ"י האבערפעלד** מטורא לוקא, אשר כמו זה שתי שנים לקח ממני קבלה על שחיטות עופות, אתיא לקדמנא על הנסיון ליטול קבלה על בהמות ושחיטת גסות ודקות, והנה שמש בבית המטבחים אצל הרב נ"י מו"ה **משה יעקב** נ"י שוחט מומחה בק"ק מיאווא עד שהעיד עליו שבקי כהוגן במשמוש הריאה פנימי וחיצון, ומלבד זה ניכר לי כבר מאז שהוא ירא [ו]שלם, וכעת מצאתיו בקי היטב בכל הדינין כאשר הם כתובין על הספר ספר לקיטת יצחק, וגם הוא בקי בהשחזת הסכין, ומוצא פגימה אפילו דקה מן הדקה. לזאת הנני [נותן] לו קבלה גם על שחיטות ובדיקות גסות ודקות, ומהיום והלאה יהא כשאר שוחטין מומחין ותיקין על השחיטה ועל הבדיקה, יאכלו ענוים וישבעו מזבחו בלי שום פקפוק וחשש כלל וכלל. רק שלש אני (ג) [מ]וטל עליו, א' להיות תם וישר וירא אלוקים כאשר הוא עד עתה, ב' לחזור על הדינין כמוטל עליו ולעמוד [לנסיון] לפני כל רב מורה באו"ה בקהל יראים ארטהאדאקסען להרשות לו לשחוט בגלילותיו, ג' שיוציא את הריאה לחוץ עד תום שנה תמימה ולמראה עינו ישפוט ולא יסמוך כל שנה על בדיקת פנים לבד, ובטוח אני בו שלא יצא תקלה חלילה על ידו.

ממני המדבר באמת ובתמים

ברעזאווא יום א' פ' תבא תרל"ה לפ"ק

אורי מיללער רב דפה מחבר ס' בן אורי

מרבי מרדכי ברודא אב"ד מיאווה

ב"ה אלה הדברים הכתובים למעלה מפי כבוד חתני הרב הגאון [רבי אורי מיללער] נ"י ואין צריכים חיזוק, ומק[ב]לה ואילך כל נפש היפה יכול לסמוך על זבחו תמיד של הבח' החשוב, ולא באתי רק לעשות רצון הבח' החשוב שי' יען כי ידעתיו מנעוריו כי הלך בדרך תמים ונתגדל על ברכי תורה ואמונה, ואקוה כי לא יסור תומתו ויראתו כאשר באמנה אתו ע"ע.

בעה"ח פה מיאווה יום ג' פ' תבא תרל"ה לפ"ק

הק' מרדכי בראדא רב דפה הנ"ל

מרבי יוסף ברעזניטץ אב"ד וואכטערליץ

שילי"ת וואכטעלעץ יע"א אור ליום ב' פ' תזריע תרל"ו לפ"ק

בעה"ת

המוכ"ז ה"ה הב' החשוב י"א כ"ה מרדכי האבערפלד מילדי טורא לוקא יע"א אשר היה מתגורר תחת דגלי זה חצי שנה בכפר קאטלאץ לשמש שם בקודש ללמד בני יהודה תורה ולטבח טבח והכן, והיתה עבודתו באמונה, וכמה פעמים סר סכיננו לפני ומצאתי שמרגיש בפגימה דקה, אף אם גם שאינו צריך לעדותי כי ישנו תחת ידו קבלות מגאוני זמנינו מהרב הגאון מו"ה אורי מיללער אב"ד ק"ק ברעזאווא יע"א ומהרב הגאון מו"ה מרדכי בראדא אב"ד ק"ק מיאווה יע"א, רק להגיד לאדם ישרו באתי גם אני על החתום

הק' יוסף ברעזניטץ

רב דכאן והגליל

מרבי אהרן שמואל אסאד אב"ד סערדאהעלי

הבח' החשוב המכ"ז הי' שוחט בגלילות אלו, וכ"פ [=וכמה פעמים] ראיתי סכיננו ומצאתיו יפה ונכון, וגם בקי בדינים שו"ב, והוא ישר הולך ויראת ד' אוצרו, לכן ראוי לסמוך עליו בשחיטות עופות בלי שום פקפוק.

פה ס"ה ע"ש פ' ח"ש [=סערדאהעל ערב שבת פ' חי שרה] תרל"ה

הק' אהרן שמואל בה"ג מהר"י אסאד זצוק"ל

מרבי עקיבא הכהן שטראסער אב"ד מיאווה וטאקאי

בע"ה

ראיתי ביד המכ"ז היקר ויר"א כ"ה מרדכי האבערפלד נ"י מישוב טורא לוקא מכתב קבלה מאת הה"ג [רבי אורי מיללער] בעל המחבר סי' בן אורי ז"ל וגם

כבוד מו"ח הגאון המפורסם מו"ה **מרדכי בראדא** ז"ל נתן מהודו עליו להעיד עליו שנתגדל על ברכי האמונה וירא' טהורה ושהוא ראוי לעמוד לשרת בקדש לטבוח טבח ולהכין.

והנה זה עשר שנים אשר לא עסק הנ"ל בעבודת השחיטה וישב במקום מולדתו בישוב הנ"ל לעסוק במו"מ, וראיתי דרכיו שעודנו מחזיק בתומתו ויראתו והלך תמיד בדרך הישר הטוב בעיני אלוקים ואדם – ועתה כי רצונו לחזור לעבודתו הראשונה הוא עומד ומשמש בבית המטבחים בישוב הנ"ל להתרגל בעבודה תחת השגחת אחיו הרבני המופלג החשוב מו"ה **יעקב** שוחט מומחה וקבוע דשם – ונאמנים עלי דברי עדותו על הנ"ל שהוא יודע לאמן ידו היטב לשחיטה, וגם להשחית סכיניו ולהרגיש בפגימה ושהוא בקי בדיני שו"ב כבראשונה, ולכן לאחר שיעמוד על הנסיון לפני הרב מרא דאתרא במקום אשר יבחרו בו ראוי הוא לשוב לעבודתו עבודת הק', ומובטח אני בו שלא יצא תקלה מתחת ידו.

הכ"ד הבעה"ח פה ק"ק מיאווא עש"ק לסי' במדבר תרנ"א לפ"ק

עקיבא הכהן שטראסער

רב דפק"ק הנ"ל והגליל יע"א

<צור יעטציגען צייט רב אין טאקאי>

רבי יצחק האבערפעלד ממיאווא

בנוגע למשפחת האבערפעלד מטורא-לוקא יש להוסיף כי במיאווא הסמוכה דר ר' יצחק האבערפעלד, ליד תקני"ו. לפי השנים יתכן שהוא אחיו של ר' יעקב ראש המשפחה מטורא-לוקא. ר' יצחק נפטר במיאווא בן ע"ה ביום י"ד אדר תרל"א ושם מנו"כ. זוגתו מ' רחל נפטרה שם בת נ"ו ביום 16 מאי 1850 למניינם.

בתם טויבא נישאה בשנת תרי"א לר' ישעיה ליב גליק בן ר' משה אהרן גליק מברעזאווא (אבי רבי יצחק גליק אב"ד ס' פעטער מח"ס 'חינוך בית יצחק'). נפטרה ביום י"ג תשרי תרע"ג ומנו"כ בסערדאהעלי (מצבה מס' 2304) בעלה ר' ישעיה ליב נפטר בסערדאהעלי ביום ה' תמוז תר"ס ושם מנו"כ, (מצבה מס' 2305).

מ' רחל בת ר' ישעיה ליב ומ' טויבא נישאה בשנת תר"מ לר' יצחק הלוי בלעדי ליד טשאטשא [Csacso ליד פישטיאן] תרטי"ז [בן ר' צבי הירש (יליד סעמניץ, נפטר בטשאטשא בן ס"ג ביום 2 אוקטובר 1881) ומ' רוזא לבית וואגנער (נפטרה בכפר דאיטש בת ס"ג ביום כ"ג כסליו תרמ"ט ונקברה שם למחרת)]. גרו בכפר דאיטש [Dojcs]. נפטרה יי ניסן תרע"ט ומנו"כ בפישטיאן. בעלה נפטר ביום ה' אדר תרפ"ג ומנו"כ שם. מצאצאיהם בנם רבי צבי הירש הלוי בלעדי אבי משפחת בלעדי בירושלים.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

מערכת עלי זכרון בני ברק

לפני תשעים שנה (37)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ח: Egyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: (Egy. Juedische Presse (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: (J.P. Der Israelit (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: (Isr. Zsido Ujsag (עתון היהודי. 'ידישע צייטונג', בודאפעסט) (להלן בקיצור: (Zs.Uj.

בודאפעסט – לפני מספר שבועות נוסד, ע"פ יזמת המנהל ד"ר [אברהם] דויטש, איגוד בוגרי בית הספר החרדי-שאינם לומדים בישיבות-, בכדי לשמור על ערכי הדת ושמירת התורה באופן שמתאים להם. כבר ב-ט"ו בשבט נערכה מסיבת רבת משתתפים וכך גם בשבתות לאחר מכן. בכל אחת השתפו למעלה מ-100 בוגרים. המנהל ומורה הדת ליפוט לוינגר דרשו ונאמו. (. Zs.Uj גליון 11 כ"ד אדר תרפ"ח, עמ' 9)

בודאפעסט – משלחת של ראשי קהילות ה-סטטוס-קוו (אלו הן כ-20 קהילות שבזמן הפילוג לא הצטרפו לאף אחד מהזרמים האחרים) התייצבה בפני ראש הממשלה הנסיך בטלען והצלחה לקבל ממנו אישור בדבר הכרה רשמית של קהילותיהם, לצד הקהילה הניאולוגית והקהילה החרדית האורתודוקסית. (Isr. גליון 12 א' ניסן תרפ"ח, עמ' 2, ב- Egy. גליון 13-14 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 36-37 מאמר ארוך בנידון)

סאקאש-פאהארוואר (שטולווייסנבורג) – ב-י"ב אדר ערכה חברת 'תומכי אביונים' שע"י הקהילה החרדית את ועידתה השנתית. נבחרו חברי הנהלה ובעלי תפקידים. לפני האסיפה דרש הרב הראשי ארמין [צבי הרש] היינריך והדגיש את חשיבות החברה העוסקת בגמילות חסדים במלוא המרץ. (. Zs.Uj גליון 11 כ"ד אדר תרפ"ח, עמ' 10)

מאזו-צ'אט – הבחירות לנשיאות הח"ק נערכו בט"ו אדר בערב בסעודה ודרש הרב הראשי [שרגא צבין] אלטמן. (. Zs.Uj גליון 11 כ"ד אדר תרפ"ח, עמ' 10, Egy. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 11)

בודאפעסט – לרגל יום הולדתו התשעים של הרב הראשי [יעקב] קאפל רייך נכתב עליו במאמר המערכת ובו קיצור תולדותיו ופעילותו בקהילה, ברכות והערכות ואיחולים לעתיד. (. Zs. Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 2, J.P., גליון 13-14 י"ב ניסן תרפ"ח עמ' 93)

שופרון (אודנבורג) – בליל ראשון (כ"ז אדר) ערכה החברה ש"ס מסיבת סיום על מסכת חולין. בסעודת המצוה דרש הרב הראשי מנו [מנחם] גרינוולד העומד

במשך עשרות שנים בראש החברה. הוא שיבח את הרב ליוש [יוסף אליעזר] מילר המגיד שיעור של החברה. (Zs.Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 10)

האיידו-בו'סו'רמאן' (בוסערמין) – מודיעים שהאר-צייט של הרב הראשי המנוח יעקב יוסף גינז זצ"ל מחבר הספר 'הרי בשמים' יהיה ביום שני ב' ניסן. (Zs.Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 10)

מארוש-האויז – הקהילה נמצאת כעת תחת ממשל רומני. הם אישרו לאחרונה את העצמאות שלה לאחר שהיתה עד אז כפופה לקהילת האם סאסראגאן. בעקבות כך נבחר רב ראשי לקהילה ה"ה אדולף [אברהם יהודה הכהן] שווארץ. (Zs.Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 10)

בודאפעסט – בליל רביעי ל' אדר נערכה בבית כנסת ברחוב צ'אקי מסיבת סיום על מסכת ברכות. השתתפו וגם נשאו נאומים נשיא הקהילה או-בודאי פרוידיגר אברהם

ונשיא חברת ש"ס מאיר קליין. הם הדגישו שהאיזור הזה של עיר הבירה (ליפוט-וארוש) היה עד לא מזמן רחוק מהחיים האורתודוקסים. את ה'הדרן' דרש בטוב טעם הרב ישראל וועלץ. (Zs.Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 12)

אירוסין – אולגה רייך ואולוביץ' ארנו מבאראט'ו-אויפאלו. דרשו הרבנים [בן ציון] בלום והופמן [מרדכי]. (Zs.Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 12)

רנה הרצוג עם שאנדור שפיצר בודאפעסט. (Zs.Uj. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 12, Egy. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 17)

גאלאנטא – בח' אדר נערכה כאן חתונתם של רחל בת הרב דוד ועסעלי מפרסבורג עם יעקב בנו של הרב הראשי של גיור (ראאב) בן ציון סנידרס. מסדר הקידושין היה הרב הראשי [יוסף מאיר] טיגרמן מארשאק-אויואר (נייהיזל). בסעודת מצוה התכבד לדרוש הרב הראשי המקומי [יהושע] בוקסבוים. (J.P. גליון 11 כ"ד אדר תרפ"ח עמ' 79)

שאטוראליא-אויהאי (אוהעל) – בכ"א אדר נערך יום זכרון לרגל שנה לפטירת נשיא קהילת הסטטוס-קוו ריכהארד מור. את ההספד המרכזי נשא הרב הראשי שמואל [ב"ר שמחה צבי] רוט. (Egy. גליון 11 כ"ג אדר תרפ"ח, עמ' 21)

טוקאי – בוועידת הת"ת (בלוי תאריך) נבחר הרב הראשי [משה נתן נטע הלוי] יונגרייז לנשיא הכבוד והרב מושקוביץ' לנשיא החברה (Egy. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 11)

בואפסט – איגנאץ [יצחק] ויינברגר רב בסענט-ענדער נפטר כאן ב' אדר בגיל 76. נספד ע"י הרב יונתן שטייף, והרב הראשי של שארבווגארד ד"ר הרמאן [צבי הרש] אברהמזון והרב הראשי של פיליש-ווירוישוואר יאקאב [חיים] בויס. השאיר אחריו דור ישרים, ביניהם בנו ארמין הרב הראשי של פושטעני (Egy. גליון 12 ב' ניסן תרפ"ח, עמ' 17)

פראנקפורט דמיין – הרב הראשי של שארוש-פאטאק פיליפ [מרדכי אפרים פישל] פישר, שהוא גם סופר/מתרגם, פרסם מאמר למדני/הסטורי על אודות ליל הסדר. [הוא גם תרגם את כתבי רבי שמשון רפאל הירש מגרמנית להונגרית]. (Isr. גליון 14 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 3-4)

המבורג – נפטר בח' ניסן הרב יוסף שמחה הכהן בגיל 62, היה רב הקלויז החדש (=בית המדרש), יליד פרעסבורג ותלמיד הישיבה ותלמיד מובהק של הרב אב"ד דוד נוימאן. בגיל 17 קיבל התרת הוראה ממנו ומהשבת סופר. הגיע להמבורג בשנת תרס"א. אשתו היתה בת הרב גבריאל נוישלוס והעמיד משפחה של רבנים ות"ת. (Isr. גליון 14 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 8, J.P. גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 108)

שארואר – בד' ניסן נערכו במקום 2 חגיגות במקביל. הארגון תומכי הישיבות הארצי ערך את ועידתו וחברת מהדרי הש"ס ערכה את הסיום השנתי. ציבור גדול השתתף באירועים ובראשם רבנים ביניהם הרב הראשי של צעהלים [יוסף אלימלך כהנא]. את הכינוסים פתח הרב הראשי המקומי מנחם [הכהן] פישער עם דרשה שהלהיבה את הנוכחים, תוך הטפת מוסר על העניינים העומדים על הפרק. הוא תיאר בהרחבה את פעילות קהילתו בתחומי הדת. אחריו דרש הרב בנימין ברגר מבאלאד ממנהיגי היהדות במערב הונגריה. הוא האריך בדבר חשיבות חיזוק לימוד התורה במיוחד בקרב הצעירים. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 3)

נאג'-ואראד (גרוסווראדיין) – בימים אלה הגיעה חבילה גדולה לכתובתו של הרב הראשי בנימין פוקס. החבילה נשלחה מירושלים ובה 5 ספרי תורה מתנת הכולל שומרי החומות לקהילה. במכתב הם ציינו שכתרי התורה יגיעו בחבילה נפרדת. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 5)

נאג'-קאלו (קאליב) – הרב הראשי עמנואל [מנחם] ברודי מודיע שהוא לא הסמיך אף אחד לצורך עריכת מגבית עבור ישיבתו. אם מאן דהו מראה פנקסי קבלות של ארגון תומכי ישיבות עם חתימתו, הרי זה זיוף גמור. כך הודיעו גם

הרב הראשי של נ"ר-באטור נפתלי טייטלבוים, וכן הרב הראשי של פוילדאש מנחם מענדיל שטרן. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 9)

בודאפעסט - בד' ניסן נערך המבחן של תלמידי המכינה לישיבה של הקהילה שבראשות הרב ישראל וועלץ. התלמידים עמדו במבחן בהצלחה יוצאת מן הכלל ולשביעות רצון הבוחנים הרב ויקטור [מרדכי אפרים פישל] זוסמן ואחרים. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 12)

בודאפעסט – בד' ניסן נערכה בבית הכנסת קאזינצי חתונתה של רוזייקה בתו של דז'ו [דוד] קוריין חבר במועצת העיר וממנהיגי הקהילה החרדית עם קליין ברנט מוינה. השתתפו מאות אורחים מסלתה ומשמנה של היהדות וכן נציגים רבים מהחברה הכללית מבני האצולה ואנשי עסקים. מסדר הקידושין היה הרב הראשי משה פורהאנד ממאקו ובברכות כובדו הרבנים זוסמן [מרדכי אפרים פישל] ושטייף [יונתן]. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח עמ' 13)

מישקולץ – בד' ניסן נערך המבחן החצי שנתי של הת"ת שבהנהלת חברת מחזיקי הדת. את המבחן ניהל הרב הראשי שמואל [הלוי] אוסטרליץ והרב"ד שמשון [ב"ר צבי הירש] נייפלד והדומ"ץ (דיין ומורה צדק) אדולף [אברהם ב"ר סנדר] עהרנפלד. התלמידים הראו ידע רב בכל המקצועות בהם נבחנו. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח עמ' 15, Egy. גליון 14-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 32)

נישואין – שאול בן הרב הראשי אהרון פרסבורגר מבונהיאד עם ח. גרוסמן משאי-סנטפטר החתונה נערכה בו' ניסן באויהעלי. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח עמ' 16)

סומבאטהאי – ה-ש"ס חברה המקומית סיימה בליל ג' ניסן את מסכת נדרים. באותה הזדמנות ערכה הקהילה חגיגה לרגל יום ההולדת ה-70 של הרב הראשי [מאיר] מרדכי בנדיקט. אולם הכנסים של הקהילה התמלא עד אפס מקום ובראשם הנהגת הקהילה אדא שטיינר ואיגנאץ [יצחק] פאשקוס. את הסיום וההדרן אמר הדומ"ץ אברהם איינהורן. נשיא הקהילה פריי שמואל הכריז על הקמת קרן ע"ש הרב הראשי שאת פירותיו הרב יחלק לפי ראות עיניו. אחרון דיבר הרב הראשי והביע את תקווותו שכמו ששירת באמונה את הקהילה למשך 28 שנים כך יזכה לשרתם להבא. (Zs. Uj. גליון 4-13 י"ד ניסן תרפ"ח עמ' 17, Egy. גליון 14-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 30)

קולוז'ואר (קלויזנבורג -קלוז') – מודעה בדבר משרה פנויה לדיין [מ"מ הדיין יעקב מאיר וואלד] כאשר יש לפנות לכתובתו של הראשי עקיבא גלאזנר. [נבחר הרב יעקב בוקסנהיים]. (J.P. גליון 14-13 י"ב ניסן תרפ"ח עמ' 98)

ירושלים – בר"ח ניסן נפטר כאן החכם המלומד הרב משה יוסף הופמן בגיל 86 ששימש לפני כן כדיין בפאפא ומשם עלה לירושלים לפני כ-30 שנה. מחבר

הספר "מי באר מים חיים". נספד ע"י הרב יוסף חיים זוננפלד. (J.P.). גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 107)

מאטאסאלקא – על פי יוזמת נשיא הקהילה אנדור קליין תרמה הקהילה ספר תורה לבית הכנסת בנאג' וואראד (גרוסווארדיין) שם חולל ס"ת בעת המהומות שערכו הסטודנטים. בבי' ניסן נערכה התהלכה שיצאה בראש הרב הראשי פריג'אש [שלום] גרינבוים אל תחנת הרכבת ששם קבלו את הס"ת נציגי קהילת נאג' וואראד. הרב דרש לכבוד התורה והביע את תקוותו שבע"ה העתיד יהיה טוב יותר (Egy. גליון 14-13 י"ד ניסן תרפ"ח, עמ' 32, Zs. Uj. גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 2)

בואפעסט – מאמר מקיף מאת הרב הראשי של ווערבא שמואל רייך על תולדותיו של אביו הרב קופל רייך בהרחבה. (Egy. גליון 15 א' אייר תרפ"ח, עמ' 11-12)

נייר-אג' האזא (נירעדיהאזא) – ע"פ בקשת ההנהלה של הקהילה החרדית נשא בשבת חוה"מ של פסח דרשה בבית הכנסת, הרב שלמה [דוב] וידר מפאפא שהיה אורח של חותנו הרב הראשי שלום וידר. (Egy. גליון 15 א' אייר תרפ"ח, עמ' 21)

טיניא – בימים אלה נערכו הבחירות להנהלת הקהילה ולח"ק. במסיבה בירך את הנוכחים הרב הראשי אברהם גוטענפלאן. (Egy. גליון 15 א' אייר תרפ"ח, עמ' 21)

בואפעסט – לרגל יום הולדתו ה-60 של נשיא הקהילה אברהם פרוידיגר נכתבו מאמרים ראשיים בעיתונים ובהם סוקרים את שורות פעולותיו למען הקהילה החרדית וקשריו הענפים עם הרשויות. (Zs. Uj. גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 2-1, 4, Egy. גליון 15 א' אייר תרפ"ח, עמ' 17)

בואפעסט – חברת 'מחזיקי הדת' ערכה בחוה"מ את ישיבתה ובה סיכם הרב ויקטור [אפרים פישל] זוסמן את הדו"ח על פעילות החברה. חברים אחרים מסרו כל אחד את השגיהם השונים. הרב יונתן שטייף ביחד עם המנהל ד"ר אברהם דויטש הרחיבו את הדיבור על אודות חינוך הבנות. (Zs. Uj. גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 2)

שארקאד – בא' של חג הפסח חנכו בבית הכנסת סט חדש של כלי קודש מכסף. לרגל האירוע דרש הרב הראשי מאנו [מאיר] גרוס דברי ברכה והערכה לתורמים. (Zs. Uj. גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 12)

אירוסיין – אשר בן הרמאן סוחר ממאקו עם פ. הופמן בת הדיין מרדכי הופמן מברטאוויפאלו.

נישואין - ארטור בן הרב הראשי ירחמיאל קצבורג עם נוימן פירי מרודאבאניא. (Zs. Uj. גליון 15 ל' ניסן תרפ"ח עמ' 12)

עוללות

לעלה 60 - משפחת פאשקעס ממאקאווא

כהמשך למה שכתבתי בעלי זכרון 60 דף סה-סז על משפחת פאשקעס ממאקאווא, הננו בזה להוסיף כי בביה"ח הישן במאקאווא נמצא מצבת רבי מיכאל חיים ב"ר אהרן שנפטר כ"ב אלול תקנ"ו, ויש לשער שזה מצבת ראש משפחת פאשקעס במאקאווא והגלילות.

ולגבי הקשר למשפחת פאשקוס מנילקשבורג, אין שום סמוכין נוספת לכאן או לכאן, כי אף שרבי משה מניקלשבורג הי' לו בן בשם מיכאל, יתכן שרבי אהרן אבי רבי מיכאל חיים ממאקאווא הי' בנו של רבי משה או אחיו.

שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל יצ"ו

הרב אליעזר שאנפעלד ובית אבותיו / חברת החריונות של ישיבת פרעשבורג

בעלי זכרון עלה 36 עמ' נ"ט-ס' נכתב אודות זקני הרב אליעזר שאנפעלד (הוזכר גם בשם שעהנפעלד ובצורות כתיבה נוספות) אשר כיהן כאב"ד הקהילה הישנה בקראלי (הוזכר גם בעלה 35 עמ' ס"ח, בעלה 41 עמ' ג', ח', י"ב, בעלה 42 עמ' ג', בעלה 44 עמ' פ"ד, בעלה 47 עמ' מ"ד-מ"ה ובעלה 49 עמ' נ"ז, וראה עוד אודותיו בס' החת"ס ותלמידיו עמ' תקנ"ט, בס' תולדות אנשי שם עמ' 140 ובס' כתב זאת זכרון עמ' 189-190. הוא מוזכר גם בס' לקורות היהדות בטרנסילבניא עמ' 229-230, ובעמ' 234, וכן הוזכר במקומות רבים בס' הזכרון ליהודי קאריי, היא ק"ק קראלי, שיצא לאור לפני כמה שנים). בתרפ"ו עבר לארה"ב שם שימש ברבנות במשך עשרות שנים בביהכ"נ בית דוד אגודת אחים ברובע בראנקס שבניו יורק. בשנות כהונתו בארה"ב היה פעיל מאוד במסגרת אגודת הרבנים של ארה"ב וקנדה ובארגונים נוספים עד לפטירתו זקן ושבע ימים בטי' בשבט תשל"ד (הוזכר פעמים רבות בקובץ הפרדס שיצא לאור בארה"ב, וראה אודותיו בס' היובל של קובץ זה שנדפס בשנת תשי"א עמ' 581, כמו כן נכתב שם בעמ' 483 אודות זוגתו המנוחה, הרבנית מרת קילא שרה (ומשפחתה).

בכתב התרת הוראה המתפרסם כאן לראשונה אשר ניתן לו סמוך לנישואיו בשנת תרס"ח מאת הרב בנימין זאב קרויס אב"ד דעברעצין (יש לציין כי

ולא פירש לאיזה ת"ח וצדיקים כוונתו, ואם כוונתו לייחוסו מצד אביו (שבראש מצבתו שהובאה בעלה 36 עמ' ס' נכתב עליו 'התורני צדיק וחסיד') או מצד אמו (שבמצבתה שהובאה שם נכתב עליה 'הצדקת וחכמת לב... אשת הצדיק המפורסם...'). אכתוב את אשר ידוע לי בנוגע לבית אבותיו של זקני ואקוה לסייע בכך בבירור ייחוסו בס"ד.

תחילה אתייחס לסתירה שמצאתי בנוגע למשפחת אמו של הרב שאנפעלד. בעלה 36 הנ"ל עמ' נ"ט נכתב כי אמו היתה לבית משפחת פאשקעס, ואילו בעמ' ס' בתוספת 'בשולי הדברים' הובא בשם ס' 'שם הגדולים מארץ הגר' כי אביו ר' משה היה חתנו של ר' יצחק צבי רוטער אב"ד נאדי-סענט-מיקלאש, אמנם לא נכתב שם כל הסבר לסתירה שבנדון.

בתוך הערות שונות לכמה מן העלים הראשונים ששלחתי לפני יותר משמונה שנים לעורך הדגול הרמא"ז קינסטליכער ז"ל (חלק מההערות ששלחתי נדפסו בעלה י"ב עמ' ס"ד-ס"ה), אמנם ההערה שלהלן עם כמה דברים נוספים נשמטה משום מה) כתבתי אודות סתירה זו. אצרך כאן את אשר כתבתי לו אז בענין זה, ואלו דברי: "בעלה 11 עמ' ב' נכתב אודות הג"ר אברהם יעקב היימאן וחתנו הג"ר יצחק צבי ראטטער. יש לציין כי בעל ילקוט אליעזר מביא ד"ת מ'מחותנו הגה"צ איצק צבי' בסוף ספרו דמשק אליעזר (ברית מילה אות קל"ז) וכן בהקדמתו לס' זכרון אפרים (של בנו). כאן המקום להעלות דבר שאיני יודע לו הסבר, ואולי תוכלו לסייע לי בפתרונו. בס' החת"ס ותלמידיו עמ' תקנ"ט נכתב כי חתן נוסף של הג"ר יצחק צבי היה ר' משה שנפלד, אביו של זקני הרב אליעזר שנפלד. כנראה מקור הדברים הוא בס' שם הגדולים מארץ הגר הכותב כן (במערכת מ' אות רל"ט ובמילואים שבסוף הספר מערכת א' אות כ"ד), אמנם במשפחתנו נמסר כי שם משפחת זוגתו של ר"מ שנפלד היה פשקס ולא רוטר. אודה לכם אם תוכלו לסייע בבירור הדבר".

אמנם אף שלא זכיתי לקבל מענה לשאלתי מאת הרב קינסטליכער, בשנים האחרונות נודע לי פשרו של דבר באמצעות הר' ישראל אפרים וועבער ממאנסי. לפי דבריו בזיווג ראשון אכן היה ר"מ שענפעלד חתנו של רי"צ ראטער, אמנם זוגתו מזיווגו השני (מרת לובה-ליבש) היתה בת משפחת פאשקעס. הוא הוסיף כי מקור משפחתה היה במאקאווא וכי שם אביה היה ר' מיכאל חיים ושם אמה זיסל, וכן אמר כי אפשר שאביו של ר' מיכאל חיים היה ר' יהודה ליב בן ר' מיכאל חיים ושם אמו היה גיטל.

בעלה 59 עמ' י"ב-ע"ד נכתב באריכות אודות משפחת פאשקוס מאזור סערדאהעל ובעמ' י"ג-י"ד נכתב כי לא סודרו תולדות משפחת פאשקעס ממאקאווא שאפשר שהם ענף אחר של אותה משפחה. בעלה 60 עמ' ס"ה-ס"ז נכתב אודות כמה מבני משפחת פאשקעס ממאקאווא ובעמ' ס"ז נכתב כי אפשר שר' מיכאל חיים פאשקעס ממאקאווא שנפטר בשנת תרכ"ז בן מ"ג

שנים ואשר שם זוגתו היה זיסל (לבית ענגל), היה בנו של ר' יהודה ליב פאשקעס (בן ר' מיכאל חיים ומרת רחל) 'איש ירא אלקים מנעוריו' וזוגתו הצדקנית 'אשה אחת מני אלף' מרת גיטל (בת מרת בונה) אשר זכו להעמיד דורות ישרים (נוסחי מצבותיהם הובאו בעמ' ס"ה-ס"ו). בעלה 36 עמ' ס' הובא נוסח מצבת אשתו (השניה) של ר"מ שענפעלד שבסופו נכתב כי שם אמה היה זיסל וכן הוזכרו שם בתה הבתולה זיסל ובתה מרת גיטל (יש לציין כי לר"מ שענפעלד אף היה בן בשם מיכאל שהגיע לארה"ב). צירופם של פרטים אלו זה לזה מחזק את דברי הר' וועבער בענין אבות משפחת אמו של הרב שאנפעלד.

מדברים אלו עולה כי נשותיו של ר"מ שענפעלד בב' זיווגיו היו ממשפחת מחותניו של אב"ד פאקש בעל ילקוט אליעזר. בזיווג הראשון נשא את אחות כלתו אשת בנו הגדול בעל זכרון אפרים, ובזיווג השני נשא את בת אחיו של מחותנו ר' אליעזר פאשקעס ממאקאווא אבי חתנו ר' מיכאל חיים (יש לציין כי אשת בנו הרב אליעזר שאנפעלד היתה מצאצאי בן משפחתו של בעל ילקוט אליעזר, שכן היתה בת בתו של בן דודו הגי"ר וואלף סופר בעל חליפות שמלת בנימין).

עוד שמעתי מהר' וועבער שאבי ר' משה שענפעלד מפעטראוואסעלע היה ר' אליעזר מס' מיקלאש והוסיף ששם משפחת אמו מרת מרים (הנזכרת ע"ג מצבתו) היה רויזניץ. מדבריו עולה כי בזיווג הראשון נשא ר"מ שענפעלד את בת הרב של מקום מוצאו.

בעלה 44 עמ' כ"ז-מ"ו נכתב בהרחבה אודות ר' אליעזר שאהנפעלד ממעזשילאבריץ וצאצאיו. הדמיון בשמות בין ר' משה בן ר' אליעזר שענפעלד (שאהנפעלד) מפעטראוואסעלע לבין ר' משה בן ר' אליעזר שאהנפעלד ממעזשילאבריץ חתנו של בעל בני יששכר נותן לכאורה מקום להשערה כי אולי יש קרבה משפחתית ביניהם. אמנם לפי מה שהובא שם בעמ' כ"ח בשם אחת מיור"ח של ר' משה ממעזשילאבריץ כי ר' אליעזר אביו הוא הראשון ממשפחתו שהשתמש בשם זה, נראה כי אין יסוד להשערה זו.

כפי שנכתב בעלה 36 עמ' נ"ט למד הרב שאנפעלד בבחרותו בישיבה הרמה בפרעשבורג (לאחר שלמד בשוראן ובבאניהאד אצל הגאונים בעל זכרון יהודה ובעל תבואות השדה) בימי כהונת בעל השבט סופר ואף למד אצל בנו בעל הדעת סופר (במשך ז' שנים, בין השנים תר"ס-תרס"ו לערך. כידוע הדעת סופר מסר שיעורים בישיבה עוד בחיי אביו, וראה בדבריו בירחון התורני וילקט יוסף מחברת י"ב קונטרס ב' ס' י"ג שמזכיר את דברי רבו השבט סופר בתשובה ודן בהם). לפי האמור בס' תולדות אנשי שם הנ"ל כאשר הגיע להוראה בתרס"ו נסמך בין היתר ע"י הרמ"ם של ישיבת פרעשבורג.

בין פעולותיו הרבות לחיזוק מוסדות התורה בשנות כהונתו ברבנות בארה"ב (יש לציין כי היה ממייסדי ומראשי הסתדרות תלמידי ישיבות אונגארן

בארה"ב וקנדה, וראה בעלה 44 עמ' פ"ד אודות מכתב שכתב לטובת ישיבת איקלאד שבטרנסילבניה) הוזכרה עמידתו לימין ישיבת פרעשבורג בירושלים אשר נוסדה ע"י רבו הדעת סופר לאחר עלייתו לארה"ק (ראה בס' כתב זאת זכרון עמ' 190).

יש מקום לכתוב כאן מעשה הנוגע לקשריו של הרב שאנפעלד עם הדעת סופר, אשר נראה לי כי יש בו בכדי להמחיש את מאמר רבותינו (אבות פ"ד מ"ב) "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך". כפי מה ששמעתי מבני המשפחה סיפר הרב שאנפעלד כי בדרכו לפגוש את המיועד להיות חותנו (הרב אפרים פירטה אב"ד האטוואן וקראלי, שלפי המקובל בין יו"ח היה אף הוא תלמיד השבט סופר, את בתו מרת קילא שרה נשא הרב שאנפעלד לאשה בשנת תרס"ח) סר לבית רבו הדעת סופר בפרעשבורג ונועד עמו. הרבנית אשר ראתה את המעיל בו היה לבוש, סברה כי הוא איננו מכובד דיו, ועל כן קמה ועשתה מעשה. היא הלכה לארון הבגדים של הרב, נטלה משם את מעילו והביאה אותו לתלמידו על מנת שילבש אותו, וכך הגיע לפגישתו עם חותנו כאשר הוא לבוש בבגדו של רבו.

חברת החריפות 'תפארת שבת' בישיבת פרעשבורג

בסוף ס' החת"ס ותלמידיו עמ' תרס"ב נדפסו התקנות של חברת החריפות הנקראת תפארת שבת של הישיבה הרמה בפרעשבורג בשנת תרפ"ט עליהן חתומים גבאי החברה. הדעת סופר אישר את התקנות והוסיף וכתב אודות החברה כי 'היתה תמיד לתפארת ישיבתנו הרמה, כשמה כן היא תפארת לעושיה ותפארת לה מן האדם, וככוחה אז כן תוסיף כח ועוצמה תרבה להגדיל תורה ולהאדירה'. בעמ' תרס"ג-תרס"ד הובאו תמונות התלמידים שהיו חברים בחברה בשנים תרצ"ו ותרצ"ח. בספר ישיבות הונגריה בגדולתן ובחורבן עמ' 99-66 הובאו מלבד תמונות אלו תמונות נוספות של בני החברה מכמה שנים קודמות, שהראשונה מהן שנת תרפ"ח. גם ב'תולדות ישיבה הרמה פרעשבורג' שבסוף הגדה של פסח פרעשבורג (הוצאת מכון בני משה) עמ' 134-127 הובא מתמונות אלו וכן נדפסו שם התקנות הנ"ל. לפי האמור שם נמנו בחברה בעיקר התלמידים המופלגים ביותר, והגבאי היה נחשב לבחור היותר חריף ובקי והמחדש שבתלמידי הישיבה. יש לציין כי תיאור החברה שם מתבסס על דברים שכתב הרב יצחק אייזיק הלוי יונגרייז שהיה מתלמידיו של הדעת סופר (במאמרו על ישיבת פרעשבורג שבס' מוסדות התורה באירופה בבנינים ובחורבנם עמ' 505-504 וכן בקובץ המעיין תשרי תשי"ז עמ' 56). גם בתולדות הגי'ר שמשון אלטמן (שבס' מזכרת פאקש ח"ג עמ' 13 ובס' נחל שורק עמ' ד') שלמד אצל הדעת סופר לפני שנת תרע"ג נכתב כי היה מחשובי התלמידים וכי שימש כגבאי של חברת החריפות.

תיאור מוקדם יותר של החברה עוד בימי כהונתו של השבט סופר נמצא בקובץ סופרי המלך - עוללות מרן החת"ס ז"י"ע (סי' י"ג עמ' נ"ו) בתוך תיאור על חי

הישיבה בפ"ב שהובא שם מתוך מאמר שפורסם בכתב עת בשנת תרמ"ט. במאמר הוזכרו חברת המגידות וחברת החרifות של בחורי הישיבה, ועל האחרונה נכתב כי חברים בה כשלישים תלמידים, ובכל שבת אחרי תפילת מנחה אחד מהם דורש חריפות בבית המדרש הגדול לפני חברי החברה.

יש לציין כי גם בתולדותיו של המהרי"ץ דושינסקי (שנכתבו ב'דבר ההתאחדות' חוברת י' שנה ז' עמ' 10) הובא קטע מתוך מכתב שכתב אל אביו ממנו עולה כי כבר בתחילת תקופת לימודו אצל השבט סופר בשנת תרמ"ה דרש בפני בני חברת החרifות - תפארת שבת של הישיבה. כמו כן צוין בתולדות הג"ר מנחם מענדל לבוב-לעמבערגער (בס' נחלת אברהם עמ' נ"ט) אשר למד בישיבת פרעשבורג לפני שנת תרס"ה כי שימש כראש חברת החרifות. בס' החת"ס ותלמידיו עמ' תק"נ הובאו ב' תמונות של בני חברת תפארת בחורים של ישיבת פרעשבורג מהשנים תרנ"ט ותרס"א, אמנם מאחר וחברת החרifות לא היתה החברה היחידה שהתקיימה בין תלמידי הישיבה, אפשר שתמונות אלו אינן של בני חברה זו אלא של בני חברה אחרת.

אצל יו"ח של הרב שאנפעלד נמצאת תמונה שהיתה ברשותו, אשר לפי מה שנכתב מאחריה צולמה בשנת תרס"ה לערך, ובה הוא נראה ביחד עם תלמידים אחרים מבני הישיבה בפרעשבורג. מזכרת אחרת מהרב שאנפעלד הנמצאת אצל יו"ח היא גביע כסף (שעל אף השתדלותי בענין זה לא עלה בידי להשיג צילום שלו) אשר כפי הזכור לי ממה שנחרט עליו, ניתן לו בתקופה זו מאת

חברת החריפות של בני הישיבה בפרעשבורג. לעני"ד רגלים לדבר שתמונה זו בה נראים מתלמידי הישיבה באותה עת היא תמונה של בני חברה זו, ואולי יש מקום להשערה שהבחור אליעזר שאנפעלד היושב שלישי מצד ימין בסמוך לשולחן וב' היושבים לימינו הם גבאי החברה.

יש לציין כי משי"ב הר"ר יחזקאל גראס מצאצאי הרב שאנפעלד שמעתי ששי"ב הרב יעקב פאללאק רב דקהל שומרי אמונה בבארא פארק אמר לו שהיושב בצד הימני של התמונה (אשר ניכר בהדרת פניו) הוא אביו הרב אברהם פאללאק (חתנו של הגר"י פליישמאן אב"ד זשאמבעק בעל שו"ת משיב דבר ועוד, אשר מילא את מקומו לאחר פטירתו, ומאוחר יותר שימש ברבנות בארה"ב עד לפטירתו בתרצ"ד, אמנם יש לציין כי בס' החת"ס ותלמידיו לא נזכר שמו בין תלמידיו של השבט סופר), ואם כנים דברינו הרי שאף הוא היה מגבאי החברה באותה עת.

ברוך יהודה לשם – ביתר עילית

בשולי הדברים:

הידיעה על זיווגו השני של ר' משה שענפעלד מקורה ברישום נישואיו במאטריקל מאקאווא בשנת תרל"ח. לפי הרישום הוא היה אז אלמן בן 38 וזוגתו היתה אז בת 17.

לעלה 58 – רבי יודל גאטליעב מפטיהארין

בעלה 58 עמ' ע"ה הזכרתי את ר' יודל גאטליעב (בן הג"ר יעקב אב"ד באיאם) וכתבתי שכנראה נפטרה זוגתו מרת חי' והוא הוליד עוד בנים מזווי"ש הינדא לבית אייכנשטיין משנת תר"כ ואילך.

אמנם לכאורה ז"א, ומרת חי' נפטרה לערך שנת תרל"ה לפ"ק, והוא נשא בזווי"ש את מרת טויבא לבית גרינפעלד (ע"פ רשימת פטירתו).

ומרת הינדא לבית אייכנשטיין, היתה כנראה אשת בנו הר"ר יוסף גאטליעב, מח"ס מנהגי זידיטשוב. (העירני לזה ר' דוד שווארץ נ"י בן הרה"ג ר' קאפל רב דקהל באיאם). אולי היתה בת הרה"צ ר' קאפל מרידיק בן הרה"ק ר' משה מסאמבור כי נתנה את השם קאפל לבנה שנולד בשנת תר"ך, ואת השם משה לבנה שנולד בשנת תרכ"ד.

ר' יודל גאטליעב מפטיהארין נפטר בן ע"ח שנה, אור ליום ב' דחנוכה שנת תרנ"ח לפ"ק.

בתו מרת פיגא א"ר אברהם נתן יוסף ראטה, נישאת לאחר פטירת בעלה לר' שאול מענדל מענדלאוויטש בפטיהארין, בתם חי' נולדה בשנת תרל"ח. (מצאתי במ"א על מענדל שואל הי"ד בן מענדל שואל מענדלאוויטש מבארשא, נולד

בשנת תרמ"ה ונשא את מרת פרידא לבית פרוכטער. אולי הוא בנו שנולד אחר פטירתו, וצ"ב).

זלמן ליב ווייס – קרית יואל

תלמידי ישיבת סאנטוב

בקשת מידע אודות רבי יעקב משה דייטש זצ"ל אב"ד סאנטוב ותלמידי ישיבתו

סבי ז"ל, הר"ר נפתלי צבי גרינוולד מברטיוואיפלו, למד בישיבתו של הג"ר יעקב משה דייטש זצ"ל, אב"ד סאנטוב [ראה מה שכתבתי בעלה י"ד עמי ע"ז]. לאחרונה מצאתי כמה דברי תורה מאת הרב דייטש, ואני מבקש מהקוראים להפנות אותי לחידושים נוספים הידועים להם. לרב דייטש לא היו ילדים, ואני מעוניין ללקט ד"ת ומידע אודותיו ולהציב לו 'גל עד'.

כמו כן אני מכין רשימה של 'בניו-תלמידי' שלמדו בישיבתו בפאסטא ובסאנטוב. חלק מהתלמידים ידוע לי רק שמם ללא פרטים נוספים. יתכן שחלקם נספו בשואה, הי"ד.

להלן רשימת שמות מתלמידי, אודה למי שיוכל להוסיף לי עליהם מידע כלשהו:

יודא אריה מנדלוביץ מפאטיק / משה ליב וייס מבאלאש-דיארמאט [=מוזכרים בדמי קדימה לספר מדרש ריב"ש טוב, י"ל בתרפ"ז].

דז"ו דויטש מפאסטא / אימרה שטרן מסאנטוב [אולי הוא בנו של שמואל אברהם שטרן משם]. [=מוזכרים בספר על העיירה סאנטוב].

משה חיים הירשער [נזכר גם בדמי קדימה לספר שלחן של ארבע, כתלמיד ישיבת ברטיסלבה, תרצ"ט] / בנימין פרל / דוד דייטש / יחזקאל וייס / אפרים מורגנשטרן / אברהם לינדנפלד / אברהם יהודה ר"ב [=מוזכרים בדמי קדימה לספר שערי אברהם, י"ל בתרצ"ו].

דוד דייטש מאוראימופאלא [כנראה הנזכר לעיל] / בן ציון מיטלמן מסאנטוב / שלמה לוי מפעסט / שבתאי געשייד מטאריאן / יודא ליב זוננשיין מווילמני [=מוזכרים בדמי קדימה לספר נחלה לישראל (הורוויץ), י"ל בתרצ"ז].

מנחם ראטה / משה פרידמן / שלמה לוי [כנראה הנזכר לעיל] / מנדל ראטה / זאב טובי / משה פופר / מתתיהו שוורץ / אליעזר פריד / משה הולצר / משה דוד ויינשטוק / שלמה יהושע ברוין / אלטר ישעיה ג"ש / אריה

הב' פאמער מליסקא

הב' הופמן מאוהעל

הב' פרידמן מסאנטוב

זאב וייס / משה יוסף פרנקפורט [אולי הוא חתנו של רבי מנשה לינדנפלד ממאד, נזכר בספר תומר דבורה בהנצחות] / אברהם ליב רו"ב / בנימין זאב הרשקוביץ / חיים ישראל יודא [?]. [=מוזכרים בדמי קדימה לספר מסכת מקואות, י"ל בתרח"ץ].

תלמידים נוספים ששמעתי עליהם מאחד מבוגרי הישיבה [משנת ת"ש בערך]:

דוד יונגרייז מקאשה. היה בנו של הרב שם [איני יודע מי בדיוק]. הגיע לקיבוץ בצפון והחליף את שם משפחתו / פאמער מליסקא / הופמן מאויהעל / פרידמן מסאנטוב. נאמר לי שהגיע לארץ, השתקע בנתניה, והיה לו מפעל לסוכר או חנות לדברי מתיקה. / מוזס מבודפשט. היה אחד הגבאים בישיבה.

הב' מוזס מבודפשט
אילן גרינוולד – מודיעין עילית

מערכת עלי זכרון

מיסודו של הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער זצ"ל
 הכתובת לקבלת הגיליון ושליחת מאמרים alyzecharon@gmail.com

© כל הזכויות שמורות